

בענין סופגנין ושאר המינים הפטורים מחלה

משנה פ"א מ"ד ה' ו', גמ' פסחים ל"ז א' ובראשונים, גמ' ברכות ל"ז ב' ובראשונים, ס' הישר לר"ת חידושים סי' שד"מ, מרדכי פסחים פ"ב סי' תקצ"ב, ר"ש על המשנה, הל' חלה להרמב"ן, הל' חלה להרא"ש ופסקי חלה להרשב"א.

הסופגנין והדובשנין והאסקריטין - רצוי לעיין תחילה בסוגיא דפסחים דף ל"ז ע"א ת"ר הסופגנין עד סוף ע"ב, ומבואר שם דחסרון אלו המינים הוא בגלל אופן אפייתן שלא נאפו בתנור אלא בחמה, ובנאפו באילפס אם הדביק ואח"כ הרתיח לריש לקיש פטורין ולר' יוחנן חייבין, וכתבו שם התוס' (ד"ה דכולי) משם ר"י בשלן במים או טגנן בשמן מודה ר' יוחנן דמעשה אילפס פטור.

להלכה - הרי"ף הרא"ש ורוב הראשונים פסקו כרבי יוחנן שמעשה אילפס חייבים בחלה, והלכות גדולות בשם כהן צדק הו"ד ברי"ף ורבינו חננאל (לח ד"ה וסוגיא) פסקו כריש לקיש, ורבינו אפרים (הו"ד בבעל המאור ד"ה ובמעשה) הסתפק אם הלכה כרבי יוחנן או כריש לקיש ולדעתו יש לנהוג בזה חומרא מספק לענין חלה חייב ולענין מצה אינו יוצא בה.

תחילתה עיסה וסופה סופגנין - נחלקו הראשונים בביאור המשנה לדעת רבינו תם (ספר הישר סי' שמ"ד. פסחים לז: תוס' ד"ה דכו"ע, ברכות לז תוס' ד"ה לחם) תחילתו סופגנין וסופה סופגנין היינו בלילה רכה שאפאה בחמה, תחילתה עיסה וסופה סופגנין היינו בלילה עבה שאפאה בחמה, תחילתה סופגנין וסופה עיסה היינו בלילה רכה שאפאה בתנור, אבל דעת הר"ש (חלה פ"א מ"ה והרמב"ן הלכות חלה דף כו ע"א וע"ב) דכולה מתני' מיירי בעיסה שביללתה עבה, ותחילתה וסופה היינו במחשבה, ופירושא דמתני' כך היא תחילתה עיסה וסופה סופגנין היינו תחילת מחשבתו היתה לאפותה בתנור ואח"כ נמלך עליה לבשלה או לטגנה, ו'תחילתה סופגנין וסופה עיסה' היינו שתחילת מחשבתו לבשלה ולטגנה ונמלך עליה לאפותה בתנור.

ברכת המוציא - בתוס' ברכות ל"ז: (ד"ה לחם העשוי) מבואר דמתחילה היה ר"ת סבור שרק לענין חיוב חלה חייב בחלה בבליילה עבה אע"פ שבישלה היות ושעת החיוב היא כבר בעודו עיסה, אבל לגבי ברכת המוציא והוא הדין לאכילת מצה שצריך עדיין להכשירו לאכילה אינו מברך אלא"כ אפאו לבסוף ולא אם בשלו דעכשיו אינו חשוב לחם, וכן הוא באמת להלכה ברבינו יונה ברכות, אבל ר"ת עצמו חזר בו וסובר לדינא שאף לענין המוציא סגי במה שתחילתו עיסה אף שסופו סופגנין, וכן יל"ד לדעת הר"ש והרמב"ן בעיסה שבשעת הגלגול היה בדעתו לאפותה ואח"כ נמלך לבשלה שלענין חלה מודים שחייבת בחלה איך הדין בכה"ג לגבי ברכת המוציא, וברבינו ירוחם כתב דאין מברכים עליו המוציא וכן הוא דעת השו"ע קס"ח סעי' י"ג שפסק כרבינו ירוחם, אבל הב"ח סובר דבאופן זה גם לפי הר"ש וסיעתו יברכו המוציא, ובבה"ל ד"ה ונהגו להקל נוטה לדעת הב"ח.

ראית הר"ש מלחם העשוי לכותח - הר"ש הוכיח כשיטתו מהמבואר בגמ' בברכות ל"ז: דלחם העשוי לכותח פטור מחלה הואיל ואינו אפוי בתנור אלא בחמה ובפשטות מדובר בבליילה עבה ואעפ"כ פטור מן החלה הואיל ואין דעתו לאפותו בתנור, וברבינו יונה בברכות שם (כ"ו ע"ב בדפי הרי"ף) כתב ליישב שיטת ר"ת דשאני התם הלא נעשית על דעת אכילת פת אלא לחרך אותה באור.

ראית הרמב"ן מעיסת הכלבים - הרמב"ן הוכיח גם מעיסת הכלבים שהיא עיסה גמורה ופטורה מן החלה הואיל ודעתו ליתנה לכלבים ומוכח שדעתו בשעת הגלגול קובעת, וברבינו יונה (בברכות ל"ז ע"ב כ"ו ע"ב בדפי הרי"ף) כתב ליישב שיטת ר"ת דשאני עיסת כלבים דלא נעשית לאכילת אדם לפיכך פטורה.

דין עיסת אטריות - התלמידי רבינו יונה המשיך וכתב ומזה הטעם יש שאע"פ וכו' הבצק חוטי להתיר שביללתן עבה מתחלה פטורין מן החלה ואין מברכין עליהם המוציא כיון שלא לשו אותה מתחלה אלא לבשל אותן ולא לעשות מהם דרך פת כלל וכן כל כיוצא בזה מבואר בדבריו דהלש ע"מ לבשל פטור ולכן אין חיוב להפריש חלה מאטריות, ונחלקו האחרונים בביאור דברי התר"י הדרכי משה (שכ"ט ב') הביא שהמרדכי וכל בו כתבו שדין עיסה שעשה ממנה אטריות תלוי בפלוגתת הראשונים דלדעת ר"ת חייב בחלה ולדעת הר"ש פטור אולם בדברי תר"י משמע דאף לר"ת פטור, מבואר שפירש שדברי תר"י נאמרו בדעת ר"ת, אולם פנים מאירות ח"א סי' סח ד"ה ראיתי הובא תשובה בפתחי יו"ד שכט א השיג על הדרכ"מ ופירש שדברי תר"י הנ"ל לא נאמרו בדעת ר"ת, ובגדולי הקדש (ע"ס דעת קדושים יו"ד שכט ב) והחזו"א זרעים (ליקוטים ה ב) חלקו וכתבו שבדברי תר"י מבואר שדבריו נאמרו בדעת ר"ת ומוכח דאף לר"ת עיסת לאקשין פטורה מחלה.

בלילה רכה לשיטת הר"ש - כתב המאירי בפסחים ל"ז. דלשיטת הר"ש והרמב"ן בבלילה רכה לעולם פטורה מן החלה אף אם לבסוף אפאה דלפי הר"ש אין לנו מקור שנחשב לחם אף בבלילה רכה דהמשנה מתפרשת כולה בבלילה עבה, אלא שבשו"ע יו"ד סי' שכ"ט למרות שפסק בסעיף ג' כדעת הר"ש אעפ"כ פסק בסעיף ב' שגם בלילה רכה שאפאה בתנור חייבת בחלה.

נטל מעט לאפות - אי' בירושלמי (ה"ד ח. והביאה הר"ש) חדא איתא שאלת לר' מנא בגין דאנא בעיית למיעבד אצוותי עיסה וכו' ובאר הר"ש דההיא איתתא היתה לשה עיסתה לעשותה כעין סופגנין דפטורין מחלה ומבעיא לה באותו מקצת דלית ביה שיעור שרגילה לקחתו לאפות באור אם יכולה לאכלו בלא הפרשת חלה ואסר לה שמא תמלך לעשות כן בכל העיסה, והביא המרדכי בפסחים אות תקצ"ב דהמהר"ם מרוטנבורג כדי לצאת ידי פלוגת ר"ת והר"ש היה מנהיג בביתו ע"פ הירושלמי לעשות חררה קטנה ולאפותה וליטול מעט חלה ממנה ומן העיסה ביחד וכן הביא הרא"ש בפסחים פ"ב סי' ט"ז, וכתב הב"י דדוקא אם אפה את אותו מעט מתחייבת כל העיסה בחלה, ואולם הב"ח (סק"ד) חלק עליו ודייק מלשון הרא"ש איפכא דרך קודם שלקח את אותו מעט נתחייבה כל העיסה בחלה, והט"ז (סק"ד) והבגדי ישע על המרדכי (אות קכ"ד) כתבו ודייקו דהרא"ש מיירי בכה"ג שמתכוין בשעת הגלגול לאפות ממנה וע"כ נתחייבה כל העיסה, ואילו המרדכי מיירי שבשעת הגלגול התכוין לבשל הכל במים ורק אח"כ נמלך ונטל ממנה מעט כדי לאפות ומשו"ה לא מהני.

חלוט של בעלי בתים - בגמ' אצלנו מבואר שחלוט אינו לחם כלל, ובגמ' ביבמות מ. מבואר שמצה חלוטה שאפאה יש לה שם לחם עוני, ובגמ' פסחים לו: איתא שמצה חלוטה אינה לחם עוני, וביאר תוס' פסחים לו: (ד"ה פרט), ותוס' יבמות (ד"ה כיון) דהסוגיא דיבמות מ' מיירי שאח"כ אפוא ואחרי אפייתו הוה לחם עוני ויוצאין בו ידי חובת מצה, והא דחלת המשרת שזה חלוט של בעב"ת דאמרין דלא לחם הוא מיירי בבלילה רכה ללא אפיה בתנור, והסוגיא בפסחים לו: זה בבלילה עבה או חלה גדולה ולכן זה לחם עשירים, וברמב"ן במלחמות תי' שחלת המשרת זה חלה שמתבשלת לגמרי רק במחבת, אבל בפסחים לו: מדובר שרק מלבנים את הקמח כדי שיהא לבן וחשוב ושוב אופהו באילפס ועל זה אמרו בדף לו: לחם עוני פרט לחלוט ואשישה שהחליטה הזו היא דרך עשירים וזהו המעיסה והחליטה, וביבמות מיירי שחולט העיסה לרככה קצת כדרך העניים כדי שלא יצטרך לאפות הרבה זמן.

קוגל אטריות - בקובץ תשובות למרן הגר"ש אלישיב ז"ל (ח"ג סי' ל') כתב לחייב קוגל בהפרשת חלה היות ואופים אותו לאחר הבישול ולדעת תוס' אפילו נגמר בישולו מצה חלוטה שאופים אותה יש לה שם לחם, ובחידושים וביאורים ברכות דף לז עמ' קל"ד נחלק בזה וכתב מה שנוהגים היום שלאחר בישול קל של האטריות מערבים בהם מי ביצים ואופים אותם באילפס או בתנור אינו ענין לנידון של אפייה אחר בישול שלא נעשה כאן עיסה כלל דחוטי הבצק ניכרים לעצמם ורק שמתחברים קצת על ידי המי ביצים ואין כאן אלא חיבור של חוטי בצק מבושלים ופעולת התנור אינה אלא לבשלם ברטיבות שבהם עם מי הביצים ואינו ענין כלל לאפייה, ועיין מש"כ הג"ר ישראל יעקב פישר זצ"ל שו"ת אבן ישראל ח"ז סימן מב כתב שכיום בדרך כלל יש הרבה שמן ב'קוגל' חוץ מהשמן שיש בתוך ה'קוגל' שופכין עוד לתוך האילפס מאה גרם שמן ובודאי הוה בישול.

מעיסה וחליטה - פרק א' משנה ו', מבואר בגמ' דפסחים דף לז דתרי תנאי נינהו ומי ששנה זו לא שנה זו, והלכה כמ"ד דמחייב כ"כ הרמב"ם (פ"ו מהל' ביכורים ה"ב), והרא"ש בהלכות חלה (סי' ג), לענין הלכה בשו"ע סי' שכ"ט סעי' ח' פסק עיסה שנלושה במים רותחין בין שנתן רותחין ע"ג קמח בין שנתן קמח ברותחין חייבת בין שנאפתה בתנור או באילפס בלא משקין, וכתב החלת לחם (סי' ח' סעי' ח') אבל אם נגמרה בישולה ברותחין או בטיגון ונתנה אח"כ בתנור אין בה חשש ופטורה.

עיסה שנילושה במי פירות - פרק ב' משנה ב', עיין פירוש הר"ש ופירוש הרא"ש שמביאים דברי הירושלמי כאן שהמשנה שמי פירות מצרפין לחלה שנויה במחלוקת, והיינו שהתנא של המשנה ס"ל כריב"י איש ברתותא, ור"ע חולק וס"ל שמי פירות לא מצרפים את חלקי הקמח לעיסה אחת, ורבי יוחנן חולק וס"ל שהמשנה אתיא ככו"ע שאפי' לר"ע דאמר במס' טבול יום שאין מי פירות מצרפין לטומאה והנוגע בו אינו פוסל אלא מקום מגעו מודה הוא שמי פירות מצרפין לחלה, וריב"ל סובר שאין מצרף לחלה אלא שבעה משקים בלבד, והרא"ש דן כיצד ההלכה ומביא בשם ר"ת דפסק כריב"ל, ולכן כתב טוב ליזהר שלא ללוש במי ביצה לבדם בלא תערובת מים כדי לצאת מהספק של חיוב חלה, ובשו"ת הרא"ש כלל ב' סי' י"ד שאל להרשב"א אם י"ל דלית הלכתא כסתמא דמתני', והשיב לו בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תס"ד סתמא דמתני' המחייבת עדיפא מבריייתא דרשב"י.

פירוש רבינו עובדיה

מידי דמידגן הוא: אינו אסור אלא מהן. דדגן ותבואה אחד הוא. והלכה כחכמים: וחייבים בחלה ובמעשרות. אידי דבעי למיתני אלו חייבים בחלה ופטורים מן המעשרות ואלו חייבים במעשרות ופטורים מן החלה, תנא הכא וחייבים בחלה ובמעשרות: **ג** הלקט והשכחה וההפקר. פטורים מן המעשרות. דכתיב (דברים י"ד) ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך, ממה שיש לך ואין לו אתה חייב ליתן לו, יצאו אלו שיש לו עמך: ומותר העומר. שהעומר היה בא משלש סאין, ומוציאין ממנו עשרון סלת מנופה בשלש עשרה נפה, והשאר נפדה ונאכל לכל אדם. וחייב בחלה ופטור ממעשר, לפי שבשעת מירוח היה של הקדש: ותבואה שלא הביאה שלישי. חייבת בחלה שאף היא באה לידי חמוץ, וכל דבר הבא לידי חמוץ לחם אקרי וחייב בחלה. ופטורה מן המעשרות, דבמעשרות כתיב (דברים י"ד) תבואת זרעך דבר שזורעים אותו וצומח, והאי אי זרעי ליה לא צמח: תבואה שלא הביאה שלישי פטורה מן החלה. דכתיב (במדבר ט"ו) כתרומת גורן כן תרימו אותה, מה

הדגן, אינו אסור אלא מהן. וחייבין בחלה ובמעשרות:

ג אלו חייבין בחלה, ופטורים מן המעשרות. הלקט והשכחה וההפקר, ומעשר ראשון שנפלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שנפדו, ומותר העמר, ותבואה שלא הביאה שלישי. רבי אליעזר אומר, תבואה שלא הביאה שלישי, פטורה מן החלה:

ד אלו חייבין במעשרות, ופטורין מן החלה. הארז, והדחן, והפרגים, והשמשמין, והקטניות, ופחות מחמשת רבעים בתבואה. הספגנין, והדבשנין, והאסקריטין, וחלת המשרת, והמדמץ, פטורין מן החלה:

ה עיסה שתחלתה ספגנין וסופה ספגנין, פטורה מן החלה. תחלתה עיסה וסופה ספגנין, תחלתה ספגנין וסופה עיסה, חייבת בחלה. וכן הקנבקאות חייבות:

תרומה אינה באה מתבואה שלא הביאה שלישי אף חלה אינה באה מתבואה שלא הביאה שלישי. ואין הלכה כרבי אליעזר: **ד** ופרגין. קורין לו בערבי כשכא"ש, ובלע"ז פפאור"ו: ופחות מחמשת רבעים בתבואה. תבואה שעושה פחות מחמשת רבעים קמח חייב במעשרות, והעיסה שנילושה מן הקמח ההוא פטורה מן החלה, לפי ששיעור העיסה להתחייב בחלה היא חמשת רבעים קמח ועוד, כלומר מעט יותר מחמשת רבעים: הסופגנים. לחם שביליתו רכה ועשוי כספוג. פ"א ריקים דקים, תרגום וריקקי מצות, ואספוגין: הדובשנים. מטוגנים בדבש, אי נמי נילושים בדבש: האסקריטין. תרגום צפחית, אסקריטון. ובלילתן רכה מאד: וחלת המשרת. חלה חלוטה במחבת, תרגום מחבת, משריתא: המדומע. סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה סאין של חולין, ונעשו כולן מדומע ואסורים לזרים, ופטור מן החלה דכתיב (במדבר ט"ו) תרימו תרומה, ולא שכבר נתרמה: **ה** עסה שתחלתה סופגנים. כגון עיסה שביליתה רכה: וסופה סופגנים. שמטגנים אותה בשמן ודבש, או מבשלה במים: תחלתה עיסה וסופה סופגנים. שביליתה עבה ואחר כך מטגנים אותה

פירוש רבינו עובדיה

בשמן ודבש או מבשלה במים: תחלתה סופגנין וסופה עיסה. בלילתה רכה, ואופה אותה בתנור: הקנובקות. לחם שמחזירים אותו לסלתו, ועושים ממנו מאכל לתינוקות: ו המעיסה. קמח ע"ג מים רותחים: החליטה. מים רותחים על גבי קמח, ומפורש בגמרא דתרי תנאי ניהו ומי ששנה זו לא שנה זו, דתנא אחד תנא מעיסה והוא הדין חליטה, וסבר בין מעיסה בין חליטה בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין, ואידך תנא, תנא חליטה והוא הדין מעיסה, וסבר בין חליטה בין מעיסה בית שמאי מחייבים ובית הלל פוטרין. ולענין פסק הלכה בין מעיסה בין חליטה אם נאפות בתנור חייבות בחלה, ואם במרחשת או במחבת ובכל דבר שהאור עוברת תחתיו פטורות מן החלה: עשאו לעצמו. לצורך תודתו ונזירותו: פטור. כיון דגלגלן לקדשן דכתיב עריסותיכם ולא עיסת הקדש: למכור בשוק. לבני אדם שצריכים לחלות תודה ורקיקי נזיר: חייב. דכל לשוק אימלוכי ממליך, אי מזבינא מזבינא ואי לא אכילנא להו אנא: ז נחתום שעשה שאור לחלק. ויש בו כדי חיוב חלה, אלא שדעתו למכרו לבני אדם לחלקו לכמה עיסות ואין בכל חלק וחלק כשיעור: חייב בחלה. שדעתו אם

ו המעיסה, בית שמאי פוטרין, ובית הלל מחייבין. החליטה, בית שמאי מחייבין, ובית הלל פוטרין. חלות תודה ורקיקי נזיר, עשאו לעצמו, פטור. למכר בשוק, חייב:

ז נחתום שעשה שאור לחלק, חייב בחלה. נשים שנתנו לנחתום לעשות להן שאור, אם אין בפלאחת מהן פשעור, פטורה מן החלה:

ח עיסת הכלבים, בזמן שהרועים אוכלין ממונה, חייבת בחלה, ומערבין בה, ומשתתפין בה, ומברכין עליה, ומזמנין עליה, ונעשית ביום טוב, ויוצא בה אדם ידי חובתו בפסח. אם אין הרועים אוכלין ממונה, אינה חייבת בחלה, ואין מערבין בה, ואין משתתפין בה, ואין מברכין עליה, ואין מזמנין עליה, ואינה נעשית ביום טוב, ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. בין כך ובין כך, מטמאה טמאת אוכלין:

לא ימצא קונים שיעשנו עיסה ויאפה אותה כולה כאחת: ח עיסת הכלבים. נעשית מקמח, ומורסן הרבה מעורב בה: בזמן שהרועים אוכלים ממנה. שלא נתערב בה מורסן כל כך: חייבת בחלה. דכיון דחזיא לרועים לחם קרינן בה: ומערבין בה. ערובי חצרות, להוציא מן הבתים לחצר: ומשתתפין בה. שתופי מבואות, להוציא מן החצרות למבוי: ומברכין עליה. ברכת המוציא: ומזמנין עליה. שלשה שאכלו ממנה כאחת חייבים לזמן: ונעשית ביום טוב. משום חלק רועים: ויוצא בה אדם ידי חובתו בפסח. לילה ראשונה שחייב לאכול כזית מצה: אינה חייבת בחלה. דכתיב (במדבר ט"ו) ראשית עריסותיכם שלכם חייבת ולא של חיה: מטמאה טומאת אוכלין. כיון דעל ידי הדחק נאכלת לאדם, מטמאה, עד שתפסל מלאכול לכלב:

(א) לקמן מה, (ב) [מועד]
קטן [ד. חולין קז;
(ג) חלה פירק א [משנה ד,]
(ד) ממחוט עמ: [ע"ש],
(ה) [סס], (ו) [מורה ה,]
(ז) ויקרא ב ה, (ח) במדבר
טו יט, (ט) דף עח;
[ועיני חוספות חלה כג:
(י) לפיכך], (יא) [ועיני
חוספות לקמן כט: ד"ה
מאי].

(א) גמ' כמין גלוסקאות
תנן התם הסופגנין
והדוזשנין וכן גי' הר"ן:

גמ' ויקבענה כיון. וכן
צמחני' פ"ג דחמ"ד מ"ו
פוחח כיון. וכן צמס' כלה
עמד ונפל על פניו וכיון
אבד:

(א) וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד
מִכֹּל קֶרֶבֶן תְּרוּמָה
לְיָי לַפֶּהֶן הַזֶּזֶק אֶת
כֹּחַ הַשְּׁלֵמוֹת לוֹ יִהְיֶה:
[ויקרא ג: יד]

6 צ"ל **שאינה** עמולה
 (כח); דפדפי"ר "שאיני"
 והגזיר והוא דפדפי"ר
 כלפנינו (דקס"ס); מלת
 חסד, חסד, חסד כיצת כח
 ע"ב (גליון) וכו' וכו'
 איתא בברייתא (דקס"ס)
7 [מורה]
 [גמרא] הערוך בערך
 פה ה**רד"ה** פ"י לחם ע'
 ובלשון לעז' הוא
 ארד"ן (גליון);
 [גמרא] הערוך [מן]
 [לוח]; [1] "הדואל"
 (לוח) ככת' ודפדפי"ר
 והוספה בורית היא
 בדפדפי"ר שח"ה (וכבר
 נתקשר שזה
 אחרונים דקס"ס); ע'
 "א"י תניגא א"ח י"ס" פ'
 א"י לא נדפדפמנאני
 אפנינא ש"ה וכו' וכו'
 דכ"ח והיה לעז'ד
 וד"א הורסא ברש"י
 קרומ עניה וכו'
 והמפסס שעה
 והפסס
 "הדואל"
 במקום "לוא" ע"ש
 "ביאור"

בריי"א. פירוש עמילה,
צעטס (עיין מנחות דף
ע"ו וערוך ערך עמל א'
וערך צעט), גילוסה היטב.

ובמה פת עבד. שהמירו
צית הלל. שכן מצינו
בד"ח הפנים. שהם
מנה כדאמרינן
המנחות באות מנה

ויצאנו שם ארון נגנו (יחזק' ד' טז)
 בַּיְשָׁה. כְּשֶׁלֶשֶׁן אֲרֻמֶּה עֲבֵה הָיָה
 הָעֵיטָסָה כִּשְׁהִיא כֹּלֵה בִּיחַד: הִכִּי
 גִּרְסִיקִין תִּנְיָא נְמִי הִכִּי בִּ"שׁ אֲמִירִים.
 זִמְסָס: תִּנְיָא נְמִי הִכִּי. לְדֹלָה מִשּׁוֹ
 נַחֲמִין קָטָן אֲלֵה מִשּׁוֹ טִירָלָה דֵּלֵה
 הֵהָלָא חֲנַל פִּסָּח: וּבִפְרִיקִין
 הַמְצִיירִים. מֵלוֹת הַמְלוֹיִירוֹת וְאִעִ"פ
 שֶׁאֲמָרוּ לְכַתְּלָה אֲסוֹר לִיעֲבֹד שְׂפִיר
 דְּמִי: שׁוּדָה עֲלִיהֶן. לְאִירִין וְאִין נִתְּמִין
 מִמָּהֵר לְחַנּוּר וּמַחֲמִינִין: אֲפֹשֶׁר יֵשְׁבָה.
 הַלְוֵרֵה דְּפִסּוֹן וְיִקְעֵנָה חֲסִיקִין:
 בִּינִין. כְּלוּמַר מִמָּהֵר דְּלַחֲפָה אֲחִסִּי:
 יֵאֲמָרוּ בִּלְ הַפְרִיקִין אֲסוֹרִין וְשִׁלְ
 בִּיתֵיהֶם מוֹתֵרִין. שְׁהִי רִיב נַחֲמִינִין
 אִין לֶהֱן אֲמוֹת דְּפִסּוֹן: דֵּ"א שִׁלְ בִּלְ אֲדִים
 לְאֲסוֹר דְּזַעַל הִצִּית הָעוֹשֶׂה
 אֲרֻמִּין לְעֲמֹל אִינוּ חוֹשֶׁשׁ לְיִפְתּוֹת כֹּל
 שֶׁן וְאִינוּ שׁוֹהֶה עֲלֵיהֶן: אִיֵּ"ל שִׁלְ
 נַחֲתוּמִין. הָעוֹשֶׂן לְמַכּוֹר וּמַקְפִּידִין
 עַל נִיץ וְשׁוֹהֵן עַל צִוּין: אִיֵּ"ל
 דִּמְאִירִי דֵּ"א שִׁלְ נַחֲתוּמִין אֲמִירִי.
 לְאֲלַסּוֹר שְׂרָגִילִין וְצִקִּילִין דְּצִדָּר וְשִׁלְ
 לֶהֱן דְּפִסּוֹן: שְׁוִישִׁין פְּרִיקִין. מְזִיירִין
 גְּבִין רִיקִין וְלִבְלָד שִׁיבֵי דְקִין
 וְקוֹלוֹשִׁין דִּלִּין מִמֶּהֱרִין לְחַתְּמִין אֲבָל
 גֵּלָה מְזִירִין אֶת הָעֵצִים כְּגִלְסָקָאוֹת
 לְדִמְחֹן עֲצִין מַחֲמִינִין בְּשִׁהִי
 מַעֲמֻטָּה: הַפּוֹנְגִין. עֲשׂוּיִין כְּסָפּוֹ:
 וְהַדּוֹבִשְׁטִין. מְטוּגִין דְּשִׁבֵּשׁ וְכוּן מִין
 תִּלְחָס: וְהַדִּיִּקְרִישִׁין. עֲשׂוּיִין לְכַפִּיחִית
 לְדִמְתַּרְגְּמִינִין אִיִּסְקִירִטוֹן (שְׁמַת טו)

שֶׁלֹּחַן עֵסָקוֹן רַבָּה מֵאֵל: הַמְסַמֵּר. וְלִקְרִיבָה מִפְרָס טַעמָא: וְהַמְדִּיר לְפִיכָךְ לֹא לֶחֶם הוּא דְקָא סָבַר אִי אֲשֶׁרֶתִּירָה חֲמִמָּה וְלֹא בָּצוּר: שְׁהִרְתִּירָה אֲפִינָה אֲפִינָה כֹל זֹרֵכָה לְשׁוֹן אֶרֶץ מִלֵּא מִצַּד הַיָּמָּה. כְּלוּמָר כִּמְה מִלֵּא עֲלִיהֶן מֵאֲחֵר שְׁנָאֶפֶת כְּעִנְיָן הַיָּמָּה

ב. בורדין. על מנת גרמו שהיו אומנים ורחמים בדבר. פת עמיה"ל ביי"א כלנו שהיה טעון ותוספת אומנים בעתה בגלגור, פת אחת שהיו נעשים וטעם פתה במתנות (דף טו.) וכן פתן מתכונת וטעם ונלמדה כמקצת טעמים (דף קל.) ועלנו לכתב טעמים (דף קפ.) וכן גור: ב. משקלן אורז כלן כי לנמנותן כל (מקצת). מבתב. מנס: מנס: (דף קסז:) אמר: כי מנסו הם יתלסו להם הפנים אשפין וקדושתן כמנורו להם ליה כל שרת, וכל שרת אחרת, כי גופיה אחר שאלתי את רבי צדוק. וזמנו. רבו דרכי רבנו הקדוש. פת מרובה. ולא שפית נלפס: שם כשהיו מלאן בבורדיה. קינר (קמן.) וי. יאמור כי (דף קסז.) אמר: שפית וכל שם מרובי כל חסידו וכל הפקידו וכל מנהליו מרד ויחזיק (דף קסז.) ויצאין מביצה. שמו"א וכו' ואין חושין במשיבין. ממנה וטעם פתה קנא (שם ששי"א) וכן חמיו דס' (למנה) וטעם פתה קנא.

קבו א ש"ע אור"ם ק"ם חס
קבו א חס
קבו א ג חס פ"ג מל'
י"ט ח' טו"ש
אור"ם ק"ם חס פ"ק ו:
קבו א חס
מל' חס
לארץ ע"ש אור"ם חס
חזק פ"א
קבו א חס פ"ה מל'
מל' חס טו חס
שם טו"ש אור"ם חס חס
ק"פ ד
קבו א חס פ"ה מל'
עזרים הלכה י'
סמך עזרים קטל טו"ש י"ד
ח' שטט חס
קבו א חס פ"ה מל'
מל' הלכה ו
טו"ש אור"ם חס חס
ק"פ ע:
קבו א חס שם טו"ש
שם טו"ש
קבו א חס פ"ה מל'
פסול הנוקדשין
הלכה ג

ת"ר אין אופין פת עבה
פסחא וז"ה מתיזין.
וטרח' לאוקמה במצה
בפסח וכמה עבה טפח
כעובי' אלה המניח טפה.
מצה והיה עבה טפח.
ורדח' ואסקי' היא פת עבה
שן מרובה היא ומשנה
שירחא וכלל יום טוב הוא
ואמאי' תנא בפסח משום
דבעינן טפח טפח הוה קמי.
תניא נמי הכי כ"ש אומר
אין אופין פת עבה כיום
טוב ובי"ה מתיזין; וז"ל
ויצאין כפת ההרר
ובסריקין מתיזין ואף
על פי שאמרו אין עושין
סריקין מתיזין בפסח.
[אמר:] מאי מתיזין מני

והוא אמרו ואמר ר' ברי
עשרין סודיקין ר"ג
אמר ר' (נחמן) [דקדוק] ר'
אילו בנה אל שכל כל אדם
אמר ר' עשרין שאל כל
תחתיו נדברו עשרה מקמי ה'
תחתיו נדברו עשרה מקמי ה'
דאמר ר' חכמי אמר ליה לא
כל תחתיו אמר עשרין
ועבדו לעגל אל שכל כל
אמר ר' אר' אר' אר' אר'
דבי ר' יוסי קעיד' ר' יוסי
אמר עשרין סודיקין כמין
קעיד' ואין עשרין סודיקין
כמין וקלסאות: ח"ד
הספגנין והדובשנין
והאקסרין וחתול
המשתר והמזרוע עשרין
מן החלה. מאן חלה
המשתר והחלוט של
בעל בתים שאמרנו
למעלה וכן חלות אפירות
במסרת על שם שמן כגון
חולט ומפני שאינו אפירות

החללה. דכמזי (צמדנר טו) צאכלסס מלחם הארץ והזי ללו לחם
 זן פטור דתרזמו תרומה כמזי^ט ולא סכבר הזי תרומה: חללו
 זי ולא לאלפוגי אדר' יושע זן לזי אחא: מעשה אילפס דן.
 דכמזי לחמסס צנור אחד (ויקרא ט:ו) ודללו. להזי פטורין לפי
 צה הלחם דהזי לזי כעין מעשה מנור הלכך מייצין: הזי.
 וזי באילפס. ואע"ג דלחם צעיין דכמזי לחם עוני (דברים טו):
 . שמשברה לשון פרוסה: וזן לעניין לחמי תודה. אס שסס
 הזי דהואיל^א וקרמו פניה דמן צמנמט^ב כי הזי גוונא צעיין:
 אס

והדובשנין האסקריטין עשאן באלפס חייבין בחמה פטורין. ומשני כגון שהרתיח האלפס ובסוף חייבין [והיכן קתני בד"א בשהרתיח האלפס ולבסוף הדביקן] שנמצאת אפיתין [כמעשה תנור] אבל [כמי שעשאן] בחמה ופטור. והא נמי דחני יוצאים במצה נא ובמצה העשויה באלפס אוק' בש נא כל שפורסה ואין חוטין נמשכים הימנה ואילו נגדי מינה חוטי צעק הוא עדיין ואסירי דבעינן

וס' חמוץ הוא אלף משום דערת טרחה יחידא למחר וליום אחר. **תניא** נבי הברי' דנשאר
 דשריקין **אבדורין** וכו'. כלומר דנימוסיה היה יכול לקרוא חלומיו עלי שהוא לפי שהיה לו דס'
 חסד הריבא אפיה אפיה יפה (מנחת חנ: ד"ר יצחק ב"ר). **הנשיאות**, **הספיה**, **מאי** מצה **הינה**
 שם אלף וכו' כל שבעה שמות הוצא שפוסקה ואין חוץין נמשכין ממנה קדש הלזם. **מאי**
 וסבא קדשין להם [שם]

ובית הלל מתירין וכמה פת עבה א"ר הונא
טפח שכן מצינו בלחם הפנים טפח מתקף
לה רב יוסף * אם אמרו בורזין יאמרו בשאינן
ורזין אם אמרו בפת עמילה יאמרו בפת
שאינו⁶ עמילה אם אמרו בעצים יבשין יאמרו
בעצים לחים אם אמרו בתנור חם יאמרו
בתנור צונן אם אמרו בתנור של מתכת
יאמרו בתנור של חרס אמר רב ירמיה בר
אבא שאילית את רבי ביחוד ומנו רב איבא
דאמרי⁷ רב ירמיה בר אבא אמר רב שאילית
את רבי ביחוד ומנו רבינו הקדוש מאי פת
עבה² פת מרובה ואמאי קרו ליה פת עבה
משום דנפישא בלישה ואי בעית אימא

פַת מְרוּבָה פַת עֵבֶה קָרוּ לָהּ מַאי טַעמָא אִי מִשּׁוֹ
זָ צִרְיָךְ מַאי אִירִיא בִפְסַח אִפִּילוּ בִי"ט נִמִּי אִין הִכִּי
זָבִיב שֶׁל פֶּסַח קָאִי תֵנִיא נִמִּי הִכִּי בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים
יּוֹם טוֹב זָבוּית הִלֵּל מִתִּירִין ⁽⁶⁾ ת"ר יִוצֵאִין בִּפְתַּח נִקְיָה
הַמְצוּיִירִין בִּפְסַח אַע"פ שֶׁאִמְרוּ אִין עוֹשִׂין סְרִיקִין
רַבִּי יְהוּדָה דָּבַר זֶה שָׁאֵל בֵּיתוֹם בֶּן זֻנִּין לַחֲכָמִים
שֵׁשֶׁן סְרִיקִין הַמְצוּיִירִין בִּפְסַח אִמְרוּ לוֹ מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה
אִמְרוּ לָהֶם אֲפֹשֶׁר יַעֲשֶׂנָה בְּרָפּוֹס ⁽⁷⁾ וַיִּקְבַּעְנָה כִּיּוֹן ⁽⁸⁾ אִמְרוּ
אֶסּוּרִין וְסְרִיקִי בֵּיתוֹם מוֹתְרִין אִמְרוּ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּר
מִי אַחֵר אָבָא לָבִית רַבִּין גְּמִלְיָאֵל וְהִבְיֹאוּ לִפְנֵי סְרִיקִין
אָבָא לֹא כָךְ אִמְרוּ חֲכָמִים ⁽⁹⁾ אִין עוֹשִׂין סְרִיקִין הַמְצוּיִירִין
זָ שֶׁל כָּל אָדָם אִמְרוּ אֵלָּא שֶׁל נַחְתוּמִין אִמְרוּ אִיכָא
לֹא שֶׁל נַחְתוּמִין אִמְרוּ אֵלָּא שֶׁל כָּל אָדָם א"ר יוֹסִי
קָן וְאִין עוֹשִׂין סְרִיקִין כִּמְיָן ⁽¹⁰⁾ גְּלוּסְקָאוֹת ⁽¹¹⁾ ⁽¹²⁾ ת"ר הַסּוֹפְגִין
וְחִלְתָּ הַמִּסְתֵּר וְהַמְדוּמַע פְּטוּרִים מִן הַחֲלָה מַאי
יִיְהוֹשֻׁעַ בֶּן לױ זֶה חֲלוֹט שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים אִמְרוּ רִישׁ
פֶּלֶס הֵן וְרַבִּי יוֹחָנָן אִמְרוּ מַעֲשֶׂה אֵילָפֶס חִיבִין וְהִלְלוּ
יִי הַסּוֹפְגִין וְהַדּוּבִשְׁנִין וְהַאִיסְקֵרִישִׁין עֲשָׂאן כֹּאִילָפֶס
יְיֹוֹבִתִּיהָ דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אִמְרוּ עוֹלָא אִמְרוּ לָךְ
הֵכָא כִּמְאִי עֲסָקִין שְׁהֲרִיתִּיה וּלְבִסּוֹף הִדְבִּיק אֲבָל
מַאי הִכִּי נִמִּי דִּפְטוּרִין אֲדֹתִי סִיפָא עֲשָׂאן כַּחֲמָה
בְּדִידָה כִּדָּא כְּגוֹן שְׁהֲרִיתִּיה וּלְבִסּוֹף הִדְבִּיק אֲבָל
פְּטוּרִין סְטָרִי מַחֲסָרָא וְהִכִּי קִתְּנִי כִּדָּא שְׁהֲרִיתִּיה
הִדְבִּיק וּלְבִסּוֹף הֲרִיתִּיה נַעֲשֶׂה כִּמְיָ שְׁעֵשָׂאן כַּחֲמָה
בְּמִצָּה הִינָּא וּבְמִצָּה הַעֲשִׂיָה ⁽¹³⁾ כֹּאִילָפֶס הֵכָא נִמִּי
קָ מַאי מִצָּה הִינָּא אִמְרוּ רַבִּי יְהוּדָה אִמְרוּ שְׁמוּאֵל כָּל
מִשְׁכֵּינִי הִימְנָה אִמְרוּ רַבָּא ⁽¹⁴⁾ וְכֵן לַחֲמֵי תוֹדָה שְׁפִיטָא
לָחֶם כְּתִיב מִהוֹרְטִימָא הוּאִיל וְכְתִיב ⁽¹⁵⁾ וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ

אחד.

החלה. דכמי (ממדר טו) באכלכם מלחם הארץ והי לאו לחם
כן פטור דמרימו תרומה כמי^ט ולא שכבר היה תרומה: חלום
זי ולא לאפלוגי אדר^י יהושע בן לוי אחא: מעשה אילפם דין.
כמי לחמם בנזר אחד (ויקרא טו): ודלל. להכי פטורין לפי
זה הלחם דהוה ליה כעין מעשה נזר הלכך מייצין: הינא.
וייה באילפם. ואע"ג דלחם בעינן דכמי לחם עוני (דברים טו):
שמשברה לשון פרוסה: וכן לענין לחמי תורה. אס שטס
ה דהואיל^י וקרמו פניה דמן בנמנות^י כי האי גוונא בעינן:
אחד

והדובשנין האסקריטין עשאן באלפס חייבין בחמה פטורין. ומשני כגון שהרתיח האלפס ובסוף חייבין [והיכן קתני בד"א בשהרתיח האלפס ולבסוף הדביקן] שנמצאת אפיתין [כמעשה תנור] אבל [כמי שעשאן] בחמה ופטור. והא נמי דחני יוצאים במצה נא ובמצה העשויה באלפס אוק' בש נא כל שפורסה ואין חוטין נמשכים הימנה ואילו נגדי מינה חוטי צעק הוא עדיין ואסירי דבעינן

וס' חמוץ הוא אלא משום דערת טרחה יחידא למחר וליום אחר. **תניא** נבי הברי. דנשאר
 דשריקין **אבדורין** וכו'. כלומר דנימוסיה היה יכול לקרוע חלומיו עלי שהוא לפי שהיה לו דס'
 חסד היכא אפילו אפיה יפה (ממחה עה: דרש"י במד'.) **ההשניות**. **האפסיה**. **מאי** מצה **הינה**
 שם לאפיו כל דין בשעת שמיטת הוצה שפוסקה ואין חוטין ומשכין ממנה קדש הלזם. **מאי**
 וסבא קמיה לזם [שם]

מסורת הש"ס
עם הוספות

(א) [מנחות עז: גדרים
[יב:]] (ג) חלה פרק א
[משנה ו'] [עדות פרק ה
מנחה ב], (ג) [עין
סוספות כחונות עה:
ד"ה סגרא], (ד) סולה
דף לה, (ה) מנחות דף עז,
(ו) במדבר טו כ, (ז) לקמן
עז, (ח) ע"ע תוס' ובהים
צוה: ד"ה עירה, (ט) ה"ג
(ה), (י) ע"ר ר"ן (ב"ש)
ע"ה חלה פרק מ"א-ג,
(כ) ע"ר ברכות שם.

(א) וְהָיָה בְּאַלְכֶם
מְלַחְתֵּם הָאָרֶץ תִּרְמֹזוּ
תִּרְוֹמָה לֵי: (במדבר טו, יט)
(ב) בְּשִׁבְרֵי לָכֶם מִפֶּה
לָחֶם וְאִפּוֹ עֶשֶׂר נָשִׁים
לְחֻמָּכֶם בְּתִנּוּר אֶחָד
וְהִשִּׁיבּוּ
בְּמִשְׁקֶל וְאַכְלֹתֶם וְלֹא
תִשְׁפְּעוּ: (ויקרא כ, כז)

6 ראשונים וכי"ט
7 נראה שאין זה מלשון
 הברייתא אלא מלשון
 הגמ' (מקמי הגרי"ב וכן
 הוכיח החזו"א סי' קכד
 ממתן:) **8** [צ"ל ר'
 יוחנן]
9 ראשונים וכי"ט
נשאין: **10** [אחד] ליתא
 בכח"ו ובא"ז (דק"ס):
11 [חכמים] ליתא בכי"ט
 וקצת דפו"י (ד"ס):

[illegible]

אחד מכל קרבן. תרומה לה' לכהן הזורק וגו' ארצעת מינין
בה של עשר עשר תלות^א ומכל מין ומין טמן אחד לכהן והשאר
ללעולים וכחצ אחד שלל ימן לו פרוסה: המעשה. החלטה:
פוטורין. מן המלה: מוגלשין. רומחין: ותנא קמא בו. גרישא
מהדר גמרא לפירושא דברייתא דלמא
תהי משבטתה ודד מסיים מיתלטה
ומותיב תיבזתא מינה לרבי יוחנן:
במחזקות בזו. כלומר המחזיב בזו
מחזיב בזו והפוטור בזו פוטור בזו
ורישא למפיך פלוגמיהו לאו חדא
תנא אמרינהו וקשין אהדדי ומי
ששנה זו לא שנה זו הלא תנא אית
ליה דמתומריה ששני ומקולי בית
הלל היא ותנא חלטה והוא הדין
למעשה והאי אית ליה דמקולי בית
שמאי ותומרי בית הלל היא ותנא
המעשה והוא הדין לחלטה:
תברא. קשין אהדדי: תנא קמא
סבר מעשה אילפס חיבין. והכי
קאמר יכול תנא המעשה והמעלה
חיבין בתלה ת"ל לחם והני לאו
לחם יניחו דקודם לישתן מצולין
בזרותין הן אכל מעשה אילפס שלא
נאפו אלא על האור קרובין הן
למעשה תניו ולחם יניחו וחייב
ואפילו דתנור ולצוק הרמים ואמר
ליה ר' יהודה מעשה אילפס נמי
פטורין דאין לחם אלא האפוי
בתנור: שחור ואפאן בתנור.
למעשה אילפס והכי קאמר תנא
קמא ת"ל לחם והני לאו לחם
יניחו דמצושלים צמים הן והוא
הדין למעשה אילפס נמי שהדיק
ולצוק הרמים נמי לאו לחם
יניחו אכל חזר ואפאן בתנור לחם
קרינא ציה: ור' יהודה סבר.
אפוי בתנור אחד צעין ולא צמי
תנורים כגון אילפס ותנור: הדביק
מבפנים. הלחם צלפס: והרתיח
מבחוץ. שנתנה על האור כמו
שאלו עושין: מזה. מי הוי
לחם: הי נידה. אלו הן מעשה
אילפס שנתלקו צו תכמים"ר
יוחנן וריש לקיש: ואבוקה כנגדו.
מלמעלה ומס האש לוהט צילפס
וממזל אפיוס מהו מי הוי כעין
תנור או לא: רוב עניים עושין. כל
מעשה אילפס הן שאין להם עץ
וצדק הוא ממזה לאפות: דדברי
רבי מאיר. דלמר צפרק שני
דקדושין (דף נז:): מעשר ממון גביה
הוא פטורה מן החלה כדמפרש
דערסומיכס כתיב: ולא של גביה:
ומנא

אומר בלל משקה דלץ עליהם מוריתא דנהמא^ט מדע שהרי אין
 סל מרפן לחלה ואע"ג דטרייתא אמרין בביד מצרכין (סע) דחייב
 ללמלא הוא ואינו סועד הלכ ורבינו תם היה אומר דלץ על גרימול^י
 : בתלה: **לחם שאין אפוי** בתנור אחד. ואם תאמר מנלן לחלק
 י בתנור אחד ואומר רבינו תם דכי פירשו לר' יהודה לחם האפוי
ק מבפנים והרתיח מבחוץ מהו. לפ"ה דמפרש דמיירי בילפס
 ק מבפנים והרתיח מבפנים אם כן מנאי מביעיא ליה לרב יוסף בשר
 יק בתנור מיירי ומביעיא ליה כיון דתנור הוא לא חשיב מעשה
 ו הסיקו אלא מתחבל מתיסק שנגדו וכן פירש רבינו חננאל:

[illegible]

קְבוּצָה א' מ"י פ"ט מהל'
מעשה קרבות
הלכה כב:
קְבוּצָה ב' מ"י פ"י מהל'
בכורים הל' יב
יוש"ע י"ד ס' שכת סעיף
ח:
ק: ג מ"י שס הל' ד:

[illegible][illegible]

יאמרו כל הסריקין אסורין סריקי ביתוס מותרין. כתב הר"ט ז"ל ומ"מ לא אסרו אלא סריקין מצויירות צורת עופות וחיות, אבל מה שעתה עושין ליכא צורה דקפידא ואין הכונה אלא להדק הפת ויכנס בו האור ותאפה מהרה וליכא חשש שהיה הנגזר בה דלא קפדא (הצורה) [אצורה]. ומ"מ צריך לזהר שלא לעשות אלא בשל מתכות וליתנם באש מיד כדי שישרף החמץ הנדבק בהם, דאילו בשל עץ אי אפשר שלא ישאר שם משהו וחוזר ואוסר העיסה של אחר כן, הילכך אם עשה בשל עץ שורף אותם ולא יחזור לנקר. ע"כ להרי"ט מפי הרא"ה ז"ל:

תנן התם הדובשנין והסופגין [נ]ן והאסקריטין כו' פטורין מן החלה **אמר ריש לקיש** הללו מעשה אילפס וכו' ור' יוחנן וכו'. פירש רש"י שכל אלו עיסה הן ובלילתן עבה. ורבינו תם ז"ל הקשה דאי הכי משום גלגול נתחייבו בחלה. ורבינו הרמב"ן ז"ל הכריע כדברי רש"י ז"ל. וכתב הר"ט ז"ל שלא אמרו על מעשה אילפס שהן חייבין אלא בשנעשה כעין תנור שלא על ידי משקה צף, אבל אם היה משקה צף בהם אינו לחם לדברי הכל לענין חלה ולא לענין מצה ולא לענין המוציא, וכן מפורש בירושלמי (חלה פ"א ה"א). ובתוס' היו סוברין לומר כי לענין המוציא לא מפלגינן בין משקה צף לשאין משקה צף היכא דאיכא תוריתא דנהמא, והרי"ט ז"ל דחה דבריהם וכתב נקוט האי כללא בידך לכל אותם מאכלים שעושין בשמן צף, שאין מברכין המוציא ושלש ברכות אלא בורא מיני מזונות בתחילה ובסוף ברכה אחת מעין שלש, אבל כשנאפית בלא משקה פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש וקיי"ל כר' יוחנן כדבעינן לברורי לקמן (ע"ב) בס"ד, ע"כ:

יוצאין במצה הינא ואסיקנא מאי הינא כל שפורסה ואין חומץ נמשכין ממנה. וכתב הר"ט ז"ל בשם הרא"ה ז"ל דכיון דכן, מההיא שעתא שוב אינה באה לידי חימוץ, וברור הוא ע"כ:

(ת"ש וכו'):

דף לו ע"ב

אמר רבא מאי טעמא דר' יוחנן [יהודה] וכו'. ולענין פסק כתב רבינו אלפסי ז"ל דאיכא מאן דפסק כר' יהודה שאין לחם אלא האפוי בתנור בלבד, והוא ז"ל דחה סברא זו, וכתב הר"ט ז"ל דיפה דחאה, ואנן קיי"ל כרבנן, ור' יוחנן ור"ל איפליגו אליבא דרבנן, ואילו בשהרתיח ולבסוף הדביק כ"ע לא פליגי שהוא לחם לכל דבר כדאיתא לעיל (ל"ז ע"א) כי פליגי כשהדביק ולבסוף הרתיח ר' יוחנן מחייב וריש לקיש פוטר. ואיכא מרבוותא מאן דפסק כר' יוחנן וכן פסק רבינו אלפסי ז"ל, ואיכא מאן דפסק (כר' יהודה) [כריש לקיש], והרמב"ן ז"ל הכריע כדברי רבינו אלפסי ז"ל דפסק כר' יוחנן. והרי"ט ז"ל כתב ז"ל לפי ע"ד אין לנו הכרע גמור בפסק זה אלא מספקא מילתא כדכתב הר' אפרים ז"ל תלמידו של רבינו אלפסי ז"ל. ולענין חלה נקטינו לחומרא וחייבים בחלה. ולענין מצה אינו יוצא בה.

מטפה, היינו משום דלא משמע ליה דאיכא מאן דשרי בפסח פת עבה יותר מן הנהוג כי היכי דתיהוי בה פלוגתא, וכיון דאפיקתיה מטפה ולא אוקמו לן בגמרא שיעורא אחרנא להתירא, לית לן למיעבד פת עבה כלל, וזהו שנהגו העולם לעשות מצה של חובה דקה. ומ"מ אפשר דבדיעבד לא אסרו עד טפה, ע"כ בשם הרא"ה ז"ל:

דף לו ע"א

ואמאי קרו ליה פת עבה דנפישא בלישה. כתב הר"ט ז"ל דלהאי לישנא לית לן מאי דאמר רב (א) לקמן (מ"ח ע"א) קבא מלוגנאה לפיסחא, דההיא לא נפישא בלישה, אבל לאידך לישנא דאוקימנא דקרי ליה עבה משום דנפיש טירחיה שפיר אית לן דרב ונפישא בטירחא לאפות בה הרבה בזה אחר זה. וכלישנא בתרא קיי"ל דקאי כרב, ע"כ. ואסיקנא דתנא ביו"ט של פסח קאי ופלוגתא דב"ש וב"ה משום טורח יו"ט. ופירשו בתוס' וכן בעל המאור דטעמא דב"ה בזו כי ההיא דאמרין במסכת יו"ט (ביצה י"ז ע"א) תניא ממלא נחתום חבית של מים כו' אבל לאפות אינו אופה רשב"א אומר אף לאפות אופה. והקשו על פירוש זה כמה קושיות. וכתב הר"ט ז"ל דהנכון דלא שייכי אהדדי, דההיא דהתם בעושה יותר מן הצריך ואפילו ע"י נשים הרבה שאין בו טורח כל כך, ורשב"א שרי משום שבח מילוי התנור והילכתא כוותיה, והא דהכא דאינו אופה אלא הצריך לו בלבד כגון שיש לו אוכלין הרבה ואין לו אלא נשים מועטות לטרוח, ומשום טורח אסרו ב"ש, וב"ה שרו דלא חיישינן לטורח כי האי גוונא.

ויש שתמהו על רבינו אלפסי ז"ל שכתב בהלכות על ברייתא זו, והני מילי בשאר ימים טובים אבל בפסח אסור למילש ולמיפא יתר על חמש רבעים קמח ועוד וכו', והאין אפשר לומר דמתניתא לא איירי בפסח דהא בפסח קתני, ומאי דאמרי תנא איום טוב דפסחא קאי לאו לאפוקי מפסח הוא, וכן תפס עליו הרב בעל המאור ז"ל. והרמב"ן כתב בספר מלחמות ד' דהאי לישנא דרב אלפסי ז"ל פירושא בעלמא הוא לברורי מילתא, משום דקתני דב"ה מתירין לאפות פת מרובה ומשמע כמו שירצה, ופירש מרן ז"ל דלא תימא דבלישה הוא דשרי הכי אבל כיון דתנא ביו"ט של פסח קאי לא אפשר למימר הכי, אלא וודאי דאפייה דוקא שרי וכגון שהנשים לשות כל אחת ואחת כשיעור ואשה אחת מסקת ואופה לכולן, אבל להתיר לישא גדולה בפסח לא (הודו) [הורין] ב"ה כלל. ועוד מפני שנאמר על ברייתא זו שתי לשונות וחד לישנא מפיק מדרב, דילמא הוה סלקא דעתך דלישנא בתרא נמי מפיק אשמעינן דלישנא (ב"ה) [בתרא] כרב אתי, ולא כתב ז"ל השתי לשונות אבל הודיענו פירושן. והאי דקאמר רבינו אבל בפסח אסור למילש ולמיפא, לאו משום אפייה קאמר אלא הכי קאמר אסור למילש כדי לאפות:

ואעפ"י שאמרו אין עושין סריקין המצויירין בפסח יוצאין בהם. פירוש ואין בהם משום מצה עשירה:

מא י"ח מ"י פ"ג מ"ל
בכרת הלכה ד סמג
עשין כו טו"ש"ע א"ח ס"י
רח טעף ג'
בב ז מ"י פ"ח מ"ל
תמדין וטוסקין הלכה
יה:
בב ז מ"י פ"ג מ"ל
מעשה הקדמות הלכה
יה:
בב ז מ"י פ"ג מ"ל
בכרת הל' ח סמג
עשין כו טו"ש"ע א"ח ס"י
קטע טעף ג'
בב ז מ"י פ"ג מ"ל
בכרת הל' ח סמג
עשין קטע טו"ש"ע י"ד ס"י
טעט טעף ג'
בב ז מ"י פ"ג מ"ל
בכרת הל' ח סמג
עשין קטע טו"ש"ע י"ד ס"י
טעט טעף ג'

חביצא דאית ביה פרוורין. פרש"י כמו שלניקין"ק (א) וא"ת והתניא לעיל' זומן שהפרוסות וכו' אין הפרוסות קיימות לא יפך עליהן המוציא אע"ג דאית ביה כזית וי"ל דרז יוסף מפרש ליה הפרוסות קיימות היינו כזית ואין הפרוסות בשאין כזן כזית וכן מפרש נמי בירושלמי (א) וא"ת ואין מדמה רז יוסף פרוור מנחות"ל לפרורי חביצא וי"ל כיון שטוגנין בשמן כחבשלו דמי ומיהו קשה דלפט מוכין כזית דקאי אחמשת המינין ולא אהמנות כמו שפרש"י והתם (ד) נמי לא מיירי בשחבשלו ומלא מדמה לחביצא שהוא מנוצל לכך נ"ל חביצא היינו פרוורין הדקקים יחד על ידי מרק או על ידי חלב כמו חביצא דתמרי"ל שכן נדבוקין:

היה עומד ומקריב מנחות. פרש"י בעל הבית הממנה מנחה ודומק גדול הוא דהיה עומד ומקריב משמע כהן המקריב וכן לישנא נטולן לאכלן משמע דאכלן קאי ונראה כהן העומד להקריב ראשון במשמרתו וכ"ד משמרתה היא"ל וכל שנת מתחשבה משמרה אחת אם כן כל משמרה אינה משמרת אלא ז' פעמים בשנה וכוון שיש להם זמן קצוב מברכין שחיינו ולא כפרש"י דמנחות דמיירי כהן שלל הקריב מעולם"ל **לקט** מבוז' פרש"י דקאי אהמנות ואלא כדירא דא"כ היכי קאמר דאם חתן הוא וכו' והא אמרינן (מנחות ד' עג): כל המנחות בזה מלא ונראה דקאי אחמשת מינין וה"ק לקט מכל"ל מיני לתמיס כזית כו'.

אמר רבא והוא דאביא ע"ה תוריתא דהנחמא. וכן קיימא לן דרבה בתראה הוא ולא ענין שיהו פרוורין כזית כיון דאביא תוריתא דנהמא לענין המוציא ואפילו נחשלו לפרוס רש"י קיומה הן כזית בירושלמי דפרוסות קיימות הן כזית היינו לפי שכן דרך להיות תוריתא דנהמא כזית אצל פועלים דאפילו בפחות מכזית איכא תוריתא דנהמא: תוריתא דנהמא. נראה דהיינו כשנותנין ראשו ויכול להגיד ההלכה: **לחם** העשוי לבותח פטור מן החלה. והיינו כשעשאו כלומדים ופרש"י עיסה שמיצבים בתמה וקשה דהא אמרינן במסכת חלה (פ"א משנה ה) כל שחמלתו עיסה וסופו סופגין חייבין חלה וכל שחמלתו סופגין וסופו עיסה חייבין נמי חלה ושחמלתו סופגין וסופו נמי סופגין פטור מן החלה ופסק דתחלתן עיסה ומברכין עליהן המוציא וחיבין חלה אף על פי דסופו סופגין ומתחלה היה ר"ת דדוקא חייבין חלה כדכתיב"ל עריסותיהם והואיל שהיו מתחלה עיסה חייבין חלה אצל מן המוציא דעכשיו הם סופגין וז"ל"ל דהא לעיל קמני נטולן לאכלן מברך עליהן המוציא גבי מנחה אף על פי דעכשיו הם סופגין והתנאות מטוגנות בשמן. (א) וירושלמי"ל אף על גב דחייבין חלה שהיו עיסה מתחלה פטורין מהמוציא ואין מברכין עליהם אלא בורא מיני מזונות דלית להו תוריתא דנהמא ואחר כך

ולא מין דגן. שזמין דגן יש חילוק שאם עשאו פת הכל מודים שלרין לאתרי' ג' ברכות: או. אף אם מין דגן הוא אלא שלא עשאו פת בשמים אלו נחלקו ר"ג וחכמים: במאי אוקימתא. להאדא דלעיל דקמני ולבסוף ברכה אחת מעין שלל: ברי"ג אימא סיפא דרישא.

דהאיה ממני' דממני' גבי הכוסא את החטה דהאיה רישא דידה וקמני סיפא אין הפרוסות קיימות כו': השתא. אפילו אדריסא אמר ר"ג כזיתא אחת או מין דגן ולא עשאו פת מברך עליה ג' ברכות: פת אין הפרוסות קיימות. שחמלתו פת ממש היה: מיביצא. וכשנאות מי גרע מדיסא: אלא לאו רבנן היא. דלמרי גבי דיסא ברכה אחת והא נמי משמנתו לאו פת הוא והו

כדיסא: והלכח לא גרסינן: וירושלמי. הוא חזין קדרי' (א) דהקלא. בני כפר: דמפשי ביה קמחא. שמרצ' צו קמח: דמחוא. בני כרך: חביצא. כעין שלני"קוק שמפררין בתוך האלפס לחם: מנא אמינא א"ה. דלפרורין כזית מברכין המוציא. היה. ישאלן עומד: ומקריב מנחות. ונמנה לכהן להקריב: אומר ברוך שהחיינו. אם לא הביא מנחות זה ימים רבים: נטילן אלא. הכהן: ותני ע"ה. כלומר ותן על המנחות מנחת ומנחת מנחת ומנחת מנחת וכו' ונראה דהא מניין לפרורי' נמיס כל הלילה:

ולא מין דגן הוא או מין דגן ולא עשאו פת ר"ג אומר שלש ברכות וחכ"א ברכה אחת כל שאינו לא משבעת המינין ולא מין דגן כגון פת אורז ודוחן ר"ג אומר ברכה אחת מעין שלש וחכ"א ולא כלום במאי אוקימתא ברי"ג אימא סיפא דרישא אם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין שלש מני אי"ו ר"ג השתא אכותבות ואדריסא אמר ר"ג ג' ברכות אם אין הפרוסות קיימות מיביצא אלא פשיטא רבנן אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן אלא לעולם רבנן ותני גבי אורז ולבסוף אינו מברך עליו ולא כלום: אמר רבא האי ריהטא דהקלא דמפשי ביה קמחא מברך במ"מ מ"מ דסמדיא עיקר דמחוא דלא מפשי ביה קמחא מברך עליו שהכל נהיה בדברו מ"מ דובשא עיקר"ו והדר אמר רבא *אידי ואידי במ"מ דרב ושמואל דאמרי תרתייהו"ל כל שיש בו מחמשת המינים מברכין עליו בורא מיני מזונות א"ר יוסף"ל האי חביצא דאית ביה פרוורין כזית בתחלה מברך עליו המוציא לחם מן הארץ ולבסוף מברך עליו שלש ברכות דלית ביה פרוורין כזית בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש אמר רב יוסף מנא אמינא לה"ל דתניא"ל היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה נטילן לאכלן מברך המוציא לחם מן הארץ ותני ע"ה י"ב וכו' פותחין כזית א"ל אביי אלא מעתה לתנא דבי ר"י דאמר פורקן עד שמחזירין לסלתן ה"ג דלא בעי ברכי' המוציא לחם מן הארץ וכו' תימא ה"ג והתניא לקט מכולן כזית ואכלן אם חמין הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אכיל יוצא בו ידי חובתו בפסח הכא במאי עסקינן בשערסן אי הכי אימא סיפא והוא שאכלן בכדי אכילת פרס ואי בשערסן האי שאכלן שאכלו מיביעי ליה"ל הכא במאי עסקינן בבא מלחם גדול מאי הוה ע"ה אמר רב ששת"ל האי חביצא אף על גב דלית ביה פרוורין כזית מברך עליו המוציא לחם מן הארץ אמר רבא"ל והוא דאביא ע"ה תוריתא דנהמא ופרוקין חייבין בחלה וי"ו וכו' אתא רבין א"ר יוחנן שרוקנין וי"ו פטורין מן החלה מאי שרוקנין אמר אביי כובא דארעא ואמר אביי"ל שריתא פטורה מן החלה מאי שריתא איכא דאמרי גביל מרתח ואיכא דאמרי"ל נהמא דהנדקא ואיכא דאמרי"ל לחם העשוי לבותח תני רבי חיאי לחם העשוי לבותח פטור מן החלה והא תניא חייב בחלה התם כדקתני טעמא ר' יהודה אומר מעשיה מוכיחין עליה עשאו בעבין

תוריתא דנהמא. מואר מראית הלחם: כובא דארעא. עושה מקוס חלל בכירה וזמן כחוס מים וקמח כמו שעושין באלפס: גביל מרתח. נומים קמח ומים ככלי ויחשקין כקך וסופין"ל על הכירה כשהיא נקטת: נהמא דהנדקא. נקט שאופין בשפוד ונושחים אותו ממיד בשמן או בני כ"ס ושמן"ל ד"ה העשוי לבותח. אין אופין אותו בתנור אלא בתנחם: כעבין

תוריתא דנהמא. מואר מראית הלחם: כובא דארעא. עושה מקוס חלל בכירה וזמן כחוס מים וקמח כמו שעושין באלפס: גביל מרתח. נומים קמח ומים ככלי ויחשקין כקך וסופין"ל על הכירה כשהיא נקטת: נהמא דהנדקא. נקט שאופין בשפוד ונושחים אותו ממיד בשמן או בני כ"ס ושמן"ל ד"ה העשוי לבותח. אין אופין אותו בתנור אלא בתנחם: כעבין

תוריתא דנהמא. מואר מראית הלחם: כובא דארעא. עושה מקוס חלל בכירה וזמן כחוס מים וקמח כמו שעושין באלפס: גביל מרתח. נומים קמח ומים ככלי ויחשקין כקך וסופין"ל על הכירה כשהיא נקטת: נהמא דהנדקא. נקט שאופין בשפוד ונושחים אותו ממיד בשמן או בני כ"ס ושמן"ל ד"ה העשוי לבותח. אין אופין אותו בתנור אלא בתנחם: כעבין

(א) ומעין זה שנת סג: וסג נטמן"ל (ב) עיין לעיל לה: (ג) מנחות ט"ז. (ד) לעיל ל"ח. (ה) שמות י"ח. (ו) עין פסחים ל"ב. (ז) דברים טו ג. (ח) במדבר טו כ. (ט) עיין עירובין פ"ג. (י) עמוד א. (יא) דפרקין ה"א. (יב) ע"ב. (יג) ב"ה לקט. (יד) כ"מ נ"ט. (טו) עיין תוסי' מנחות ע"ה: ד"ה חביצא. (טז) תענית כו. (יז) מנחות פ"ד ע"ה: תוסי' ד"ה היה ביאור יותה. (יח) במדבר טו כ.

הנהגות הב"ח

(א) גבי ורלאו מין דגן וכו' והמנים אומרים ברכה אחת מעין שלש שאינו: (ב) רש"י ד"ה ורלאו מין: (ג) תוסי' ד"ה מכל' וכו' כמו שלניקין"ק. י"ב כלומר שחבשלו וא"כ קשה מדמנה לעיל וכו': (ד) ב"ה והתם לא מיירי כשחבשלו מ"מ מאי מנחת: (ה) ד"ה מוריסא דנהמא וכו' נמיס דאם המים וכו' רש"י דוד ממין לפרורי' נמיס כל הלילה:

לעני רש"י

שלניקין"ק. פירוש חמיות פת שרי (ספר הייגר עמוד קל"ז ועיין רש"י ויהי דף כו ע"ה) ד"ה הא ורלאו מין דגן וכו' (פירוש קמ"ל) גבי פירוש שאלות (רש"י פ"ג ס"ב סימן ה' הגהה ד') למנחות דקות (בכרת מהר"ם סימן ט"ו) רש"י ד"ה פירוש ענין פטוריה עשוי מעיסה דקה. וירושלמי. פירוש מוטי נקט ארביס דקס"ל (עין ל"ה) פסחים פ"ב סימן ט"ו ומוסף הערוך ערך ארבעין:

הנהגות הגר"א

(א) גבי (פרקיין חייבין בחלה). פ"ה"ל [ב] ש"ס כי אלא רבין אר"י שרוקנין חייבין בחלה. כ"ל"ל:

הנהגות וציונים

(א) בבתי"ל מעין שלש ואי ר"ג (ותיבת"ל מ"י ליתא ולשון יפה הוא, דקס"ל): (ב) בבתי"ל איתא אלא חביצא: (ג) בבתי"ל וההיא את חביצא גבי הכוסא את החטה דהיא רישא דידה: (ד) בריש"י שברירי שישו בשין חזין קדריה בקמח ושמן ודבש: (ה) נדביל"ל חתניתא: (ו) בבתי"ל וירושלמי: (ז) בריש"י שברירי פטור מנחות ש"לא נחבשלו לפרורי' (וכ"ה ברא"ש, רבתי תמור) פ"ח: (ח) בריש"י רבתי פ"ח: (ט) עיין מחצית השקל (סימן קס"ט ס"ק טו) שהענין מכל המנחות מיני' דגן: (י) ב"ה ד"ה וי"ו נראה"ל וכו' רבינו פ"ח ו"ל נראה"ל: י"ח ש"ס להורין אב"י וירושלמי (ב"ה) כ"ל וכו' (ב) בבתי"ל: י"ח ש"ס כ"ל וכו' רב יצחק אמר שרוקנין חייבת בחלה:

לח.

[illegible]

פירוש ירמיהו"ש.
 חוטם נצק ארוכים ודקים
 (עין רל"א פסחים פ"ב
 סימן ט"ו ומוסף הערוך
 דקו אטריק.) ירמיהו"ש
 פירוש לחמניות דקות
 גרבות מהר"מ סימן
 ט"ו.) בזני"ש.
 סופגנין שטעמגין אותן
 בשמן. פנקדוקים (גרבות
 מהר"מ סימן ו')
 ירמיהו"ש. פירוש לחמניות
 דקות גרבות מהר"מ
 סימן ט"ו.)

ספוניות. סיתוניות.
ענבים הנמצאים בגפנים
צימות החורף שאין
מתבשלים לעולם ועושים
מהן חומץ [חולין קכ:].
היינו ענבים קשים שמינית
זכרם כל ימי הקטיו ועושים
מהן חומץ [גדרים גג:].
[המשך בעמוד ב]

א צ"ל **כעבין** (הררי)
לנדא, פני יהושע לעיל
תורה לחם עפי"ד
התוס' שם, וכ"ה
בכת"י ועיי' יעב"ץ:
ב במשניות
איתא **סתוניות** וכ"ה
בחולין עיי"ש ברש"י

[illegible]

כרבי יוחנן פרק כל שעה (פסחים לו).
דלמידי ר' יוחנן ור"ל במעשה אילפס
ופלגי בצלילתו כרה דהיינו תחלתו
סופגין וסופו עיסה אם נאפה בתנור
דא' בצירה ואו עיסה בלא מים ושמן
דר"ל ס"ל ללא היה מייב אלא כנאפה
בתנור ואהא קאי מתנין תחלתו
סופגין וסופו עיסה דמייב בזה אכל
באילפס פטור ורבי יוחנן ממייב
דמעשה אילפס סופו עיסה קריין דבי
רק שלא יהיו משקין באילפס דהיינו
איחא בירושלמי¹⁰ כל שהאור תחתיו
מייב בזה ומזכרין עליו המזויה אכל
אילפס אין מזכרין עליו ההויה
אילפס אלא מייב עליו ההויה

לכך היה מלך גוצלם בעצמו ויהיה
קצת סעודהם עליהם כמו שפירסם
מנצח המוציא^א וכל דבר שפירסם
סופגין וגם סופו כגון הני סופגין
שמטגין אותן בשמן שקורין בניי"ש
^ב פטורין מן החלה: **כז** וזוהר
קבע סעודתיה עזויה. וכן יול"ש אי
קצת סעודהם עליה מנצחין עליה
המוציא^א וכן זרה הר"מ פטורם
שקובצין סעודתן עליהן לצד המוציא
שפת חתלה כדי לפטורין מצרכה שהיה
מסופק אי הוה קשעוטיהו קשעות
אלו: **הא'** דובשא דתמרי מנצחין
עזויה שהב"ב. וכן משקין מכל מיני
פירות בר מירוס ויהיה כדאמרין
גבי ערלה^ב ולאפוקי מה"ג שפרס
דמיירי שנתן לתוכן מים^ג ושכר דידן
אע"ג דשמא י"ש כהן כזית כדאי אכילת
פרס לא מנצחין עליו צורא מיני
מוזות אלף שכל ואפי' לרז ושמואל
דאמרי^ד כי שיש פן מחמשת המינין
מנצחין עליו צורא מיני מוזות הכא לא

ירוש"י צירובין

כעבין ^ט חייבין כלמודי יוסף האי כובא דארר א"ל מי סברת נהמא הוא ומברכין עלויה זוטרא ^ז קבע מעותתי המוציא לחם מן הארץ מר בר רב אשי ^ח ואדר בפתח מ"ט ^ס לחם עוניי רב אשי ^י האי דבישאי

שֶׁחֵל נָהִיָּה בְּדַבְרוֹ מִ
 כִּמְאֵן כִּי הָאִי תֵּנָה דְּ
 תַפְחוּחִים וְחוּמִין סְפוּנִיּוֹ
 תְרוּמָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר נִ
 יְהוֹשֻׁעַ "פּוֹטֵר א"ל הָהָר
 מִהוּ לֹא הוּא אֲדַעְתִּיהָ
 יִתִּיב רַבִּינָא קְמִיה דְּרִי
 אֲמַרְתָּ אוֹ דְקוּרְטָמִי קֵא
 אֲמַרְתָּ אֲדַהֲבִי וְהִכִּי אִסְרִי
 לִיה חֲשִׁילָתָא וְדֹאִי קֵא
 הָא דֹאֲמֵר רַב אִסִּי וְ
 מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת מִהֵן טָרִיד
 שְׂכָר וְהִלְכְתָּא וְתַמְנִי
 מְבָרְכִין עֲלוּיֶיהָ בּוֹרָא
 בְּמַלְתִּיהוּ קִימִי בְּדִר
 אֲמֵר שֶׁחֵל נָהִיָּה בְּדַבְרוֹ
 מִינֵי מְזוּנוֹת אֲמֵר רַב
 בַּעֲבָה הָא בִּרְכָה עֲבָה
 לְרַפּוּאָה קֵא עֲבָדִי לֵה
 וְיִתּוּם הַמַּצְרִי וְאִי סִי
 וְיִתּוּם הַמַּצְרִי וְאִי סִי

רפואה בשבת מ' תנ"ג
תסכרנא והא' תנ"ג
לרפואה בשבת וכל' ה
אית לך למומר גברא
גברא לאכילה קא מב
מה אית לך למומר ג
ורפואה ממילא קא
מכוין ורפואה ממילא
(ושמואל'ס) דאי מהאי
ורפואה ממילא קא
דלכתחלה לרפואה
עלויה כלל קמ"ל כיון
בעי ברוכי: שעל הפ
וכ': ת"ר מהי' הוא
הארץ רבי נחמיה אומ
אמר רבא במוציא
אשמיני

דאפיק^א משמע דכתיב^ב אל מוציאם ממצרים כי פלי המוציא דאפיק משמע דכתיב^ב המוציא לך מים מנחמיה סבר המוציא דמפיק משמע שנאמר^ג המוציא ממצרים ורבנן ההוא הכי קאמר להו קודשא ברי עבדנא לכו עבדנא לכו מלחא כי היכי דידעיתו ייתכון ממצרים דכתיב^ד וידעתם כי אני ה' אלהיכם רבנן רצבי זירא [את^ה] בר רב זביד אחוה דר"ש בר יהוא ובקי בברכות הוא אמר להם לכשיבא לידיכם יחדא איקלע לגביה אפיק ליה ריפתא פתח ואמר שאומרים עליו דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא בעי שמיטתא עבה מצרך צורא מיני מזונות קלישתא מצרך שהכל ואף

(א) עיין תוס' לקמן ד' לט. ד"ה מ"א (הגר"ם פרנקל), (ב) תרומות פ"א מ"ב חולין ק"ד שם (ג) שם קנ"ה, (ד) שם קט: יומא ט"ה, (ה) שם (ו) תרומות פ"א מ"א, (ז) שם ט"ה, (ח) עיין חלה פ"א מ"א, (ט) פ"א ה"ה, (י) ע"ס ד"ה מ' ר' זוטר' במצורו ד' ותוס' לקמן דף קכ. ד"ה לחמניות (ק) 'וע' תוס' פסחים ל' ד"ה ל"דע"ס, (ל) תרומות פ"א מ"א, (מ) עיין תוס' ב"ב צו: ד"ה אחת (נ) לעיל ל"ה, (ס) עיין לעיל ל"ה.

[illegible]

גמ' ור"נ סבר המוציא
דמפיק משמנע. ע
עירובין י"ט ע"א וז"ע
רש"י ד"ה בלמודי
בנשרים. ע' ח"ט
פ"ה מ"ט דללים: רש"י
ד"ה שתיתא מאכ
הנשוי בז'. וז"ל רש"י
מלכים א' יד:

(א) לא תאכל עליו חמץ
שבעת ימים תאכל
עליו מצות לחם עני כפי
כחפון יצאת מארץ
מצרים למען תזכר את
יום צאתך מארץ
מצרים כל ימי חייך.
[דברים טז, ג]

(ב) אֵל מוֹצִיָּאם מִמִּצְרַיִם
כְּתוּעַפֶּת רָאם לוֹ:
[רמדרבן כו. ב.]

הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נִחַל עֲלֵינוּ
בְּמִדְבָּר

אֲשֶׁר אֵין מִים הַמּוֹצִי
לְךָ מִן הַבַּיִת

הַחֲלָמִישׁ: [דברים ח, טו]
(ד) וְלִקְחָתִי אִתְּכֶם לָעַם וְהִיָּיתִי לְאֱלֹהִים וְיָדַעְתֶּם כִּי אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִי אִתְּכֶם מִמִּצְרַיִם סֶבְלוֹף מִצְרַיִם: [שמות ג, יז]

TABLE 1

דבריו הוסיפו חיבת "אח" ועיין דק"ס: [ח] כענין (דפ"ר) ועיין אות א': [ט] נדע"ל על עריכתו (רש"י) וכ"ה משום עושה עיבתו כדי לחלקה בבצק פטורין וכו' (והוא ע"פ ירושלמי פ"ב ה"ד ועיין יו"ד סימן שכו ס"ב, ג, וסופו עיפה אם נאפה בתנור או בכירה או באילפס בלא מים ושמן חיבין וכו' ופליגי וכו').

תלמוד בבלי <עוז והדר> - א ברכות / תלמוד בבלי (עמוד 107) 34170

המסורת. מפרש צפרק כל שעה (פסחים ל"ז א') אמר רבי יהושע בן לוי זה ואלו כן טוחנו ברחיים.²⁸ וראיתי באשכנז שהנשים גודשות הקמח לשעור חלה, ותלמי הדבר זה²⁹ בשביל שגפח הקמח רב מנפח החצוצה, וקצת משמע ק' לישנא דמתני' דקמחי פחות מחמשת רבעים בחצוצה אלמא בחצוצה משערינן. ומיהו אינה ראייה כל כך, דלפי שהזכיר מחילה מיני קטניות דחייצין במעשר ופטורין מן החלה חגא דחר הכי גס בחצוצה חמא דבר שחייב במעשר ופטור מן החלה, כגון פחות מחמשת רבעים. ולקמן צפרק שני³⁰ (מ"ו) מן חמשת רבעים קמח חייצין בחלה, הן ושאורין³¹ וסוכן ומורסן חמשת רבעים חייצין, אלמא בקמח משערינן.³² ועוד אי בחצוצה משערינן מאי אנטריך לאשמועינן הן וסוכן ומורסן חמשת רבעים, שפיטא דסוכן ומורסן בכלל, כיון דמדדינן חמשת רבעים בחצוצה. ועוד דקמחי סיפא נטל מורסן וחזר למוכה³³ הרי אלו פטורין, ואי משערינן בחצוצה אמאי פטור הרי יש כאן חמשת רבעי חצוצה כבחמילה. (מ"ח) אלמא דחייצין בקמח משערינן³⁴, ואשמועינן ברישא אף על גב דחמשת רבעי קמח בעינן, סוכן ומורסן מאטרף צהדי קמח בעוד שלא נטל מחוכו, וצניטל מחוכו קמחי סיפא דלא מאטרף: סופגנין.³⁵ לחם העשוי כספוג [ועשוי רקיקין דקין, רקיקי מלות (שמות כ"ט ב')] מתרגמינן אספוגין: דובשנין. ממוגנין דבש: אספרימין. עשוי כפסימית, דמתרגסן אספרימין דבש³⁶ (שמות ט"ו ל"א), וכולהו לישנא רכה: וחלת

רש"י והברטנורה

כולם מדומים ואסורים לזרים ופטור מן החלה דכתיב תרימו תרומה ולא שכבר תרומה: חמשת רבעים קמח וכו'. מפרש לקמן: גיטל מורסן וכו'. גם זה מפורש בס: חלום של בעלי בתים. אינו נעשה כחקון לחם: ריש לקיש. אטלוהו קאי ולא לאפלוגי אדרבי יהושע בן לוי אלא: מעשה אילפס הן. לפיכך לאו לחם הוא דקא סבר אין לחם אלא האפוי דחמור דכתיב לתמכס דחמור אחד: והללו. להכי פטורין לפי שעשאו בחמה ולא בצור: שדירתיה באלפס ואחר כך דרבין אק. זה הלחם דכזה לה כעין מעשה חמור הלכך חייצין:

דברי חמדות

(ח) אלא ודאי בקמח משערינן. וכמו צ"ע (סי' ש"ד ס"א) ח"ל וכשממלאים המדה קמח מהיה מחוקה ולא גדושה ע"כ, והכי פירושו סגי דהכי כשהיה מחוקה ואין לרין שמהיה גדושה: (ו) ואדם יוצא בו י"ח בפסח. יתבאר צפרק כל שעה סימן י"ג. (ע"ע ס' סי' ט"ו): (ז) וכן פסק בשאלות. וכן פסקו התוספות (פסחים ל"ז ב' ד"ה דטלי עלמא), וכן פסק הרמב"ם צפרק ו' מהלכות ביכורים (ה"ח), והכי נקטינן:

שאר אדם דמחוק עושין חולטים וכו': פטורין ל"ג: [ד] ר"ת ו"ל. וצפרק כל שעה (בראש סי' ט"ו) גם שם בחוס' (ל"ז ב' ד"ה דטלי) כתוב דצינו חננאל [א"ה. וד"ה בנפסי, ונגלין דפוס וילגא כפוז: וד"ה נאמח דפי רעו חננאל בפסחים דף ל"ח ע"א שדפס נש"ם הנה, וכן הוא בטור סי' ש"ט: [ש] לא דבולי עלמא מעשה אילפס פפור. ותמיהני דבהדיא כתב דצינו צ"ס המוספות צפרק הגחול קמח סי' י"ד דאי לא מצי למימר בעינן אחר אין ראייה משם לפסוק הלכה, והכא נמי לא מצי למימר דטלי עלמא מעשה האילפס חייבים דאם כן ר' יהודה לא מצי קאי, דהא אמר אין לחם אלא האפוי דחמור, הלכך אנטריך מלמודא למימר דטלי עלמא מעשה האילפס פטור [א"ה. סי' בנפוסות ר"ס על היראס (סי' קמ"ח אות כ"ג) שישנ דמי הא"ש], ועיין צפרק מי שמחו סי' כ"ג: [ת] ורב אלפס פסק ברבי יוחנן. צפרק כל שעה (דף י"א ב'), ואף על גב דכתב נמי לסגרת הפוסק כ"ל ולא הכריע, מכל מקום ריהטא דלישניה משמע שדעמו הוא לפסוק כ"י יוחנן, ואף על גב דלחר ק' כתב ד' אספרימין פוסק נמי הכי ובעל הלכות פסק כ"ל, מכל מקום מה שסמך וכתב והלכתי כ"י יוחנן דנפשיה היא ומסתבר שכן דעמו, ובחוס' דפרק כל שעה כתוב זה הפסק צ"ס ר"י: [א] בהדי חלת טלי דהלכה כ"ל. דאי משום דליתמוצ רבי יוחנן הכא משום הכי לא אנטריך למתי החם, הא לימא דהא צהדי דמי החם נמי מתיא כוומיה דר"ל ואפילו הכי מצי לה, אלמא דכחלוה אספרימא נקטינן כרבי

קיצור פסקי הרא"ש

פטורים מן החלה. וכשמודדין חמשת רבעים מודדין בקמח ולא בחצוצה. ואין צריך גדישה (אשר"י).^{*} סופגנין שהן רקיקים דקים כספוג דובשנים ואספרימין פטורים מן החלה. ועיסה שנלחמה עבה אפילו בשלה במים או טיגנה בשמן חייבת בחלה ומזכרין עליה המזיזא אם יש בה חורמא דנהמא, אבל צלילה רכה וישלה במים או טיגנה * הנהת אשר"י ליתא בכל כ"ה.

שינוי נוסחאות והערות

28 ע"פ כ"י א' ב', ובעין לשון הפסוק (במדבר י"א ח'): שטו העם ולקטו וטחנו ברחים, ובנדפס: היו מלקטים ואחר כך טוחנו ברחיים, וכע"ז בכ"י ט: טוחנין, וגם בפירוש המשנה: טוחנין. 29 ע"פ כ"ה"י פירוש המשנה, ובנדפס: ותלמי הדבר הזה. 30 בד"ר: בפרק בתרא, ובמעדיו"ט ד"ר הגיה דצ"ל: בפרק ב', ועל פיו בדפוסים מאוחרים בפנים: בפרק שני, ובכ"ה"י: בפ"ב. 31 בכ"י א' ג': ושי(צ)ורין, ובכ"י ב' ובפירוש המשנה ליתא לתיבה זו, ע"ש בקונטרס הבאורים. 32 בפירוש המשנה הוסיף: מרהזכיר קמח. 33 בד"ר: גיטול מורסן חזרו לתוכה, והגיה המעדיו"ט ד"ר: ה"ג גיטל מורסן מתוכן חזרו לתוכן, ועל פיו קבעו כן בדפוסים מאוחרים והשמיטו הגהות, ובפנים הלשון ע"פ ג' כ"ה"י, ובפירוש המשנה כע"ז: גיטל מורסן חזרו לתוכן. 34 בקיצור פסקי הרא"ש הגדפס הוסיף: ואין צריך גדישה (אשר"י). 35 כ"ה בנדפס ובכ"י ב', ובכ"י א' ג': לחם סופגנין לחם העשוי כספוג, ועיין מעדיו"ט ומש"כ בקונטרס הבאורים אם יש כאן שני פירושים או אחד, ומש"כ בריש מתני' מכ"ג. 36 תיבת ברבש איתא בנדפס, ובכ"ה"י ליתא. 37 ע"פ כ"י א' ג' וכע"ז בכ"י ב', ובנדפס: שחולטין אותו במחבת. מחבת מתרגמינן מסרימא, (גם בפרש המשנה: שחולטין). 38 בנדפס הוסיף תיבת 'פטורין' בעיגול, כי במעדיו"ט ד"ר כתב דל"ג פטורין, והוא משום דליתא בפסחים שם, ובפירוש המשנה איתא לה לעיל על דברי ר"ל: 'מעשה אילפס הם ופטורים', ועכ"פ בכ"ה"י ובר"ר נמצאת תיבה זו. 39 כ"ה בנדפס, ובכ"י א' ג' ליתא תיבת הוה, ובכ"י ב': כמעשה אילפס חייב. 40 כ"ה ע"פ כ"ה"י, ובנדפס להיפך: ל"ש הוה רחיק ולבסוף הדביק ולא שגא הדביק ולבסוף הרחיק. 41 ע"פ כ"ה"י וכ"ה בראש פסחים, ובנדפס: ר"ת, וכתב המעדיו"ט שבתוס' פרק כל שעה ובטור סי' ש"ט כתוב רבינו חננאל, והעירו בדפוס וילגא שכן הוא באמת בפ"י ר"ת פסחים ל"ח א'. 42 כ"ה בנדפס ובכ"י ג', ובכ"י א' ב': משום דסוגיא דשמעתי כוומיה התם דקאמר סתמא דתלמודא, (ובר"ר: התלמוד, והגיה המעדיו"ט ד"ר: דתלמוד, ועל פיו תוקן כן בפנים בדפ' מאוחרים). 43 בראש דפוס המעדיו"ט: אחית, והגיה המעדיו"ט ד"ר דצ"ל: אחור, ואמנם בראש ד"ר: אחור, ובחלק מכה"י: אחוריה. 44 ע"פ כ"ה"י, ובנדפס בטעות: וכתב ביה דהא. ובתוס' הרא"ש פסחים (ל"ז ב' ד"ה לא) כתב 'ומיהו נראה' ועי"ש בתוס' שאנן וברין שגם הם הביאו דברים אלו בשם ר"י.

אומה בשמן, הריא לא מיקריא לחם ופטורה מן החלה, ואין מצרכין עליה המוציא חלה בורא מיני מזונות ולאחריה מעין שלש. ותחלתה עיסה וסופה סופגנין, כגון שזלילה עצה ואחר כך מטגנין אותה בשמן או⁴⁶ מצלין אותה במים. תחלתה סופגנין וסופה עיסה, כגון שזלילה רכה ואחר כך אופין אותה בתנור⁴⁷, ואלמלא בחר בגלגול אזלינן, וזין שזלילה עצה מיד נחמיצה בחלה ואף על פי שסופה נכשלה במים. וכן היא אומר רבינו חס"ל, דמי היי דמחייב בחלה הכי נמי מצרכין עליה המוציא לאחר צישול או לאחר טיגון, כדמוכח בצרכות פרק כ"ד מצרכין (ל"ז ב') דתניא⁴⁸ היה עומד ומקריב מנחה בירושלים אומר שהחיינו, נטלה לאוכלה אומר המוציא לחם מן הארץ, וקפסיק⁴⁹ ותי לא שנה מנחת סלת ולא שנה מנחת מאפה תנור ולא שנה מנחת מחבת ומרשפת אף על פי שמתוגגות בשמן, והוא הדין נמי למצויל במים, דלא⁵⁰ מסמך לחלק בין מים לשמן. אבל וירמשיא"ש⁵¹ שקורין בספרד לאטריאה⁵² (ו) היא אומר רבינו חס"ל דאין מצרכין עליהן המוציא, (ז) דאין עליה⁵³ מוריחא דנהמא,

רש"י והברמנורה

נולד לה גרסינן. נולד בעיסה ספק טומאה: [גלגלה]. גלגול בחולין זה גמר מלאכה לחלה: תיעשה בטומאה. אם ירצה ויעמלה צד דסוף סוף חלה ספק היא ולא תחלה: תעשה בטהרה. בכלים טהורים ולא יעמלה צד ואף על פי דסוף סוף חלה אסורה אסור לטמא לה אסור לגרום לה טומאה ודאית דכתיב ואני נחתי לך את משמרת תרומותי ודרישין בצרכות שתי תרומות משמרת טהורה ותלויה ואמר קרא שישמרה: עיסה שתחלתה סופגנין. כגון עיסה שזלילה רכה: וסופה סופגנין. שמטגנין אותה בשמן ודבש או מצליה במים: תחלתה סופגנין וסופה עיסה. שזלילה רכה ואחריה חלה בתנור: היה ישראל עומד ומקריב מנחה. ומנה לכהן להקריבה: אומר ברוך שהחיינו. אם לא הביא מנחתו זה ימים רבים: נפל לאכלו. ככה: תוריתא דנהמא.

דברי חמודות

(ח) אומר ר' יוחנן ובלבד על ידי משקה. ומעט משקה שמועין בו האלפס שלא ישרף העיסה לא מקרי משקה, כ"כ הגהות מיימוני פרק ג' מהלכות צרכות בשם סמ"ק לענין המוציא. ונראה דהוא הדין לענין חלה, וכן כתב צהדיא בטור לענין חלות דבסימן דלקמן: (ט) היה אומר ר"ת דאין מברכין עליהו המוציא. ולא ג' צרכות ואין מצרכין עליהן חלה בורא מיני מזונות ואחר כך צרכה מעין ג' על הממיה ועל הכלכלה, כ"כ החוט' בצרכין כ"ד מצרכין (צרכות ל"ז ב' ד"ה לנס), וכתבו עוד שר"י יחיאל היה מסופק אם וירמשיא"ש חייבים בחלה משום עושה עיסתו כדי לתקנה [נפק] פטור מן החלה (כדמיימי לה רבינו לקמן בסמוך) דלית בהו שיעורא הכא גבי וירמשיא"ש נמי פעמים מחלקין שאין שיעור חלה בקדירה אחת, אך היה מצריך ליקח חלה בלא צרכה בשביל הספק ע"כ. והבי' אף על פי שהעמיק לדברים אלו בהלכות חלה סימן (שכ"ט) [שכ"ט], בש"ע שלו לא הזכיר כלום מזה. וכתבו החוט' דפרק כל שעה (פסחים ל"ז ב' ד"ה דמי עמלה) על אופלנקין נראה שאין מצרכין המוציא אף על פי שמועין אותו בלא משקה דאין עליהם מוריחא דנהמא, מדע שהרי אין מפרשין ממנו חלה אפילו יש הרבה בכל אחד כשיעור חלה אף על פי שהסל מפרסן לחלה עכ"ל: (י) דאין עליהו תוריתא דנהמא. עיין בענין ר"ד שם יתבאר דינא דפשיטא"ל וקדעפלין:

שם אומר הן שהחיינו. ע"כ וע"ש עוד כמה שיעורים עכ"ל, והא דכתב שהחיינו צ"ל דהיינו מנחת צרכים דכתב השבועות, והוספות דפרק כ"ד מצרכין גם כן בחוט' דמנחות הקשו על שני הפרושים על הא דל"ד מצרכין ועל פירוש הראשון דמנחות, אדכיד מצרכין כתבו שהוא דוחק גדול דהיה עומד ומקריב משמע דכהן המקריב וכן משמע לישנא נטלן לאכלן משמע דאכלן קאי, ואפירוש ראשון דמנחות הקשו דמנחת כהן כליל היא וזמנחה הנאכלת מיירי כדאמר נטלן לאכלן, וכתבו דיוכל לפרש כהן שלא הקריב מנחה בשנה זו ומיירי זמנחת ישראל, וכתבו שרש"י פירש עוד לישנא אחרינא ישראל שלא הביא מנחה מימיו ע"כ, ומפני כן נראה לי להגיה בצרכין רש"י שכתב בין עדיין מנחה למינח ממנו שורה שלמה וכ"ל עדיין מנחה בשנה זו לזון אחר ישראל שלא הביא מנחה מימיו ותיבת ממנו הוא ט"ס וצ"ל מימיו [א"ה]. ובי"ה צ"ל רש"י מנחתו זמנחות שם, וגם על זה הפירוש הקשו בחוט' דנטלן לאכלן קמי ישראל לא מצי אכלי, ומסקי בצרכין כ"ד מצרכין וזם זמנחות דככהן העומד להקריב ראשון משמרתו דכ"ד משמרות היו בירושלים וכל שבת מתחדשת משמרת אחרת, אם כן כל משמרה אינה משמשת חלה ב' פעמים בשנה וכיון שיש להם זמן קצות מצרכין שהחיינו ע"כ, וכתבו עוד זמנחות דהר"ר שמעון (וצדפוס יטן כתב הר"ר שמעיה) פי' בצרכות דדוקא זמנחות לפי שאין רגילים להתנדב מנחות וכתבו דלא אפשר לומר כן דמחוספסת (צרכות פי"ה הכ"ה) קמי נמי הכי גבי זמנחות: [ז] שקורין אלייבורא. וזמנחות אלו קורין לאקשיין:

קיצור פסקי הרא"ש

בשמן פטורין, ואם עשאה בחליפם בלא משקה חייבת, אף על פי שזלילה רכה, וזו לר"ם, אבל רבינו שמעון והרמב"ן (מפרש) [פירשן] אפילו עיסה גמורה אם בשעת לשה דעמו נכשלה או לטגנה או להאפילה לכלבים פטורה, מיהו אם דעמו אפילו על פחות משיעור מנחה לאפומה לעמיה חייב להפריש מכולה:

שינויי נוסחאות והערות

45 חבת "דיליה" צ"פ כה"י, ובנרפס ליתא. 46 בד"ר: דתניא, והגיה מעדיו"ט ד"ר: מההיא דתנן גר' והוא בפ"ג דחלה. וכ"ה בכה"י: דתנן. 47 כ"ה בנרפס ובכ"י ב', ובכ"י א' ג': תעשה בטומאה משגלגלה תעשה בטהרה. 48 כ"ה בכה"י (וכע"ז בפירוש המשנה בסדר הפוך: ואחר כך מטגנין אותה בשמן או מבשלין אותה במים), וחבת 'במים' נשמטה בכל הרפוסים, וכתב המעדי"ט: צ"ל דה"ג ואח"כ מבשלין אותה במים, וכוונתו להוסיף חבת 'במים', וראה בהערה הבאה. 49 בדפוס וילנא נ"ב: ג"א ואח"כ, ומקורה מהגהת מעדיו"ט דלעיל בהערה קודמת, אלא דטעו ושייכוהו לכאן, וחשבו שכונתו להגיה חבת 'אר', (ולפי"ו רצה לחדש דבעי גם טיגון וגם בשול), אבל זו טעות, וכמ"ש לעיל שהתכוין להוסיף שם חבת 'במים'. 50 בכ"י ב' נוטף מלשון המשנה: חייבת בחלה. 51 בכה"י: והא פסיק. 52 כ"ה בנרפס ובכ"י ג', ובכ"י א' ב': ולא. 53 בנרפס: וירמשיא"ש שקורין בספרד אלטיירא, ובפירוש המשנה: גרמיו"ש שקורין לדריא"ש, ובכ"י ג': גרמיו"ש שקורין בספרד אלטיירא, ובכ"י א' ב': ולא. 54 בכ"י א' ב': וירמשיא"ש שקורין לטריא"ה, וישנם עוד גרסאות בזה. וכתב בקרבן נתנאל אות' ק' כהמעדי"ט, שהוא לאקשיין. בהן.

מהו דנסיבנא מינה ותהא פטורה מן החלה, אמר לה אסור⁶², שמה חמלק לעשות עיסה.⁶³ פירוש אלוהי - עיסה דמתרגמינן (במדבר ט"ו כ') ראשית ערסותיכם ריש אינוותכון, ואשה זו היתה לשה לעשות איטרא והוא כעין סופגנין ואיסקריטין, ושאלה באותו מקצת שהיא רגילה לאפות שלא צריך⁶⁴ איטרא אם יכולה לאוכלו בלא חלה⁶⁵, ואסר לה שמה חמלק על כולה או על כדי שיעור חלה. והוא הדין לעיסת כותח אם לקח ממנו מעט כדי לאפות נחמיצה כל העיסה. עוד אמרין בירושלמי (ה"ה) אמר רבי יוחנן (ל')⁶⁶ (נחמס) העושה עיסה על מנת לחלקה צנץ פטורה מן החלה, אלמא אף על פי שיש שיעור חלה בשעת גלגול כיון שדעתו לחלקה צנץ לפחות מכשיעור⁶⁷ (ולמוכרה) פטורה מן החלה (והוא הדין נמי)⁶⁸ העושה עיסה על מנת לעשותה סופגנין. והא דאמר בפרק כ"ד מתרגמינן שמה חמלק (נחמס) חמלק, לאו במנחת מחבת ומרחשת המטוגנות בשמן איירי דבטלות⁶⁹ מתורת לחם, אלמא במנחת מאפה חמלק וכולת איירי, (ו)אי נמי בכל המנחות ומתוך ששמן מעט הוא כמו אפי. ועוד ראינו מהא דאמרין בפרק כל שעה (פסחים מ"א א') אף⁷⁰ יואלין צריק מבושל אף על פי שלא נימח, שהביטול מתורת לחם⁷¹, ואף על גב דרבי מאיר פליג עליה, (ו)קיימא לן כרבי יוסי. (ו)אבין (קידרא)⁷² דפרק כ"ד מתרגמינן (ל')⁷³ בלא נבשל איירי. והא דמני החם הכוסם את החטה מצד עליה בורא

אף על פי שנחמיצה עיסתה בחלה. (א)ורבינו שמשון⁷⁴ ז"ל כתב, דהלש עיסה גמורה ודעתו לבשלה במים (ב)או לטוגנה בשמן (ו)פטורה מן החלה. והביא ראינו מפרק כ"ד מצרכין (ב)וכתב ל"א א') דמני רבי חיאל לחם העשוי לכוח פטור מן החלה והא דמני חיאל, החם דקדמני טעמא רבי יהודה אומר מעשה מוכיחין עליה עשאה (ו)כעבין חייבת כלימודין פטורה, ופירש רש"י החם לחם העשוי לכוחת אין אופין אותו בתנור אלמא מייבשין אותו בחמה, אלמא אף על גב דמשעת גלגול קאמי חיז חלה כיון שגלגלו אדעתא לאפותו בחמה מופטר משום דקופו לבטלו מתורת לחם, והא דמפליג בין לימודין לכעבין, משום דכעבין מיחלפא בשאר עיסה שאינה עשויה לכוחת, אבל לימודין מעשה מוכיחין עליה ולא אמו לאחלוף. ובירושלמי (פ"ה ה"ד) גרסינן, עיסה כותמ⁷⁵ חייבת בחלה שמה חמלק לעשות חררה (ו)לכנה. וכדי⁷⁶ שלא יקשה הדין דירושלמי מגמרא⁷⁷ דידן, יס לפרש הדין דירושלמי (ו)בטולת מעט מן העיסה לאפותה באור⁷⁸, וחיישין שמה חמלק ליקח כשיעור חלה, והיינו נמי דמפליג בגמרא דידן בין לימודין לכעבין, דכעבין אחי למימלך אבל לימודין לאו אורחיה למימלך. ומחמי דחילתה עיסה וסופה סופגנין חייבת, (ו)היינו כשנמלך, אבל מחילתה עיסה לעשות סופה סופגנין פטורה. ואמרין נמי בירושלמי (שס) חל⁷⁹ איתמא שאלה לרבי מנא, כגון דלמא בעינא למיעבד אלוהי איטרא

רש"י והברטנורא

חולר מראית הלחם: לחם העשוי לבותח. אין אופין אותו בתנור אלמא בחמה: בעבין. ערובה ומקופעת כגולסקאות ואחילג דעתיה דלחם עשאה (ברש"י ברכות שס: כגולסקאות נאות גלי דעתיה דלחם עשאה): בלמודין. כגולסקאות שלם הקפיד על (פריסתם) [דוגמתו שנינו במועד קטן ע"ב לו למודין לוחץ לצור של יין לכסותו: אין יוצאין. ר"י חותם מלח: [ברקיק בבושל]. דלמא לחם קרינא ציה אף על פי שגבר נאפה בתנור הואיל וחר וביטולו בעלו מתורת לחם: חביצה. כעין שלניקריק שמפרקין בתוך האילופם לחם: הבוסם. כמות שהיא:

דברי המורדות

(א) והר"ש ז"ל כתב דהלש עיסה גמורה וכו'. וכ"כ הרמב"ן ז"ל דלוקמן, וכתב צ"י (פי שרש ד"ה ורש"י) שכן נראה מדברי הרמב"ם צ"י מהלכות ביכורים (ה"ה) ושכן הכריע הרשב"א בפסקי חלה שלו (שער א') והוא נראה שמקשים סמ"ג (עין קמ"א). והטור סימן שצ"ט כתב שכן היא מסקנת רבינו ז"ל ובאור"ם סימן קס"ח כתב צ"י (ד"ה כל דבר) לשון רבינו ירוחם (נ"י מ"ה, קמ"ה ב') חוה, רבינו שמשון והרמב"ן סוברים שאפילו בלילה עבה אם בשלה או טונגה אין מצרכין עליה המוציא ואפילו נחמיצה בחלה ואפילו שיש עליה חורמא דמחמא, דלא דמי ברכת המוציא לחלה דחלה בחר גלגול העיסה אוליין אבל ברכת המוציא הכל הולך אחר שעת האפיה ע"כ, וכתב עוד צ"י שכן הוא דעת הר"ר יונה בפרק כ"ד מצרכין (ברכות כ"א א' דפי הר"ף) שאם הייתה בלילה עבה ואחר כך רכבו על ידי משקים חייב בחלה שזין שכבר הייתה הבליה עבה באותה שעה נחמיצה בחלה שחיוז החלה חלו גלגול, אבל אין מצרכין עליו המוציא שברכת המוציא חלוה בלחם חה כיון שנבטל מתורת לחם אין מצרכין עליו המוציא ולא ג' ברכות עכ"ל, ואף על פי שאין לשונם של הר"ש והרמב"ן בדברים אלו אלמא הכל חלו בדעתו, מכל מקום העמיק בש"ע זה הלשון של רבינו ירוחם לצדו, וכתב צ"י שכן נהוג העולם שלא לצרך המוציא על הסופגנים ויציא בהם אף על פי שעושין (החלתה עיסה) [מחילת עיסתן] עבה, וכ"כ רמ"א ז"ל, ומשמע מדבריהם שאין הדבר חלו בדעת האדם, שהרי לא הועלת בש"ע רק לשון רבינו ירוחם ודאפילו הכי הכי נהוג עמלם ומכל מקום מסיק צ"י גם בש"ע כמנהגו של רבינו מאיר דלוקמן, ושם יתבאר עוד בס"ד, ועיין ספיק (מ"י) [ט"ז]: (יב) או לטוגה בשמן. או לעשותה סופגנים או ליצבה בחמה ועשה כן [פטורה], לשון הש"ע סימן שצ"ט (פ"ה): (יג) בנשלת מן העיסה לאפותו באור. ולשון הטור (פי שרש) אם

מערני יום טוב

[ח] פטורה מן החלה. והיינו רש"י דמני עיסה שחלתה סופגנים וסופה סופגנים, והיינו דקרינן לה עיסה ושלילתה רכה לא מקריא עיסה. הר"ן: [ט] בעבין. צ"י"ם גרס בגמ' וכן בירושלמי פ"ק דחלה הלכה ט' ורבינו מיימי לה לקמן, ופי' רש"י ערבות ומקופעות כגולסקאות נאות, אבל בפרק אלו עוצרין דף מ"ח (ע"ב) גרס צ"י"ם כעבין ופירש"י קייל"ש בלע"ז ארובים וקצרים ואין נושכין זה מזה ע"כ וכלומר לאפוקי רחבות ועגולות כעין שלנו כמו שפירש"י שם על כריות של צב שנושכות זו מזו ע"ש, ונראה לי דכעבין צ"י"ם מלשון עכנא שפירשו נחש שהיא ארובה וקצרה לא רחבה: (ע"ה) [עיסת] כותח גרס: [י] לבנה. פי' להבין שעה: [כ] היינו בשמלך. לעשותה סופגנין, וכן נמי מחלתה סופגנים וסופה עיסה כשנמלך לעשותה עיסה ומכל מקום חייבת דלוקמן בדברי רבינו, וכ"כ הר"ן: [ל] נחתום. לא גרסינן וכן מוכח מהירושלמי שהעמיק אותו רבינו צימון דלוקמן: [מ] ולחברה. נראה לי דלא גרסינן דהא לא קאי אנתום: [נ] והוא הדין נמי. הר"ש כתב דכל שכן הוא, וכתב עוד אף על גב דלכאורה משמע בירושלמי דר"ל קאמר לה טעות סופר הוא ולא גזר ר' יוחנן דילמא ממלך אלמא בנחתום משום דחלי דעת לקוחות ע"כ: [ס] אי נמי בכל הפניות ב'. וכתב הר"ש דהרש"ן נראה דר"ל דפטר כל שהאור ממלך מחמיו לא איירי בכל המנחות ועיין בדברי תמורות (פסוק א'): [ע] קיימא לן בר' יוסי. עיין לקמן ד"ה ר"מ היא וכו': [פ] וחבין קידרא. ל"ג קידרא וכן צ"י"ם ליתא אלמא חביצה, ומיירי הכא בחביצה דפליגי בה רב יוסף ורב ששת בפרק כ"ד מצרכין דף ל"ו (ע"ב) אי צני פירורין כית לברכת המוציא, אבל חבין קידרא

55 בגי' כה"י בס"ט: ור"ת, ובפי' המשנה: ומיהו נראה, ע"ש בקונטרס הבאורים. 56 ע"י מעדיר"ט אות ט' שכתב דבב"י גרס בגמ', ועי"ש שכתב נפ"א אי גרסינן בב"י או בכ"ף - כעבין, ובכ"ף דומים מאד אותיות אלו וז"ל ש"ע רוב הגירסא 'כעבין', ובפי' המשנה 'כעבין'. 57 בד"ר: עיסת כותח, והגיה מעדיר"ט: עיסת כותח גרסינן, וכן קבעו ברא"ש שבמהדורות, ובמעדיר"ט ד"ו: עיסה כותח גרסינן, ואינו, כי כונתו היתה להגיה חבת 'כותח' בישיבה, וצ"כ קבעו 'עיסה' בפנים ע"פ כ"א ופירוש המשנה, ובכ"ב: עיסת כותח. 58 בגי' כה"י: והרי שלא יקשה. 59 כ"ה בדרפס, ובכ"א: לגמרא דידן, וכן יש שינוי בזה בין הלכות הרא"ש לפסחים ותוספותיו שם. 60 בכ"א: יש לפרש הירושלמי דמיירי כשנטלה [כ"ג: מעט] מן העיסה לאפותו באור, וכע"ז בכ"ב. 61 בכ"ב: דהא, וגם בירושלמי יש גירסא כזו עי"ש. 62 בכ"א: אסיר. 63 בכ"א: ב: לעשות העיסה. 64 בכ"ב: כדרך. 65 בפירוש המשנה הוסיף: משום דלית בזה כשיעור. 66 בד"ר ובכ"ה: איתא לתיבה זו, ובדרפס וילנא הוקפה תיבה זו בסוגריים כיון שהמעדיר"ט כתב דלא גרסינן לה, וכתב דכן מוכח בירושלמי שהעמיק אותו רבינו צימון דלוקמן עכ"ל, וכן בפירוש המשנה ל"ג לה רבינו. 67 כנ"ל בהערה קודמת, דהא לא קאי אנתום. 68 בפירוש המשנה: ומסתבר דכל שכן עושה עיסה על מנת לעשותה סופגנין פטורה, וכ"כ המעדיר"ט בשם הר"ש. 69 בד"ר: דמבטלות, והגיה מעדיר"ט: דבטלות, וכן תוקן בפנים על פי, וכ"ה בכ"ה. 70 בפירוש המשנה: דקאמר ר' יוסי אין כ"י. 71 שם נוסף: כדמוכח התם. וכונתו כמ"ש בקונטרס הבאורים שם. 72 בד"ר ובכ"ה: איתא לתיבה זו, ובדרפס וילנא הוקפה תיבה זו בסוגריים כיון שהמעדיר"ט כתב דלא גרסינן לה, וכן בר"ש ליתא אלא חביצה, ומיירי הכא בחביצה דפליגי בה רב יוסף ורב ששת בפרק כ"ד מצרכין דף ל"ו אי בעי פירורים כית לברכת המוציא, אבל חבין קידרא איתא התם דף ל"ו וליכא מאן דסיל דמברך עליה המוציא עכ"ל, ובאמת בפירוש המשנה הגירסא: חביצה.

דמורסן לרש לקי⁸³ ולרבי יוחנן לימודין. ורבי חייא⁸⁴ רובא⁸⁵ ולא חשיב⁸⁶ כלל אלא אפילו בגלוקסין פטורה. [ואכל בסופגין שקופו מוכח על מחילתו הכל מודים שהולכין אחר דעמו של אדם, מחילתה וקופה על דעת סופגין פטורה. מחלת גלגול⁸⁷ על דעת עיסה סתם ונמלך לסופגין חייבה שכר נמחיצה בחלה משעת גלגול, גלגל על דעת סופגין ונמלך שלא לעשותה סופגין אלא עיסה סתם לדבר [אחר]⁸⁸ חייבה. וכי תימא מאי שנה מהא דתנן⁸⁹ (פ"ג מ"ג) הקדישה עד שלא גלגלה וגלגלה הגוזר ופדאחה פטורה [א] שבשעת חובתה היתה פטורה, התם מחוסר מעשה [ב] הכא [במחשבה]⁹⁰ בעלמא תליא מילתא ומעשה שבסוף מוציא מידי מחשבה. וכן [א] הקנוצקאות שנינו דחייבות מפרש בירושלמי (ה"ו) שלא תאמר הואיל ועמידה להחזירה לסולתה מהא פטורה מן החלה. מאי טעמא כיון דקא אפי לה בתנור או באילפס ונעשית להם קודם שמהזירה לקולתה לא מפטרה במחשבה דמעיכרמא מאי טעמא להם כתיב והא איחעביד להם הא⁹¹ חישב בשעת גלגול לדבר שאינו עושה אותו להם בסוף⁹² פטורה, ומו לא מידי, עכ"ד. ורבינו מאיר ז"ל הנהיג צדימו כשהיו לשין עיסה כדי לנשלה במים או לטוגה בשמן היה מצוה לאפות ממנה מעט ועל ידי כך נמחיצה כל העיסה בחלה קודם שיקחו⁹³ ממנו מעט, דחיישין שמה תמלך דפירשונו

פרי האדמה, טחנה ואפאה ונשלה בזמן שהפרוסות קיימות מצדן עליה המוציא ולבסוף מצדן עליה שלשה זכרות, הריא⁹⁴ דרבי מאיר היא דסבר דלא אחי בישול ומבטל ליה לאפיהה⁹⁵. וכן כתב נמי [א] הרמב"ן ז"ל והביא ראיה מן הירושלמי דגרסין התם (ה"ט) איו היא עיסת הכלבים [א] ריש לקיש אמר כל שעירב זה מורסן, מתני' אמרה כן בזמן [שהרועין אוכלין ממנה פעמים]⁹⁶ שאין הרועין אוכלין ממנה, רבי יוחנן אמר כל שעשאה (כעבין חייבין) כלימודין (פטורין)⁹⁷ ותני כן עשאה כעבין חייבה כלימודין פטורה, ר' נא בשם שמואל רבי אמי בשם [א] רבי חייא רובא אמר⁹⁸ אפילו [עשאה]⁹⁹ גלוקסין, והא תנינן אס¹⁰⁰ אין הרועין אוכלין ממנה, תיפטר שעשאה משעה ראשונה שלא יאכלו הרועין ממנה. וכיון דמסקין הכי שמעינן מינה דעיסת כלבים אפילו עשאה מסולת נקיה כמאמו של שלמה כיון דלדעתה דכלבים עזב פטורה מן החלה, והכי נמי דינא דסופגין, אף על גב שגלגל העיסה כדרכה כיון שעל דעת לעשותה סופגין הוא שגלגל ולבסוף נמי עשאה סופגין פטורה, והא דרבי הכל הוא, דעד כאן¹⁰¹ לא פליגי אלא בעיסת הכלבים דמחילתה וקופה עיסה ונאפת בתנור ולחם גמור הוא, ולפוס הכי חיישי¹⁰² רבי יוחנן וריש לקיש שמה ימלכו הרועין לאכול ממנה¹⁰³, אי נמי דלמא אחי לאחלופי בלחם דעלמא ומשכחת תורת חלה, ולהכי צדי היכרא

רש"י והרב פנחס

אפאה ובשלה. לאחר שאפאה בתנור ועשאה להם חר ונשלה במים: שהפרוסות קיימות. שלא נימוחו בבישול: שבשעת חובתה היתה פטורה. דגלגול הקדש פוסל דכתיב פרוסותיכם ולא פרוסות: הקדש: קנוצקאות. לחם שמחזירים אותו לטבולו ועושים ממנו מאכל לחינוקים:

דברי חמדות

דברי חמדות

שאפאה, וכן לקמן במנהגו של מהר"ם שהיה מצוה לאפות וכו' ולא קאמר שהיה מצוה ליקח ממנו מעט כדי לאפות וכו' דחשמע מינה שאם אחר כך עברה ולא אפאה דאפילו הכי שפיר הפריש ממנו חלה, אלא דאזי אפיה דוקא קאמר חה ה"ל להביא להביא לו לראיה לדבריו, ועיין סעיף י"ח:

חיל חמיה הוא זה הלשון שלא מצינו דבעינן טעם מזה אלא לחם עמי ומפרשין רבינו ז"ל דבעינן טעם מזה עניינא וליכא חו כיון שהיא מצולת היא לה מזה עשירה, והכי נמי אמרין התם לענין מרור דאף על גב דבישול מבטל ברכת מרור משום דבעינן טעם מרור וליכא לענין ברכת ירקות לא מבטל לה: [ק] וכן כתב הרמב"ן ז"ל. גרס בנ"י וכן הוא בר"ן בשמו: [ר] ר"ל אומר כל שעירב בה מורסן. וכתב הרשב"א דבספקי חלה שלו (פ"ג מ"ג) אי אפשר לפרש שכל דש זה מורסן אינה חייבת בחלה שהרי שנינו ה' רבעי קמה חייבת בחלה הם וסודן ושאורם ומורסן, אלא היינו לומר דפעמים מערבין זה מורסן כל כך שאינה ראויה לרועים, אי נמי יש לפרש שעירב בתוכה מורסין לאחר שניטל מתוכה לפי שאין דרך בני אדם לעשות כן וכדמתן נטל מורסן מתוכו וסודן לתוכו הרי אלו פטורין עכ"ל: [ש] ה"ג רבי חייא רובא אמר אפילו עשאה גלוקסין והא תניא אם אין: [ש"י] ה"ג לא חיישי כלל: [ת] אבל בסופגנים שסופו וכו'. לשון הר"ן אכל בסופגנים והדבוקים והאסקריטים הם מייבקי הלך הולכין זהן אחר דעמו של אדם שכל שמחלתה וקופה על דרך [מאיר] על דעת סופגנים פטורה מן החלה, והיינו רישא דמתן התם עיסה שמחלתה וקופה סופגנים פטורים מן החלה אכל גלגל על דעת עיסה ונמלך לסופגין חייבה שכר נמחיצה משעת גלגול, וכן נמי גלגל על דעת סופגנים ונמלך שלא לעשותה סופגנים אלא עיסה חייבה, והיינו סופה דמתן התם מחלתה עיסה וקופה סופגנים וקופה עיסה חייבה בחלה, וכי תימא ומהא שנה מחלתה סופגנים וקופה עיסה מהא דתנן הקדישה וכו' עכ"ל, ומה שכח דהיינו רישא כו' כבר כתבתי לעיל (נ"ח מ"ח) בשמו דייק מדקרי לה עיסה: [א] שבשעת חובתה היתה פטורה. מפרש בגמרא פרק רבי ישמעאל במסכת מנחות דף ס"ו (ע"ב) דתרי זמני פרוסותיכם כתיב חד פרוסותיכם כדי פרוסותיכם (לשעור חלה דלקמן סימן ד') וחד פרוסותיכם ולא עיסת עובד כוכבים ולא עיסת הקדש: [ב] הכא במחשבה בעלמא. קר נראה לי דגרס, (ואם כן) [ואי נמי] הכא במלך בעלמא גרס, ולשון הר"ן הכא לאו מחוסר מידי אלא שיימך עליה הלך מעשה שבסוף וכו': [ג] וכן הקנוצקאות. סיפא דמתני' מחלתה סופגנים כו': [ד] הא חשב גרס, כך נראה לי, ופירושו הא היתה מחשבתו:

שינויי נוסחאות והערות

73 בפירוש המשנה הוסיף: ושמואל גמי קאמר התם שלקות שהכל נהיה בדברו ומקי לה רב נחמן כ"י יוסי. ע"כ. וע"ש בקונטרס הבאורים חמיהות האחרונים, ואולי לכן השמיט לזה כאן. 74 כתב מעדיו"ט: גרס בנ"י, וכן הוא בר"ן בשמו. וכוונתו לאפוקי מגירסת ד"ר: הרמב"ם, וכ"ה בכ"א, מלבד כ"י שגירסתו נכונה: הרמב"ן. 75 בד"ר: מתני' אמרה כן בזמן שאין הרועים אוכלים ממנה, וכ"ה בג' כה"ה. ובמעדיו"ט ד"ר כתב: ה"ג בזמן שהרועין אוכלין ממנה פעמים שאין הרועין, ועל פיו תוקן בפנים בדפוסים המאחרים והשמיטו הגהות, ועכ"פ הכי איתא גם בהלכות הרמב"ן. 76 בד"ר ובכה"י: כל שעשאה כלימודין ותני כו'. ובמב"ן שם: כל שעשאה כעבין ותני כו', ונראה דהוא ט"ס וצ"ל: כלימודין, דהא אתא לאשמעינן פטורה דעיסת הרועים כד"ל. ובמעדיו"ט כתב: ה"ג כל שעשאה כעבי חייבת כלימודין פטורה, ועל פיו קבעו כן בדפוסים המאחרים בפנים, והושמטה ההגהה מגוף דברי המעדיו"ט, ולאמור לעיל אי"צ לזה, כי אתא לאשמעינן פטורה דעיסת הכלבים והוא כשעשאה כלימודין. 77 תיבת 'אמר' הוקפה בגרסא למחזיקה, כי ליתא בירושלמי, אך איתא בבב"י. ובד"ר: רבי חייא רבא, והגיה מעדיו"ט: רבי חייא רובא. 78 תיבת 'עשאה' ליתא בבב"י ובד"ר, ונוספה בגרסא ע"פ מעדיו"ט, ואיתא בהלכות הרמב"ן ובירושלמי. 79 תיבת 'אם' ע"פ מעדיו"ט ושם ותתני אם. 80 בד"ר: דעל כרחך לא פליגי, והגיה מעדיו"ט ד"ר: ג"ל דה"ג דעד כאן ל"פ, ועל פיו תוקן כן בדפוסים המאחרים, וכ"ה בבב"י. (לעיל: שעל דעת לעשותה, בדפוס וילנא כנראה בטעות: לאוכלה). 81 כ"ה בגרסא ובהלכות הרמב"ן, ובכה"י ובד"ר: חיישינן. 82 בבב"י: שמה ימלך הרועה לאכול ממנה, ובמב"ן שם: שמה יחלק לאכול לרועים ממנה. 83 בד"ר ובכ"ה: ולד"ל, והגיה מעדיו"ט ד"ר: ה"ג דמורסן לר"ל, ועל פיו תוקן כן בדפוסים המאחרים, וכ"ה בכ"א. 84 כצ"ל, ובכה"י: ורי יוחנן רובא, ובמב"ן: ורי חייא לא חש בה כלל, ובגרסא ד"ר: ורי חייא רובא. 85 ע"פ הרמב"ן שגרס: לא חש בה כלל. ובד"ר: ורי חייא רובא לא חשבה כלל, וצ"ל חשו בה, וכע"ז בהגהת מעדיו"ט - חיישי (ואחר שגרסין ר"ח רובא יש להפך ללשון יחיד). ובגרסא וכ"ה: לא חשבה כלל, ובכ"ה: לא חשיב כלל. 86 כ"ה בבב"י ובמב"ן, ובגרסא בטעות: תחילת עיסה. 87 תיבת 'לדבר' ליתא בדפוס ויתא בבב"י, ותיבת 'אחר' הוסיפה מהלכות הרמב"ן. 88 בד"ר: דחניא, והגיה מעדיו"ט ד"ר: מהא דתנן גר' והוא בפ"ג ממסכת חלה. וכ"ה בבב"י. 89 כ"ה בדפוס וילנא בסוגריים מרובעים, ובמב"ן: במילבא, (ע"י ארצמ"ה הערה 80 שכתבו שהוא ט"ס, ועי"ש בעד האחרונים שדנו אם מתחילין מיד כשנמלך או רק לאחר שאפה שכסוף מוציא מיד מחשבה), ובד"ר: במילבנה, ובכה"י: כע"ז: מלבנא. וצ"ל מעדיו"ט: הכא במחשבה בעלמא. כך ג"ל דגרס (ואם כן) [נראה דצ"ל]: ואי נמי הכא במלך בעלמא גרס, ולשון הר"ן הכא לאו מחוסר מידי אלא שיימך עליה הלך מעשה שבסוף וכו', עכ"ל. 90 כ"ה בבב"י, ובד"ר: חשיב, וכתב מעדיו"ט: הא חשב גרס כן ג"ל, ופירושו הא היתה מחשבתו. 91 בגרסא נוסף כאן: (נ"א לחם בסופו ולא עשאו לחם בסוף), והוא ממעדיו"ט ד"ר שכתב: ג"ל דה"ג לחם בסוף ולא עשאו לחם בסוף פטור, ונשמט בדפוסים מאחרים ממעדיו"ט, ועכ"פ במב"ן איתא כפנים. 92 כ"ה בבב"י ובד"ר ובפירוש המשנה, ובגרסא: קודם שיאפו. (ותיבת 'בחלה' דלעיל היא ע"פ הגהת מעדיו"ט ד"ר, וכ"ה בבב"י).

גורסינן צפרק מילד מצרכין (ל"ז ב') כי אחא רבין אמר רבי יוחנן טרוקנין חייבת בחלה ולא גרסינן פטורה, והכי אימא צירושלמי (פלה פ"א ה"ה) רבי יוחנן אמר טרוקנין חייבין בחלה ^(מ"ט) ואומר עליו המוציא ואדם יוצא זו ידי חובתו בפסח. ואף על גב שצליחלו רכה וגוצלא צעלמא הוא, מכל מקום הו' כמו מחילתו סופגנין וסופו עיסה שחייבת בחלה. מאי טרוקנין, אמר אבי כוזא דארעא, ואמר אבי טרימא פטורה מן החלה, ולא דמי לטרוקנין דאף על גב שצליחלו רכה אופין אותו בגומא שכירה כמו שפירש רש"י החס, ונעשה לחם, אבל מירחא גביל¹⁰¹ שופכין אותו על הכירה והוא מתפשט ואין חורת לחם עליו. מאי טרימא, איכא דאמרי מירחא גביל, ואיכא דאמרי נהמא דהנדקא¹⁰². מירחא גביל פירש"י נוחנין מים וקמח בכלי¹⁰³ וצוחשין בכף ושופכין צמירה שהיא ניסוקת ורוממת. נהמא דהנדקא¹⁰⁴ צֶלֶק שאופין בשפוד ומוסחין אותו תמיד בשמן או צמי ציטס¹⁰⁵ וסומן. ואיכא דאמרי לחם העשוי ככותמ¹⁰⁶ דמי רבי חייה לחם העשוי ככותמ פטור מן החלה, ואם עשאו כעצין חייב.

(פ"א מ"ו) נחתום שעשה שאור לחלק חייב בחלה, ונשים שנתנו

לעיל, (ד')⁷⁷ גם לא היה חובל בלא המוֹצֵא אחר שנמשלה או נמגנה⁹³, וגם לא היה מברך עליה המוֹצֵא אלא מברך על להם אחר המוֹצֵא ואחר כך היה⁹⁴ אוכלה:

ג (פ"א מ"ו) המעשה⁹⁵ בית שמאי פומריין ובית הלל מחייבין. החלטה⁹⁶ בית שמאי מחייבין ובית הלל פומריין. צפרק כל שעה (פסחים ל"ז ב') תניא, המעשה קמח על גבי מוגלשין, החלטה מוגלשין על גבי קמח. פירוש מוגלשין מים רוחטין. וקאמר התם, מאי שנה המעשה ומאי שנה החלטה, אמר רב יהודה⁹⁷ ואימאם רבי יהושע בן לוי כמחלוקת ב"ז כ' מחלוקת ב"ז, ומצדה מי ששנה זו לא שנה זו, כלומר מאן דמחייב מחייב בתרווייהו ומאן דפטור פטור בתרווייהו. והלכתא דתרווייהו חייבין, ואף⁹⁸ על גב דחלטיה מעיקרא כיון דהדר אפייה בתנור לחם קרינא ביה, והכי אמרין ביצמות פרק החולין (מ"ו ב') האי חלוט דקאמרת מנה הוא⁹⁹ למאי הילכתא, אמר רבינא לומר שאדם יוצא ב' ידי חובתו בפסח, ואף על גב דחלטיה מעיקרא כיון דהדר אפייה בתנור (ט"ו) ואו באילפס לחם מיקרי ואדם יוצא ב' ידי חובתו¹⁰⁰ בפסח (ט"ו) ומייב בחלה.

רש"י וזה ברמורה

[illegible]

מעדני יום טוב

(ה) גם לא היה אוכל בלא המוציא. משום דהא דמסיב היסודשמי על ידי אומר המעט שאופין ממנה אינה אלא משום גזירה ולא משום דנעשים כולה על ידי כך, ולדעת ר"ע אין צורך עליה המוציא דלאו להם היא ולדעת ר"מ מיון שבליגלה עבה ודע להם לענין שלה. וגם לא היה אוכל בלא המוציא. צית יוסף סימן שצ"ט: ^גא"ל להם אחר היה מורה המוציא ואחר כך אבה:

ג. [ו] או באלפס. לימא בגמרא וגם פסקי כל שעה סי' י"ג לא העמידו ר"ח (נדל"ז):
 רבינו, מי הכל עם מדברי רבינו, אבל בהסו' להחליץ (ביבמות מ"א ד"ה כיון) הועמק גם כן או
 באלפס, וימיה לר"ח דפסק בסימן דלעיל כ"י יוחנן דמשעה אלפס מייבין ימיה, ועיין
 דדברי תמידות (ספ"ק ט"ו) וגם עיין דדברי רבינו פסקי כל שעה: [ז] ידי ורובתו בפסח
 גרס: [ח] ואומר עלי' המוציא. דקצקע סעודהיה עליה כדלימא בגמרא דידך, וכמזב
 עלה רבינו פסקי כ"ל מוצרין סי' י"א. וזכור י"ד סי' ש"ט כמוזב
 שמו: [י] ואם עשאו כעבין חייבין. עיין מ"ש בזה סי' י"ד לעיל (ס"ח ט"ו):

(ד) גם לא היה אוכל בלא המוציא וכו'. וכן ראו לנהוג, וכן בציגות מיימניות פ"ג
 מהלכות ברכות בשם סמ"ק דירא שמים יא יד שיהיה ולא יאכלום אלא בתוך הסעודה
 ועכ"ל ה"ב צ"ח" (פי קס"ט ד"ה וכנס הרש"ש), וכנס צ"ד" (פי ש"ע ד"ה כנס הרמב"ם) שלא
 יהיה תנ"ך לנהוג כן ה"י מאיר באלטרמירא, שהרי אפילו לרבינו חס דנחמיה עסקה
 בתולה אין מצרכין עליהם המוציא משום דלית עליהו תורמא להנחמ ע"כ. וכנס
 ההמחרי בפרק כל שעה (פי מק"מ) דקדקעני"ן ופסעני"ד מקרי מואר לחם ואין לאכלם
 אלא אלא אם כן בידן על שאר הפת מחלה. וכל זה לא איירי אלא בעיהם שאין בה שמן ודבש
 וירוחא זו אלא שמטוגן בהן, אבל אם יליות בהן כבר נאכזר דינו בפרק כ"ד מצרכין אלא
 שם הנה בנסקין בסעיף (פ"ו) [פ"ח]. וכנס האגור (פי רמ"י) המוליות שקורין
 פסעני"ד או מורט"א הגנפת בתנור כבשר או דגים או בגניהם א"ל על גז דבשר ודגים
 וגניהם עיקר מצרכין עליהם המוציא דמין דגן חשידי ליה אינא, וכנס ה"ב צ"ח" (פ"ח)
 קס"ט ד"ה כנס האגור) שהם דברי שזלי הלקט (פי ק"ט) בשם הר"ר ישעיה, וטעמא משום
 דבשר ה' מייאס אוליין, ומסיים ש"ע (שם פ"י) שמצרכין עליהם ברכת המזון, וכנס
 וצ"ח ואין לאוכלו רק תוך הסעודה ע"כ, ועיין דין חלות בסעיף ט"ז: (טו) או באלפס.
 יהיה שמצרכין עליו המוציא ו' ברכות מאחר שלא נאמר עליו בשום מקום שלא יברכו עליו
 בלל שחקה דינו כפת ומכרך עליו המוציא ו' ברכות וכן אם אפלו שחלפם בלל שחקה
 עלמא לאו לחם הוא ע"כ: (יז) ואומר עליו המוציא. אם קובע סעודתו עליו כדאימא
 שר דירושלמי לא ס"ל הכי אלא לעולם מצרכים עליו המוציא, לא שצדיקן סנקא דגמרא
 יוס' בשם ר' יוחנן אמר ודא שפאן, ח"ל הרמב"ם בפ"ו מהלכות ביכורים (י"ב י"ג)
 בתולה ע"כ, ובש"ע העמיק ודא לאפוחו המסיים בה רמ"י ו"ל (לגות פ"י ביכורים) שברך
 תוך ארבע קו משפט דירושלמי, וגם טעמא קא חזית דנמסמחא דקמא קלי לא לאפוחו
 וי' המזון את ל"ד הפיק דבין לסיק, וצ"ע, קרוב לזה לעיל סעיף י"ג:

רמ"א דרוקא שאפוא במנור בלא משקה אבל אם אסאז במסבט במשקה אין לברך עליו [ח] בלא משקה כדלעיל: (טו) וחייב בחלה. וכחז ב"י א"ח סימן קס"ח (ד"ה ורמיהו) דנראה ש המו"א וג' ברכות ע"כ, וכחז רמ"א (שם פתי י"ד) שכן דבר שזלילתו רכה שאפוא במנור (כדלעיל) ספק ד' וע"ש גם עיין ספקי י"ד, (וכחז ב"י א"ח סימן קס"ח (ד"ה טרוקיהו) דלף על גב דא בפרק כ"ד מדרבינן סי' י"א מנמ' דידן, ורמב"ם ב"י א"ח סימן קס"ח (ד"ה טרוקיהו) דלף על גב דא מנמ' דידן מפי הירושלמי: (יח) ירושלמי פ"ק דחלה (ה"ב) קמח וקלי עשאו בלא חייב בחלה קלי שלשין אותם במים או בדבש ואוכלין אותן בלא אפיה פטור, לשו לאפותן פת חייב במחיצה משעת גלגול. הבין הוא ז"ל דמני לן במחשבה דכדי לאפותו ואף על פי שלא אסאז לשון אותו ומשום הכי לא סגי לן במחשבתו [א"ה. בברכות פ"ו סי' י"א

קיצור פסקי הרא"ש

ג. חלום שחלמו ואחר כך אסאו בין קמה על גבי רומחין בין רומחין על גבי קמה חייב. מרובין שחליטתן רכה ושופחין אותם בגומא שחכירה ועשה להם חייב בחלה, אבל

שינויי נוסחאות והערות

93 בד"ר: או טגנ, וברא"ש שבמעדיז'ט ד"ר: או טגינ, והגיע שם; או טנגנה גר', וכ"ה בכה"י. 94 ע"פ כ"ה ופירוש המשנה (חורן מחיבת יהיה' שלייתא שם), ובדפוס: אלא על לחם אחר היה מבורך המוציא ואחר כך (היה) אוכלו, והא דהקיפו חיבה זו בסוגריים הוא ע"פ הגהת המעדיז'ט, והוא ז"ל הגיה את נוסח ד"ר ששם כתוב: אלא על לחם אחר מבורך המוציא ואחר כך היה אוכל, והעביר חביבת יהיה' לפני מבורך המוציא, לצחות הלשון. ועכ"פ לגרסית כה"י אין צורך להגיה. 95 כ"ה בכה"י ובד"ר, ובדפוס וילנא: המציטה ע"פ הגהת מעדיז'ט ד"ר. 96 בבא הדחלתא נשמטה בד"ר ותורפה ע"פ הגהת מעדיז'ט ד"ר: אקמרט שמואל, והוא ע"פ הגמ' שם, ועכ"פ ליתא בד"ר ובעכ"פ הפירושו המשנה. 97 כ"ה בכ"א, ובדפוס: דאף על גב. 98 בד"ר: קדאמרי מזה הוא, והגיה מעדיז'ט ד"ר: אקמרט מצה היא, וכענין בפנים לפניה ע"פ כה"י. 99 חביבת בפסח נשמטה בדפוסים, והשלימה מעדיז'ט, וכן איאת בכה"י. 100 ככה"י: גיול. 101 ככה"י: גיול. 102 בפנים ע"פ הגרסא, ובכ"א: ג: הדנקוקא, וכן בכ"א לקמן. ובכ"י: ב': הדנקוקא, וכן לקמן. ובד"ר: ההדנקות. 103 בד"ר ליתא לחביבת בכלל: הויסיפה מעדיז'ט ד"ר, וכ"ה בכה"י ורש"י שם. 104 כ"ה שהיא נתקרה ורותחת תנאמא ההגיה במעדיז'ט ד"ר: וכן שהיא ניסקות ורותחת ואיכא דאמרי נהאמא הדנקות, ולפינו ע"פ כה"י ורש"י שם. 105 במעדיז'ט הביא מהטור סי' שכ"ט שגרס: או שומן. ורבינו קיצור פסקי הרא"ה שהשמיט שומן, ורביש' ברכות שם: או במי בצים ושמן, ורביש' הדנקות: ושומן. 106 כ"ה בד"ר וכה"י, ובמעדיז'ט ד"ר: (כי"ס) כנראה ע"פ הגמ': לרתוח, ובפיוסין מאוח' יקבע על פיו כל בפנים.

ג. חלוט שחלטנו ואשר כך אפוא בין קמה על גבי רומחין בין רומחין על גבי קמה חייב טרוקנין שזליטלן רכה וזוספין אותם בזומא שזכירה ונעשה להם חייב צחלה, אבל

* בהגהות יב"ץ: ששערן למדין.

תקצא

אסורים לאוכלן עם צמר משום צמר בחצול דדמי לאין טשין את התנור כו' [ש דף לו:] והדחה לא סגי מאתר דאית ציה צריא דהא אמרינן פרק בתרא דע"ז [דף סה:] יין שנפל על גבי ענבים ידחם ומותר ואם היו מצוקעים אסורים. עוד כתב ה"ר יצחק ׀ דבש צפסח נראה דאסור לא שגא צעיניה ולא שגא משקה שקורין מע"ד [קטו] לפי שרגילין לערב צו קמח או סולת אך דבש שמוציאין אותו מן הכורת [קטז] שידעין צו שאין צו תערובת [מיס] היה נראה להחריף [א] (*אף על גב דממנות אותו הדצורין מגופן מכל מקום הוי [קכז זה אית בס"א ועין בהגהת מי פירות כדאמרינן פרק בתרא דסוטה [דף מח:] מיימוני פ"ו דתפן ומלה:]

כאשר תעשינה הדצורים ומתרגמין כמה דנתון דצורייתא ושיטין צרום עלמא ומיימי דובשא מעשבי טוריא וכיון שגא מן הפרח הוי ליה מי פירות [קז] ומ"מ נכון לאוסרו דילמא אחי לאתלוסי כדאמרינן יאמרו כל הקריקין כו' ומהאי טעמא היה נראה לאסור התאנים לפי שרגילין לערב בנן סולת כשמחמקין אותם ואע"ג דיש הרבה תאנים שאין בהם סולת מכל מקום הא והא איתא לפי דברי בני ספרד אשר שם גדילים התאנים [קח] (*ואומר ר"י) (*ואומרים) כי תאנים [*השמינים] אין צריכין מיקון סולת [*והרזות צריכין מיקון סולת]:

[דף מ ע"א] **אמר רב הונא** בצקות ש"י נכרים אדם ממלא כרסו מהם ובבבד **שיאבב** ביות מצה באחרונה. פרש"י שמכיר בהם שלא התמילו שאין שם לא קרני חגבים ולא הכסיפו פניו יש תמהים על פירש רש"י שפירש שמכיר בהם וכו' דלא מסתבר להקל כולי האי לאכול צבא שלג הנכרי שלא בפניו דחיישין שמא לשו צמחין ומפרש כגון צבקות של נכרים שלגן הנכרי בפניו ול"י להרא"ש דאם כן הוה ליה לומר קמח של נכרים שלגו בפניו לכן נראה כפרש"י דכיון שאין אנו רואין צו לא שיאור ולא סידוק מותר:

תקצב

[דף לו ע"ב] ׀ **הג"ה. פרט** ׀ **חצו"ט**. [קט] פרט"ת דמיירי בתלות גדול כגון אשישה ומפסל מפני תשבותו דאין זה לחם עוני אצל תלות קטן אמרינן בשמעתין ובפרק החולץ [ינמות דף מ.] דאדם יואל צהן: *בי פליגי כשהדציק ולצטקף הרחית פי' רבינו אליעזר ממין דפלוגמתייהו [גלסון רי"ף ופולגוטא דר"ל ור"י גדליכא בצפייתן תרתי לריעותא הדציקה מצפנים דבז' לו דנמ']: והרמיחה נמחון והרמיחה אחר הדציקה אצל איכא חדא לנטיעותא הרמיחה קודם הדציקה או (הרמיחה והדציקה) [הדציקה והרמיחה] מצפנים כ"ע מודו דלא דמי לאפית (ק) צבא צמחור קנת ור' יוחנן סבר מעשה אילפס כו' דלא מייפקי מכונין תנור לר' יוחנן אא"כ עשאן צמחה או חלטן ׀ צמיס אצל אשאן באילפס

או גדפסוי צרול אפי' הדציק מצפנים והרחית אח"כ מנחון חייב [*בחלה] דענין תנור חשיב ליה הלכך אפילו לשתתן רכה כעין ניל"ש דהיינו תחלתו סופגנין אחרי שאפייתן כעין תנור חייב לר"י ויש פוסקין כר' יוחנן ויש פוסקין כר"ל הלכך היכא דאיכא תרתי לריעותא המיקל לא הפסיד והמחמיר תצא עליו צרכה:

[דף לו ע"ב] ׀ **א"מא אע"ג** דחצו"ט מעיקרא כיון דהדר אפייה כו'. [קכא] פירש ר"ת ורבינו אליעזר ממין דמיירי בתחלתו סופגנין אצל תחלתו עיסה אפי' לא הדר אפייה צמור הוי לחם דתנן צמסכת חלה [פ"א מ"ה] וכולן שתחלתו עיסה וסופו סופגנין תחלתו סופגנין וסופו עיסה חייב בחלה ואותה עיסה שלשין לקרעפלי"ך ולפשט"ד ורמול"ש היינו תחלתו עיסה וסופו סופגנין וחייבים בחלה ומצרכים עליהם המוציא וכן אוצליא"ש תחלתו סופגנין וסופו עיסה שאפייתן צלא משקה וחייבים בחלה ובהמוציא דכיון דחייבים בחלה הוא הדין בהמוציא ורהיא ממנחות [דף סו:] ומפרק כילד מצרכין [גרות דף לו:] היה עומד ומקריב מנחת בירושים כו' נטלן ואכלן מצדק עליהן המוציא וקפסיק ותאני לא שגא מנחת מאפה תנור או מצבת ומרחשת אע"ג שמשגוגות בשמן ואין סבירא לתקן צין שמן למיס אצל (ורמול"ש) [*ורמול"ן] מורה רבינו חס דאין לצדק עליהם צרכת המוציא דלית לכו מורייתא דנממא מיהו מן העיסה שלהן הורה ר"י פרק החולץ [ינמות ד' מ.] ופרק כל שעה [פסחים ד' לו:] ופרק כילד מצרכין [ד' לו:] דעיסת ורימול"ש חייבים בחלה דהויא לה תחלתו עיסה וסופו סופגנין וכן כתב רבינו שמשון משאנך במס' חלה [פ"א מ"ה] ושזו חור צו דדוקא תחלתו עיסה ונמלך לקסופגנין חייב בחלה [קכב] אצל אס מתחלה עשאה עיסה לבשלה פטור כיון דדעתו היה מתחלה לעשותה סופגנין ולבשלה צמיס:

הג"ה מנא"ח ועל אודות הסכרה קטנה הנשים מעיסה ורימול"ש ואופין אותה ומשימות אותה אצל אותו עיסה ומפרשת חלה יפה עושין *וכן הורינו להם לפי שהסו' כתבו צפ' החולץ [ד' מ.] וצפ' כל שעה [דף לו:] ובפרק כילד מצרכין [דף לו:] דעיסה ורימול"ש חייבת בחלה דהוה ליה תחלתו עיסה וסופו סופגנין וכן כתב רבינו שמשון צמסכת חלה [פרק א' מ"ה] תחלה וצזו חור צו ופטר כיון דדעתו לעשותו סופגנין היה מתחלה

בגדי ישיע

משמע דלא נאפה אח"כ ולא נעשה בו שום מלאכה אלא החליטה לבד אבל בפ' החולץ דאיתא שם בש"ס בהדיא דף מ' ע"א וז"ל אע"ג דחלטיה מעיקרא כיון דהדר אפייה בתנור או באילפס לחם קרינן ביה ואדם יוצא בו י"ח הרי דפי' שם בהדיא דמיירי באפייה אח"כ וג' דיני חלוקים יש חלות גדול הדומה לאשישה אפי' לא אפאה אח"כ כדמשמע הכא דלא אמר אלא פרט לחלות ולא אמר פרט לחלות שנאפה אח"כ ש"מ דמיירי שלא נאפה אח"כ אלא נתלת לבד ואפ"ה מקרי לחם מאחר שגדול ולא זה דמקרי לחם אלא שנקרא לחם עשירה ואין יוצא בו והויא דשמעתין דאמר דלא מקרי לחם וכן ההוא דחולץ דמקרי לחם עוני ואדם יוצא בו י"ח הנך תרומיהו איירי בחלות קטן אלא שהכא בשמעתין מיירי שלא נאפה אח"כ כדמקריהו חלות וגם הוא קטן ולכן לא מקרי לחם כלל אבל ההיא דהחולץ שמיירי ג"כ בחלות קטן מ"מ משום דמיירי בנאפה אח"כ כמ"ש שם להדיא לכך מיקרי לחם ונקרא לחם עוני מאחר שחייב קטן וק"ל והא דלא חשש הספר לכתוב החילוק שיש בין ההיא דשמעתין להחולץ משום דמלתא דפשיטא היא בעיניו כדפ' דבכ"מ שמוכרי חלות סתם מיירי שלא נעשה בו מלאכה אחרת אלא החליטה ובההיא דהחולץ מפרש שם בהדיא דמיירי בשנאפה אח"כ ואמ"ר אבא חלול קטן אמרי' בשמעתין ובפ' החולץ דאדם יוצא בהן תימה דלא נוכר בשמעתין שום רמז מזה דאדם יוצא בחלות ע"כ נלע"ד להגיה אבל בחלות קטן איירינן בשמעתין ובפ' החולץ דאדם יוצא בהן ותרי מילי נינהו וה"ק דבשמעתין דאמר דחלות לא מקרי לחם וכן ההיא דחולץ דאמר דמקרי לחם עוני תרומיהו מיירי בחלות קטנה אלא ששמעתין לא מיירי בהדר אפייה וההיא דהחולץ בהדר אפייה ולא חשש לפרש זה משום דמלתא דפשיטא הוא בעיניו כדפ' ומ"מ עדיין צ"ע הדבר דהספר כתב תירוצ' זה בשם ר"ת והתוס' כתבו תירוצ' אחר בשמו דההיא דהכא דאין אדם יוצא בו משום דלא מיקרי לחם עוני מיירי בבליילתו עבה ורכה חדא מלתא היא והיא היא דודאי תרי מילי נינהו אח"כ מצאתי בתוס' דפ' החולץ דף מ' ע"א דכתבו תירוצ' זה שכתב הספר בשם ר"ת וכתבו ב' תירוצים בשמו דהכא מיירי בבליילתו עבה והתם ברכה או הכא מיירי בגדולה והתם בקטנה ע"ש: כ' פ"גי בשהדבק בו. דף גנ"ז ע"ב: (קב) **בצק** בתנור קצת. הס"ר: ור' יוחנן **אמר** מעשה בו. כצ"ל והוא שם: (קכא) **פירש ר"ת** ור"א **מומין** כו'. באשר"י ובר"ן באורך וע"ש: (קכב) **אבא** בתחלה **עשאה** **עיסה** **אבשלה** **פטור**. ומה שהביא לעיל ר"ת ראה מהא דהיה עומד ומקריב מנחות בירושלים כתב הרא"ש דלאו במנחת מחבת ומרחשת איירי דמטוגנות בשמן ובטילות מתורת לחם אלא במנחת מאפה תנור וסולתא איירי א"נ

חדושי אנשי שם

[א] ואין חוששין לו לערבז קמח או סולת מן הסתם נמאל למסקנא דחייס לאתלוסי דחייס נמקוס ידוע צישראל אין אסור לפי זה ומיהו צממ"ק אין כתוב שם האי אע"ג וכו' עד ומ"מ ולפי אותה גירסא לפי המסקנא יש לאסור אפילו נמקוס ידוע צישראל שאין צו תערובת סולת (מהר"ם):

קובץ מפרשים

(ב) והדבש שהוא מתמרים או מגוף הדבורים אע"ג וכו' (נחמות חרי"י והרה"ש): (ג) ס"א במשקה. ג"מ [גליון]:

ולבשלה צמים אלא אם כן עשתה ממנה חררה קטנה ואפאה ע"ג גחלים דחיישין שמה תמלך (קב) ותעשה ממנה לבנה כדי חיוב חלה כדמשמע בירושלמי אמרתי בלבי לאפוקי נפשיה מפלוגתא לעשות חררה קטנה ולאפותה ולטעול חלה מעט ממנה (קב) ומן העיסה צמד [ס"א דלן נטולין] שהרי נטולין חלה מן האפיו על העיסה ומן העיסה על האפיו כדמשמע במסכת חלה [פרק א מ"ו] והשתא ממה נפשך שקלה חלה כדי (ו'לפי) [ג"ס לפין] דברי רבינו שמשון שכתב במסכת חלה [שם משנה ה] דפטור אלא אם כן אפאתה ממנה חררה קטנה (קב) כדמשמע התם [בירושלמי] חלה איתתא דשאלה לרב מנא כו' אין להקשות מזה (קב) דתמן תחלתו עיסה וסופו סופגנין (ב) מייז דהתם מייז שנמלך לעשות סופגנין [ושלום הענין] מאיר בר ברוך עכ"ה: (דף מב ע"א) ^ו **שופכן במקום מדרון**. וכן קרי' ליזהר נמי הדמה שאחר הלישה: [שם] **אשה לא תלוש אלא במים שנינו**. (קב) כתב רש"י חשו חממים למה

תקצו:

בגדי ישע

לדידיה מותרין מיד והא דתלה הש"ס ההיתר במים שלנו עי' בב"י בסי' תנ"ה דף ש"ג ירש ע"ג ועש"ב בדעת ר"א ממין וצ"ו כתב ראב"ה דמנהג כשר הוא לצאת ידי שניהן ששואבין אחר שקיעת החמה והנה אין לשין המצות אלא בע"פ ביום נמצא דלא היו מחוברין מתחת הלילה כדעת ר"אם והיו עומדין תלושין י"ב שעות ודו"ק: (קל) ובה"ג כתב **מיה מצוה לצימלי** כו'. אינו פליג עם ראב"ה ולשון שאינו מדוקדק כתב הספר דהל"ל וכ"כ בה"ג אם לא שתאמר דר"ל דפליגי דראב"ה כתב דמנהג בעלמא הוא ובה"ג כתב דמצוה היא לשמוע דברי חכמים לצאת ידי כלם א"נ אפשר דס"ל כפ"י דא"ם לחוד ודו"ק: (קלא) **מצעשה אירע בפסח שחל להיות בא' בשבת** כו'. ד"ל ב"י ס"ס תנ"ה וכן הוא בהגהת מיימוני ודבר פשוט הוא דהיינו כדברי האומרים שכשחל פסח בא' בשבת לשין בליל פסח עצמו דאילו לדברי האומרים שלשין ואופין בע"ש לא שייך הא ואפ"י לדברי האומרים דלשין ואופין בליל פסח עצמו יש לתמוה למה לא שאבן מע"ש ואפשר דס"ל כמי שאמר דכל כה"ג לא חשיבי מים שלנו כמ"ש בסי' זה ואכתי קשה שאע"פ שלא היתה נופלת התקופה בלילה שלפניו היאך היה מותר לשאוב בשבת לצורך יו"ט וא"ת דשאיבה כיון דלא היא טירחא כולי האי שריא א"כ כי נפלה בלילה שלפניו מאי הוי היה להם לשאוב בע"ש בה"ש ועוד יש לתמוה כי נפלה בלילה שלפניו מאי הוי כיון שבשעתו שלשין בהן אינה שעת התקופה ועוד שאפ"י היתה שעת התקופה בשבת ויש לשין לא היה להן לחוש דלא חיישינן אלא כשאדם שותה מהם בשעת התקופה ואפשר דס"ל שכל מים שהיו בתלוש בשעת התקופה כל ששותה מהם או לש בהם ואוכל אפי' אחר כמה פנים הם מוזיקין עכ"ל נלע"ד דכוונת ב"י כך הוא שהוא מפרש שהתקופה נפלה בליל סמוך ע"כ לא היו יכולין לשאוב באותו ביה"ש שעת התקופה בתחלת הלילה והוצרכו להתמתין אחר שעברה תחלת הלילה ושאו לשו מיד אע"ג דלא עבדו כמאן דלרש"י צריך להיות עומדין תלושין י"ב שעות ולר"א ממין צריך שהיו תלושין בתחלת הלילה האפ"כ לא חשו לכל זה אלא לשו במים שאבבו בלילה ומפני הכי לא חשו להם מפני שכתב התקופה דלא היה תלשן להם בתלשן בשום ענין והקשה הב"י למה המתינו מלשאוב עד אחר התחלת הלילה של ליל פסח ולמה לא שאבו מע"ש שאז היה דחוק מהתקופה ולא היה שום סכנה בדבר ותירץ דסובר דכל כה"ג לא חשיבי מים שלנו ר"ל דללוש בע"ש בעוד היום גדול וזה ודאי אסור כמ"ש ב"י בסי' זה דאם שאבו בעוד החמה על הארץ אין להם תקנה ולשאובין בליל ו' כמנהגנו ג"כ לא רצו לעשות מאחר שהשאיבה רחוקה כ"כ מהלישה פוסל כמ"ש ב"י בסי' זה שהשואל שאל להרשב"א אם לנו יותר מלילה אחת בבית אם נהווש לכך אף שהרשב"א השיב בפשיטות דמותר מ"מ השואל היה מסופק בדבר לכך במעשה הזה שאבו בלילה בשעת הלישה ולא רצו לרוחץ כ"כ השאיבה מהלישה משום דהוי סוברין עדיף טפי מאחר שבדיעבד לא פסול אם לשו במים שלא לנו כדמלא הברב מהפוסקים וכמו שיתבאר בהיפך הדין דאפי' לכתחלה לשין בהן היכא דלא אפשר והקשה ה"א איך תלוי זה בתקופה תפוק ליה בכל פסח שחל בא' בשבת מאחר שסובר בעל תשובה זו שלשין במ"ש וסובר דאין להרחיק השאיבה מהלישה כ"כ ממילא צריכין אנו לומר לדידיה דשואבין אחר התחלת הלילה בשום ענין דאילו ביה"ש שהוא עדיין שבת אסור לשאוב בשבת לצורך יו"ט וא"כ למה הוצרך הספר לומר וגם נפלה התקופה כו' דמשמע דבלא"ה לא היו עושין כן וכ"ת שאין זה טרחה ומותר לשאוב בשבת לצורך יו"ט א"כ כי נפלה התקופה נמי למה המתינו אחר תחלת הלילה ולמה לא שאבו ביה"ש של הכנסת שבת שאז אינו מרוחק מן הלישה אלא יום א' שלם שזה נקרא לינה אחת דזה פשוט בעיני ב"י דאין נפילת התקופה מוזיק לאותן מים כיון שנשאבו זמן ארוך קודם נפילת התקופה וגם אינו שותה אותן בשעת נפילתה וכדמסיק וכתב ועוד יש לתמוה דאף בביה"ש דמ"ש אין סכנה בדבר אף שהוא סמוך לתקופה כיון שבשעת שלשין כבר עברה התקופה והשאיבה אף קצת קודם נפילת התקופה שאז אין סכנה בדבר שהרי אין סכנה אלא כששותן בשעת התקופה או עושה בהן מלאכה בשעת התקופה אבל כיון שבשעת הלישה לא היתה שעת התקופה א"כ מאי איכפת לן ואז בשום ענין לא היה להם לאחר השאיבה יותר מביה"ש של מ"ש אף אם היה כוונתם שתהיה השאיבה סמוכה מאד להלישה ודו"ק ותירץ דאפשר דס"ל שכל מים שהיו בתלוש כו' ולפי תירוצו זה מתורצת ב"י קושיות ב"י הראשונה דלמה לא שאבו מע"ש וק"ל כן היא כוונת הב"י אבל הנך רואה שפירושו מראשו ועד סופו דחוק הוא ומגומגם ועוד דלישאנא דלא חשו לא יתכן לפי פירושו דלא חשו משמע דקאי בתקופה שהוכיח ולא אשאיבה שעדיין לא הוכיחה ועוד לדידיה צריכין אנו לומר דרבינו יהודה החסיד פליג אמשעיה זו ומשמעותו בלשון אינו כן מדלא אמר ור' יהודה חסיד כו' משמע דאינו חולק אלא פירושו קמפרש ועוד דלילה שלפניו דחוק לפרש דר"ל ליל פסח ע"כ נלע"ד דה"פ דהתקופה נפלה בליל שבת וכן משמעות

קובץ מפרשים

(6 חייב בחלה [הגהות הר"י והר"ש]):

בכל המנחות ושומנא מעט והוי כמו אפיו עכ"ל: (קב) ותעשה ממנה לבנה כדי חיוב חלה. פי' שאותה החררה שאפאה ואם מה שתוסיף לעשות לבנה הקטן שמה יהיה הכל ביחד כדי שיעור חלה. ועיין באשר"י שהביא להירושלמי בארוך: (קבר) ומן העיסה ביחד דאין נטולין חלה מן האפיו ע"ה העיסה. כצ"ל. וכן הוא במ"י וז"ל הגהות מיימוני דסדר זרעים בהלכות חלה והנה מורי ר"מ אמר כדי להסתלק מן הספק מן תעשה העיסה ההיא מעט חררה קטנה בגחלים דהויה אפיית לחם גמור ואח"כ יקיפנו אל העיסה ויפריש חלה משניהם מן העיסה ומן החררה מכ"א מעט לפי שאין תורמין מן האפיו על שאינו אפיו לפיכך יקח גם מן העיסה ובכך יצא ידי שניהם עכ"ל וז"ש אח"כ והשתא ממ"נ שקלה חלה כדין ר"ל דאם חייב בחלה עיסת הסופגנין הוה הרי לקח מיניה חלה דהא לקח משניהם מכל א' ואם פטור מן החלה או לא היה צריך לכולם אבל האשר"י בפירוקן כתב בשם ר' מאיר ע"א ממ"ש הספר והגהות וז"ל ורבינו מאיר הנהיג בביתו כשהיו לשין עיסה כדי לבשלה במים או לטגנה בשמן היה מצוה לאפות ממנה מעט ועי"כ נתחייב כל העיסה קודם שיקחו ממנה מעט דחיישינן שמא תמלך עכ"ל מזה מוכח דהיה לו שיטה אחרת בהנהגת מהר"ם בתרתי דהא היה מפרשי חלה מכל העיסה קודם שחתך ממנה המעט שאפו לחררה והב' שהיה מפרשי לפעמים עד עיסת החררה עד עיסת הבישול ולפעמים מעיסת הבישול עד עיסת החררה דהא בשעת מפרשי חלה העיסה כבר נילוושה כתיקונה וכשמפרשי חלה מצד זה מהעיסה וחותר מהעיסה מעט לחררה מצד האחר הרי מפרשי מעיסת הבישול על עיסת החררה ואם אפכא אפכא ונראה ליישב דשניהם צדקן יחדיו כ"א לפי ענינו דודאי אם תחתל לישת העיסה היה ע"ד לבשלו או לטגנו ולא ע"ד ליקח ממנו מעט לאפות אלא שאח"כ בא הרב או ראה דהוא לפסוק שיצא י"ח כל הדעות לאפות ממנה מעט אזי אינו יוצא י"ח אא"כ יחתוך ממנה מעט ויאפה תחלה ואח"כ יקיפנה אל העיסה ויפירש משניהן וזוהי אפ"י הספר והמ"י אבל אשה שהיא כבר מלומדת לעשות דבר זה ותחתל לישתה העיסה היתה אדעתה ליקח מן העיסה מעט לאפות כההיא דהירושלמי אז יותר טוב שפירש חלה קודם שיתחתך ממ"נ שאז הוא בליל יחד החיוב עם הספק שבכה"ג מצטרפין אפי' כלאים גמורין חטים ושעורין כמ"ש הר"ן לעיל דף רל"ז ע"ב והטור י"ד בסי' שכ"ד ע"ש וגם יותר טוב שאז שייך לומר טפי שמא יחתך חתיכה גדולה שיעור חלה משא"כ כשחתכה כבר דאז לא שכיח כולי האי שיתחור ויתחכנה או תמלך עד כולה וזוהי אפ"י הרא"ש והטור ס' בשכ"ט כולי בטור ומ"ש ב"י עליו דלפי מ"ש יפה דקדק הטור בכותבו אם דעתם לאפות ממנו ור"ל שכן דרכו ולא כמו שפ"י ב"י שם וכתב עוד הרא"ש דרכינו מאיר גם לנניח ברכת המוציא היה מוצא עצמו מפלוגתא ולא היה אוכל בלא המוציא אחר שנתבשלה או נטגנה וגם לא היה מברך עליו המוציא אלא מברך על לחם אחר ואח"כ אכלה עכ"ל וכן"ל לעיל במהר"ם פ' כיצד מברכין ס' ק"כ ע"ש: (קבח) **דמדישעה התם בירושלמי דהא איתתא כו**. כצ"ל. והאשר"י בפירוקן הביא להירושלמי זה: (קבו) **יתנן תחלתו עיסה וכו**. וז"ל רש"ל ונשים שלנו מדוקדקות לעשות אף לחם משנה מן אותה העיסה דהוי כדי חלה כמו שתחלתה וסופה עיסה וזה הדרך הוא המוכרח שאין כאן חשש ברכה לבטלה דלפי תיקון של מהר"ם לא אדע איך נכון לברך דלמא הירושלמי לא חייב אלא בחלה לחוד מכת ספק כדפי' שמא תעשה לבנה כדי חלה אבל לא לברך ודו"ק עכ"ל מאיר בר ברוך עכ"ה כצ"ל: **שופכן במקום מדרון**. דף רל"ט ע"א: (קבג) **כתב רש"י חשו חממים כו**. כ"כ רש"י בתשובה הרא"ש שהביאו ע"ש וז"ל רש"י בש"ס אשה לא תלוש אלא במים שלנו משום שבימי ניסן המעיינות חמין שעדיין הוא ימות הגשמים וחמה מהלכת בשיפולי הרקיע לפיכך כל העולם צונן ומעיינות חמין הלכך מלינן בלילה ומצנן עכ"ל וכתב הרא"ש כתב ראב"ה לפי טעם זה השואב בבקר ומניחין עד הערב ש"ד דאין קפידא אלא דמנהג ראב"ה דמנהג דמנהג כשר הוא כו' (קבח) **כתב ראב"ה דמנהג כשר הוא כו' שהם ממלאים מן הנהרות**. ר"ל דהא הנהרות אינם רותחין כמו המעיינות לכך אף שמעביר עליהם י"ב שעות מ"מ מנהג טוב הוא שישאבו מן הנהרות שאינם רותחין וכ"כ הטור מדברי רש"י וז"ל ויראה מדבריו שבמי נהרות הוא לחוש ומ"מ אין להקל אלא אפי' כמי נהר אין לוהש אא"כ לנו עכ"ל: (קבד) **עוד כתב ראב"ה דמנהג לשאובין אחר שקיעת החמה**. אף לרש"י דאין קפידא בב"מ דמנהג עדיף טפי וק"ל וראיתי בהרא"ש שהביא לדברי ראב"ה שכתב אלו ב' פירושים להינין פירש"י ופ' ר"א ממין ואח"כ כתב דמנהג של ראשונים כו' ע"ש וכן נלע"ד להגיב בספר ולהפך האי כתב ראב"ה לאחר מ"ש אסור לשאוב אחר התחלת הלילה וכצ"ל ועוד כתב ראב"ה דמנהג כשר הוא כו' עד שימשו וכו' ור"ל דלרש"י הקפידה שהיו עומדין תלושין י"ב שעות ולר"א ממין ההקפדה שלא יהיו מחוברין בהתחלת הלילה ואסור לשאוב לדידיה אחר התחלת הלילה והשואבין בתחלת הלילה

ופחות מחמשת רביעים²⁵ בתבואה הסופגנין והדובשנין והאסקריטין וחלת המשרת והמדומע פטורין מן החלה, ודוקא נדמע עד שלא גלגלה אבל משגלגלה חייבת כדקתני לקמן²⁶ עיסה שתחלתה סופגנין וסופה סופגנין פטורה מן החלה תחלתה סופגנין וסופה עיסה תחלתה עיסה וסופה סופגנין חייבת בחלה וכן הקנובקאות חייבות.

אמר רשב"ל²⁷ הללו מעשה אלפסין הן, ורבי יוחנן אומר מעשה אילפס חייבין והללו שעשאן בחמה דכו"ע בין לרבי יוחנן בין לרשב"ל הרתיח ולבסוף הדביק חייב בחלה דנהמא הוא, כי פליגי כשהדביק ולבסוף הרתיח רשב"ל סבר כמעשה חמה הוא ופטירי, רבי יוחנן סבר מעשה אלפס, לא שנא הרתיח ולבסוף הדביק ולא שנא הדביק ולבסוף הרתיח נהמא הוא, וחייב בחלה ואדם יוצא ידי חובתו בפסח והלכתא כרבי יוחנן דאמר רבא הלכתא כריש לקיש בת בהני תלת הא בעלמא כר"י, והכי נמי פסק רבנו הגדול²⁸ ז"ל בהלכות.

אלא מיהו אשכחן לחד מרבוותא²⁹ במלתא פירושא דלא דייק דקאמר האי מעשה אילפס דפטר ר"ל ומחייב רבי יוחנן דוקא בדלית להו גלגול מעיקרא אלא כלהו בלילתן רכה גינהו דיהיב מים בקמח ויהיב להו באלפס או בחמה עד דאפו והכי נמי מתפרש ליה ההיא דאמרין התם³⁰ מצה העשויה באלפס שאינה ראויה ליעשות אלא באילפס אבל היכא דגלגל עיסה

כוכבים כשל ישראל חייב והכי נמי אתמר משמיה דרבנו הגדול¹⁸ כדכתבין.

הלכות חלה להרמב"ן

תנן התם במסכת חלה¹⁹ חמשה דברים חייבין בחלה, החיטים והשעורים והכוסמין ושכולת שועל ושיפון, הרי אלו חייבין בחלה, ומצטרפין זה עם זה²⁰ ואסורים בחדש מלפני פסח.^{20א}

תנא²¹ כוסמין מין חיטין שכולת שועל מין שעורין כוסמין²² גולבא שיפון דישרא שכולת שועל שבלי תעלי, הני אין אורז ודוחן לא מנא הני מילי, אמר רשב"ל אחיא לחם לחם ממצה, התם גופא מנא לן ארשב"ל וכן תנא דבי רבי ישמעאל וכן תנא דבי ראב"י אמר קרא לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות דברים הבאין לידי חימר אדם יוצא בהן י"ח בפסח יצאו אלו שאינן באין לידי חימר אלא לידי סרוחן.

תנן²³ אלו חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות הלקט והשכחה והפיאה וההפקר ומעשר ראשון שניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו ומותר העומר ותבואה שלא הביאה שליש, רבי אליעזר אומר תבואה שלא הביאה שליש פטורה מן החלה.

אלו²⁴ חייבים במעשרות ופטורין מן החלה האורז והדוחן והפרגין והשומשומין והקטניות

כלאים הרי הם כמה מינים ולא נעשים כלאים זה על זה.
20א בר"ש הגירסא, העומר. 21 מנחות ע, ע"א.
22 שם, ע"ב. 23 חלה פ"א, מ"ג. 24 משנה ד.
25 משנה ה. 26 עיין חידושי רבנו חיים הלוי פ"ו מחמץ ומצה ה"ה ובתורת זרעים פ"ב מ"ד מתרומות משמו דהגר"ח רשיעור חמשת רבעים קמח הנאמר בחלה אינו דין בשיעור חלה, דלחיוב חלה לא בעינן שיעור כלל אלא עיקר השיעור הוא בשם עיסה דבעינן לחיוב חלה כדכתיב ערסותיכם וכפחות משיעור זה אין לזה שם חלה ועיי"ש בתורת זרעים שמביא דזה מפורש בירושלמי. 27 פסחים ג"ז, ע"א. 28 עיין ר"ף פסחים לו, ע"א וברמב"ם פ"ו מהלכות ביכורים ה"ב. 29 עיין תוספות פסחים לו, ע"ב בד"ה דכולי עלמא, ואומר ר"ת. 30 פסחים לו, ע"א.

מש"כ לחלק ע"פ פיה"מ בחלה פ"ג בין גילגול הקדש לגילגול עכו"ם, שחלוקים ביסודם. 18 עיין רמב"ם פ"ח מבכורים ה"ח. 19 פ"א, מ"א. 20 ועיין כאן במאירי שהקשה אמאי מצטרפין זה עם זה הא לגבי כלאים תנן פ"א מ"א תנן דאינם נעשים כלאים וכתב דיש לחלק בין כלאים לחלה. וכן הר"ש ריש כלאים הקשה בד"ה החיטין בא"ד וא"ת והנך מינים שהם כלאים האין מצטרפים הא דתנן בפרק ה מ"ו דתרומות כל שהוא כלאים כחברו לא יתרום זה על זה ויש לומר דלגבי חלה תלוי הטעם לפי שעיסותיהן דומות זו לזו כדאיתא בירושלמי וכו', עיי"ש. מבאר הר"ש דבחלה תלוי בעיסה כיון שדומים זה לזה, כלומר דדין חלה הוי מדיני העיסה שעיסה הבא לידי חימר חייבת בחלה ובדין זה הני מינים שונים הם לכן מצטרפין לחיוב חלה משא"כ

דעיסת הכלבים אפילו עשאה מסלת נקיה כמצתו של שלמה כיון דאדעתא דכלבים פטורה מן החלה.

וה"נ דינא דסופגנין אע"פ שגלגל העיסה כדרכה כיון דעל דעת לעשותה סופגנין הוא שגלגל, ובסוף נמי עשאה סופגנין פטורה, והאי דברי הכל היא דע"כ לא פליגי אלא בעיסת הכלבים דתחלתה וסופה עיסה ונאפת בתנור ולחם גמור הוא, ולפום הכי חיישי רבי יוחנן וריש לקיש שמא יחלק לאכול לרועים ממנה, אי נמי דלמא אתיא לאחלופי בלחם דעלמא ומשתכחא תורת חלה ולהכי בעו היכרא דמורסן או לימודין.

ורבי חייא לא חשבא כלל ואפילו קלוסקין פטורה אבל סופגנין שסופן מוכיח על תחלתן הכל מודים שהולכין אחר דעתו³¹ של אדם תחלתה וסופה על דעת סופגנין פטורה, תחלתה גלגול על דעת עיסה סתם ונמלך לסופגנין חייבת שכבר נתחייבה משעת גלגול. גלגל על דעת סופגנין ונמלך שלא לעשותה סופגנין אלא עיסה סתם לדבר אחר חייבת.

וכי תימא מאי שנא מהא דתנן³² הקדישה עד שלא גלגלה וגלגלה הגזבר ואח"כ פדאתה פטורה שבשעת חובתה היתה פטורה³³, התם מחוסר מעשה הכא³⁴ במיבללא בעלמא ומעשה שבסוף מוציא מידי מחשבה.

וכן הקנובקאות ששנינו חייבות מפרש עלייהו בירושלמי³⁵ שלא תאמר הואיל ועתידה להחזירה לסלתה תהא פטורה מן החלה. מאי

בחיטים וטמטמה בשעורים לא שנא באלפס ולא שנא בחמה חייבת, וקאמר דהיינו סיפא דקתני תחלתה עיסה וסופה סופגנין חייבת, דמעידנא דגלגל אחייבא ולא מיפטרא לעולם, ואע"פ שעשאה באלפס או בחמה, ואפילו עיסת הכלבים שאין הרועים אוכלין ממנה משעת גלגול איחייבא ותו לא מיפטרא אלא כולהו הני פטורי דחלה בשלא גלגל.

ואנן לא חזינן להך סברא ולא סלקא לן כהוגן דהא אנן עיסה שתחלתה סופגנין תנן וכו' דשמעת מינה דכולהו עיסה נינהו דאי לאו עיסה נינהו הו"ל למיתני סופגנין שתחלתן וסופן סופגנין פטורים, תחילתה עיסה ועשאן סופגנין סופגנין ועשאן עיסה חייבים דהא סופגנין לאו עיסה אינון.

והכי נמי תנן³⁶ עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה וכו' דאלמא עיסה היא וליכא אלא דרועים אוכלין ממנה ואין אוכלין ממנה, ודאי התם אשכחן בירושלמי³⁷ דפרישו בה איזהו עיסת הכלבים רבי שמעון בן לקיש אומר כל שעירב בה מורסן מתניתא אמרה כן בזמן שהרועים אוכלין ממנה פעמים שאין הרועים אוכלין ממנה, רבי יוחנן אמר כל שעשאה כעבין, ותני כן עשאה כעבין חייבת עשאה לימודין פטורה, רבי בא בשם שמואל רבי אמי בשם רב חייא רבה אפילו עשאה קלוסקין, והתנינן אם אין הרועים אוכלין ממנה, תיפטר שעשאה משעה ראשונה שלא יאכלו הרועים ממנה, וכיון דמסקנא הכין, שמעינן מיניה

משום דהוי פטור ומפקיעה מחיוב חלה אלא דגלגול עכו"ם והקדש אינו מחייב, דהרמב"ן מקשה מ"ש מהא דגלגול הקדש פטור משום שבשעת חובתו היתה פטורה וא"כ עיסה שתחלתה סופגנין וסופה עיסה אמאי חייבת בחלה, ואי נימא דגלגול הקדש ועכו"ם הוי פטור מחיובא דחלה א"כ לק"מ דהא דעיסה שתחילתה סופגנין וסופה עיסה כיון שגלגלה וסופגנין ואין שום דבר הפוטר אלא דאין מחייב ולכן הקרימה אח"כ מחייבת בחלה משא"כ גילגול עכו"ם והקדש דהוי פטור מחלה, וע"כ דס"ל להרמב"ן דגילגול עכו"ם והקדש אינו מחייב בחלה. ³⁶ עיין רא"ש הלכות חלה שכתב במחשבה בעלמא וכן כתב הר"ן פסחים, שם. ³⁷ כאן. ועיי"ש בביאור הגר"א.

³¹ חלה פ"א מ"ה. ³² שם. ³³ דעת הרמב"ן דהכל תלוי בדעתו וכן דעת הר"ש והרא"ש, ור"ת ס"ל בפסחים לו, ע"ב, אי הוי בלילתו עבה חייבת בחלה ומתניתין מיירי בבילילה רכה. וביאור פלוגתתן י"ל דס"ל להרמב"ן כיון דאינה עיסה העומדת להיות לחם ועיקר חוב דחלה הוי משום דין לחם שבא כש"כ הגר"ח הלוי בהלכות בכורים פ"ו, הי"ט. א"כ כיון דדעתו שלא יהיה לחם אף דזו בלילתה עבה מ"מ אינה עיסה שחייבת בלחם. ודעת ר"ת דאין מחשבתו יכולה להפקיע מהעיסה דין לחם כיון שעיסה זו היא עיסה שראויה להיות לחם חל עליה חוב של חלה. ועיי"ש בחידושי הגר"ח הלוי. ³⁴ חלה פ"ג מ"ב. ³⁵ עיין הערה 17 ובזכרון שמואל הוכיח מדברי הרמב"ן דס"ל דגלגול עכו"ם והקדש פטור אינו

עליה בורא מיני מזונות, ואי קבע סעודתיה עליה מברך עליה המוציא ושלש ברכות, אמר מר בר רב אשי הואיל ואדם יוצא בה י"ח בפסח, מאי טעמא לחם עוני כתיב הלכך חייבת נמי בחלה.

מתניתין⁴¹. נחתום שעשה שאור לחלק חייב בחלה, ונשים שנתנו לנחתום לעשות להן שאור אם אין בשל אחת מהן כשיעור פטורה מן החלה.

ירושלמי⁴². רבי יוחנן⁴³ שכן העושה עיסה על מנת לחלקה בצק פטורה מן החלה, והתנינן נחתום וכו' לא בדעתו הדבר תלוי בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא ימצא לקוחות [וימלך] ויחלף לעשותה עיסה.

ושמעין מינה שהעושה על מנת לפטור פטורה⁴⁴, ואע"פ שנתגלגלה בענין חיוב.

תנן⁴⁵ עיסת הכלבים⁴⁶ בזמן שהרועים אוכלין ממנה חייבת בחלה ומעריבין בה ומשתתפין בה ומברכין עליה ומזמנין עליה ונעשית ביר"ט ויוצא בה אדם ידי חובתו בפסח⁴⁷, אין הרועים אוכלין ממנה אינה חייבת בחלה ואין מעריבין בה ואין משתתפין בה ואין מברכין עליה המוציא ואין מזמנין עליה ואינה נעשית ביום טוב ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח, בין כך ובין כך מטמאה טומאת אוכלין.

החלה⁴⁸ והתרומה חייבין עליה מיתה וחומש ואסורין לזרים והם נכסי כהן ועולין באחד

טעמא כיון דקאפיה לה בתגור או באלפס ונעשית לחם קודם שמחזירה לסלתה לא מיפטרה במחשבה דמעיקרא מאי טעמא לחם כתיב והא איתעבידה לחם, הא חשיב עליה בשעת גילגול לדבר שאינו עושה אותה לחם בסוף פטורה ותו לא מידי.

ואילו היכא דשדא מוגלשין על גבי קמח או קמח על גבי מוגלשין אעפ"י שהאור מהלך תחתיו וקא מרתח להו טובא אי עבידנהו עיסה וקא הדר אפי להו בתגור או באילפס חייבין בחלה דתנן⁴⁹ המעיסה בית שמאי פוטרינן ובית הלל מחייבין וה"ה להחליטה, והכי נמי קמח קלי שעשאו בצק חייב, ואמר רבי יוחנן והוא שאפאן.

גרסינן בפרק החולץ⁵⁰ האי חלוט דקאמרין מצה היא למאי הלכתא, אמר רבינא לומר שאדם יוצא בה י"ח בפסח, דאף על גב דעבר פת וחלטה מעיקרא כיון דהדר אפייה בתגור או באלפס לחם איקרי ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח וחייב נמי בחלה.

גרסינן בפרק כיצד מברכין⁵¹ אמר אביי טריתא פטורה מן החלה, מאי טריתא איכא דאמרי מרתח גביל ואיכא דאמרי נהמא דהנודקא, ואיכא דאמרי לחם העשוי לכותח, דתני ר' חייא לחם העשוי לכותח פטור מן החלה, ואם עשאה כעבין חייבת, ואיתא התם בהלכות והתם נמי האי כובא דארעא מברך

בחלה, למאמר הש"י באכלכם מלחם הארץ. כלומר שהפטור הוא משום דלא הוי לחם. והר"ש הביא ספרי זוטא דדריש לה מדרבנן עריסותיכם שלכם חייבת ושל כלב אינה חייבת, והיינו דאין זה פטור משום דלא הוי לחם אלא דאין זה עריסותיכם, ואינו מאכל אדם. 45 הרמב"ם בפ"ן מחמץ ומצה הל"ה כתב עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה יוצא בה ידי חובתו, אין הרועים אוכלין ממנה אין יוצאין בה שאין זו משומרת לשם מצה. ועמד הגר"ח הלוי אמאי כתב הטעם לפי שאינה משומרת לשם מצה, הא במשנה מבואר דאין זה לחם. ובעונג יר"ט סימן כ הקשה עוד דאי לא היה בה שימור לשם מצה מאי אירא עיסת כלבים הא כל עיסה שלא היה בה שימור לשם מצה אין יוצאין בה, ועיי"ש מש"כ, ובמנחת חינוך מצוה י. 46 שם פא, מט.

38 פסחים נז, ע"ב. 39 מ, ע"א. 40 לו, ע"ב. 41 חלה פ"א, מ"ו. 41א חלה פ"א, ה"ה. 42 עין ר"ש פ"א מז. והגר"א. 42א עין רמב"ם פ"ו מביכורים ה"ט, והשגת הראב"ד שם. ובחידושי רבנו חיים הלוי מש"כ בביאור הדברים. האם חשובא כחלוקה מהשתא, או דהוי דין מסוים דזה שסופה להיות פחותה מכשיעור ולהיות פטורה מחלה בשעת אפיה פוטרת אותה מחלה דהוי עיסה העומדת ליפטר בשעת היותה לחם, עיי"ש. וכן משמע מלשון הרמב"ן שכתב ושמעין מינה שהעושה עיסה ע"מ לפטור פטורה, כלומר דהפטור הוא מחמת שיפטור אח"כ וכדברי הגר"ח הלוי. וע"ע חזון יחזקאל, תוספתא חלה פרק א ברייתא מש"כ שם. לבאר בעיסה שעומדת להתחלק כולה פירות. 43 חלה פ"א, מ"ח. 44 הרמב"ם בפירוש המשניות כתב בד"ה אינה חייבת

אלא קבא קבא ולא משום טירחא דהא ב"ה לית להו טירחא ואפילו בפסח דתנא בפסח קאי אלא משום חימוץ ונתקיימו דברי הרב אלפסי ז"ל. ור"ש שרי התם טפי אפי' למיפא יתר מכדי צרכו בתנורין שלהם. מיהו לענין פת עבה מסתברא דאסור דהא לא בעא לאוקמי מלתא דב"ה דשרי בהכי דאף משום ב"ש דאסרי לית לן בה דהא לא קיימ"ל כותיהו. ולמאי דמפרשי' גמי פת עבה טפח אתקיף עלה רב יוסף אם אמרו בזרזין יאמרו בשאינן זרזין וכו' דאלמא אפילו בהכי לא גיחא ליה למשרי. ור' יוסי גמי דאמר בסמוך עושין סריקין כמין ריקין ואין עושין כמין גלוסקאות הלכך אין עושין את הפת עבה גזירה שמא יחמץ (ח"י).

דף ל"ז ע"א אם אמרו בפת עמלה. פי' עמילה (בהנה) כדתנן כל המנחות טעונות שלש מאות שיפא וחמש מאות בעיטא וש"מ דכ"ש שמותר לעשות עיסת מצה עמילה משאינה עמילה וכן המנהג היום בארץ פרובישא.

ולא של נחתומין אמרו אלא של כל אדם. כן פסק הרב אלפסי ז"ל דאיכא דאמרי דשל נחתומין מותר משום דבקיאי ולא שהו עליהו. מיהו של כל אדם דאסור ה"מ בצירורין שלהן שהיו דקין והאשה שותה עליהן אבל צירורין שלנו מותרים שאין בהם שהייה וכן מה שמסמגין בדפוס והן צירורין דקים מותר שהוא עצמו מוכיח שאינו לצירור אלא לסימן ואין בזה שמא יאמרו כל הסריקין אסורין וסריקי בייתוס מותרים.

ת"ר הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין וחלת המסרת והמדומע פטורין מן החלה. פי' ר"ת ז"ל דכל הני דפטורין מן החלה דוקא בשבלילתן רכה אבל בלילתן עבה אפי' חלטה או אפא' בחמה לבסוף כבר איחייבה לה בחלה ושוב אינה נפטרת. דתנן במסכת חלה עיסה שתחילת' סופגנין ולבסוף סופגנין פטורה מן החלה תחילתה עיסה וסופה סופגנין תחילתה סופגנין וסופה עיסה חייבת בחלה אלמא כל שבלילתה עבה תחילה אעפ"י שאפאה באלפס או בחמה או תחילתה רכה ולבסוף אפאה

במקום שעושה אותן לחם חייבת מפני שהגלגול מחייבתה כדתנן התם בחטין משתגלגל בשעורין משתטמטם. וכן נמי לענין ברכת המוציא ולחובת הפסח כל שבלילתן עבה ואית עליהו תוריתא דנהמא לבסוף אע"ג דלא אפן בתנור או באלפס לחם איקרי וחייבין בחלה ומברכין עליהן המוציא ובהא גיחא ליה חליט דאמרי' הכא דאי לאו דהדר אפייה בתנור לאו לחם איקרי. ובמסכת מנחות פרק ר' ישמעאל אמרינן דמברכין המוציא על המנחות אע"ג דיש מהן מטוגנים בשמן וכן בפרק כיצד מברכין גבי כובא דארעא דהיינו טרוקנין אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח. אלא דכל הני בלילתן עבה. הלכך כל עיסה שבלילתה עבה חייבת בחלה כגון פרטולאש וריאולש וירמילש. אבל גיבליש וקרשפילש שמטוגנין בשמן שבלילתן רכה אין חייבין בחלה. ולענין המוציא כל שיש עליו תורת לחם כגון פרטולש וריאולש מברכין עליו המוציא: אבל וירמילש דרך בישול הו' ואין עליהן תורת לחם ואפי' קבע סעודתו עליהן אין מברכין אלא בורא מיני מזונות. ונבליש וקרישפילש אם קבע סעודתו עליהן מברכין עליהם המוציא כיון דלבסוף תורת לחם יש עליהן ואם לאו בורא מיני מזונות. והיינו גמי כובא דארעא ואין זה מחזור דהא הכא גמי בהדיהו אסקריטין וחלת המסרת והנהו ודאי בלילתן עבה הן. ועוד דאי בלילתן רכה היאך מחייב ר' יוחנן במעשה אילפס והא לענין חלה בגלגול תליא מילתא. ואפי' אפאו פת בתנור גמי לבסוף פטור מן החלה. ועוד דהתם במס' חלה קתני הקנוקנות חייבות בחלה והן חלות קטנות שאופין בתנור ומחזירין אותם לתלתן ועושין מהן תבשיל ואם איתא מאי קמ"ל פשיטא דכל שבלילתו עבה חייב ואפילו לא אפאו בתנור. אלא ודאי לא שנא בלילתו עבה לא שנא רכה תכל הולך אחר הסוף למה שעושה ממנה והתם הכי קתני מאימתי אסור לאכול עראי מן העיסה כלומר מן העיסה שסופה להתחייב בחטין משתגלגל בשעורין משתטמטם. והכי גמי קתני עיסה שתחילתה סופגנין כלומר

אמר' דחייבת בחלה ואפי"ה אמר' דאי לא קבע סעודתיה עליהו לא מברכינן אלא בורא מיני מזונות. הלכך ריאוליש ופנדיש ואלקחקיש חייבות בחלה כל שיש בהן כשיעור ומברכינן עליהן המוציא. אבל אלצפינש ואלקחניאיש וותיקא דהיינו אל עצידה שכל אלו מתבשלין בשמן הרבה וכן ורמיילש אעפ"י שביליתן עבה כולן פטורין מן החלה ואין מברכינן עליהן אלא בורא מיני מזונות. אבל פישקניונש כיון שאין מתבשלין בשמן הרבה אלא מעט להטעים ושלל ישרף חייבין בחלה ומברכינן עליהן המוציא. ואם עשה פת גמורה על דעת להחזירו לסלתו חייב בחלה והיינו קנוקנטות. ואם יש עליהן תור' לחם מברכינן עליו המוציא כגון מה שקורין פנקויט והיינו חביצה דאמרינן בפרק כיצד מברכינן ואפילו אין בהן פירורין כזית דהכי אסיקנא התם כל שיש עליהן תורת לחם. ונבליש חייבות בחלה ואם קובע סעודתו עליהם מברכינן עליהם המוציא דלא גרעי מכובא דארעא (ח").

ור' יוחנן אמר מעשה אלפס חייבין והללו שעשאן בחמה. הא דמחייב ר' יוחנן במעשה אלפס היינו דוקא באלפס יבש או שמן מעט כעין לחמי תודה אבל שמן הרבה אין זו אפייה אלא בישול. והכי איתא בירוש' ריש לקיש אמר כל שהאור מהלך תחתיו אינו חייב בחלה ואין אומרים עליו המוציא ואין אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח. אמר ליה ר' יוחנן ובלבד ע"י משקה. מתניתא פליגא על ר' יוחנן הסופגנין והאיסטריקין וכו' פתר לה בסופגנין שעשו בחמה.

ר' יהודה אומר אין לחם אלא האפוי בתנור נמצא עכשיו דריש לקיש אית ליה דלכולי עלמא מעשה אלפס אם הרתיח ולבסוף הדביק שהוא כעין תנור דלאחר הרתיח' א"צ להלך האור תחתיו חייבים בחלה אבל הדביק ולבסוף הרתיח פטורים לכ"ע. ופלוגתייהו דר' יהודה ורבנן לא בעי איהו לאוקמא בהרתיח ולבסוף הדביק ואיהו כת"ק דמחייבין דא"כ דר' יהודה דלא כותיה וכיון דאפשר לאוקמי כולי עלמא כותיה טפי ניחא ליה. ואמר דהרתיח ולבסוף הדביק לכו"ע לחם הוי אלא

שעשה על דעת סופגנין וסופה עשה ממנה סופגנין פטורה אעפ"י שביליתן עבה וכדמשמע נמי לשון עיסה אבל אם דעתו תחילה לפת וסופה סופגנין או דעתו תחלה לסופגנין וסופה פת חייבת. דלעולם בטר דעתו אזלינן וכדתנן התם עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלי' ממנה חייבת בחלה אין הרועים אוכלים ממנה פטורה מן החלה ואי גלגול מחייב להוי עיסת הכלבים כסופה סופגנין ונתחייב. ובירושלמי נמי גרסי' איזו היא עיסת הכלבי' ריש לקיש אמר כל שערב בה מורסן מתניתא אמרה כן בזמן שהרועים אוכלין ממנה ר' יוחנן אמר כל שעשאה כיפאין ותני כן עשאה כיפאין חייבת לימודין פטורה ר' בא בשם ר' שמואל ר' אמי בשם ר' חייא בר אבא אפילו קלוסקין והתנינן אין הרועים אוכלין ממנה תפתר שעשא' משעה ראשונה שלא יאכלו ממנה. ובהא קא מיפלגי ר' יוחנן וריש לקיש סברי דאם עשאה גלוסקין חייבת דכיון שיש לו צורת לחם ואפאה בתנור אעפ"י שעשאה לכלבים חייבת אא"כ ערב בה מורסן או שעשאה לימודין דאית בה היכר' ור' בא פטר כל שעשאה בפ"י על דעת שלא יאכלו הרועים ממנה והא אתה דן ממנה שאין בלילתה עבה מחייבת שלא חשו ר' יוחנן וריש לקיש אלא לצורת הלחם וכל שנשתנה צורתו לא מחייב. הלכך בין בלילתה עבה בין רכה כל שעשאה לאכילת אדם ולבסוף אפאה בתנור או באלפס ביבש כמו שנפרש חייבת בחלה. אבל אם אין דעתו לעשותה לחם אפי' בלילתה עבה פטורה וכובא דארעא דחייבת בחלה לא גרע מאפאה באלפס. והיינו נמי לחם העשוי לכותח דאמר' התם בפרק כיצד מברכינן דפטור מן החלה מדינא אלא דאם עשאו בעבין חייב משום דאתי לאיחלופי. מ"מ שמעינן מינה דאין בלילתו עבה מחייבתו ולחמי תודה דמברכינן עליהן המוציא אע"ג דמטוגנין בשמן לאו משום בלילתן עבה אלא משום דלחם נינהו כיון דאפאן באלפס. ושמן מועט שבה אין חשוב משקה אא"כ יש בו הרבה שמתבשל בתוכו כמו שנפרש תדע לך דברכת המוציא לאו בחיוב חלה תליא דהא בכוב' דארעא

חייבת בחלה, ואעפ"י שלמדו לחם שנאמר בחלה מלחם שנאמר בפסח ואלו לחם שנאמ' בפסח אינו בא לידי חימוץ כשנילושה במי פירות לבד שאין מי פירות מחמיצין, מסתברא שלא למדו מלחם שנאמר בפסח אלא המינין הבאין לידי מצה וחמץ ואפילו בפסח היו יוצאי' בה אלא שהיא מצה עשיר' ובעינן לחם עוני וליכא.

ה. ובין שעשאה לאפותה בתנור בין באילפס בין הרתיח ולבסוף הדביק בין הדביק ולבסוף הרתיח חייבת בחלה, והא דתנן בראשון של מסכת חלה¹⁴ הסופגנין והדובשנין והאסקרטין וחלת המסרת והמדומע פטורין מן החלה, פליגי בה ריש לקיש ור' יוחנן בפסחים בפ' כל שעה¹⁵ דאמרי' התם ר"ל אמר הללו מעשה אילפס הן כלומ' שאין לחם אלא האפוי בתנור או כעין תנור שהרתיח ולבסוף הדביק אבל הדביק ולבסוף הרתיח אין זה כעין תנור

התבואה לשלש השנים ודרשי' מינה¹⁴ לשליש, ואפי' הכי חייבת בחלה דתנן¹⁵ אלו חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות תבואה שלא הביא' שלישי ר' אליעזר אומר תבואה שלא הביאה שלישי פטורה מן החלה. וקיימא לן כתנא קמא [וגרסינן עלה ב]ירושלמי מה טעמן דרבנן נאמ' לחם בפסח ונאמר לחם בחלה מה לחם האמור בפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ אף לחם שנאמר בחלה דבר שבא לידי מצה וחמץ, מה טעמיה דר' אליעזר כתרומת גורן כן תרימו אותה¹⁶ מה תרומת הגורן מפירות [שהביאו שלישי אף זו מפירות שהביאו שלישי, ולית ליה לרבי אליעזר] לחם לחם אשכח תני בשם ר' אליעזר אינה חייבת בחלה ואין אדם יוצא ידי חובתו בפסח.

ד. עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש ובכל שאר המשקין חייבת בחלה דתנן¹⁷ עיסה שנילושה במי פירות

14. בבלי ר"ה י"ג א' - ב'.

15. מ"ג.

16. במדבר ט"ו כ'.

17. חלה פ"ב מ"ב.

18. מ"ד.

19. ל"ז א'.

שתחלתה וסופה סופגני' פטורה מן החלה תחלתה עיסה וסופה סופגני' חייבת בחלה, שמעינן מהכא דאע"ג דגלגולה ובלילתה קשה כל שעשאה לדעת סוגפנין ועשאה סופגנין פטורה ואין אומרינן בכי הא משעת גלגול נתחייבה בחלה וכן עיקר, ותדע לך דגרסינן בכיצד מברכין²⁵ תני ר' חייא לחם העשוי לכותח פטור מן החלה ואקשי והא תניא חייב ומשני התם כדקתני טעמ' דר' יהוד' אומ' מעשיה מוכיחין עליה עשאה כעבין חייבת בחלה לימודים פטורה ופי' שם רש"י ז"ל לחם העשוי לכותח אין אופין אותו בתנור אלא בחמה, אלמ' אעפ"י שגלגלו ועשאו כלחם כיון שעשאו בחמה ליפטר, ופי' הר"ש ז"ל²⁶ דאפי' כעבין לא מחייב אלא כשנטל ממנה חררה שאין בה שיעור ואפאה ואכיל

ואין קרוי לחם ופטורין מן החלה ור' יוחנן סבר אפי' מעשה אילפס חייבין בחלה אלא הללו שעשאו בחמה, ובירושלמי²⁰ העמידו מחלוקתן בשהאור מהלך תחתיו דריש לקיש סבר כל שהאור מהלך תחתיו כאילפס אינו לחם שאין זה כעין תנו' ור' יוחנן סבר אעפ"י שהאור מהלך תחתיו הרי זה לחם כל שנעשה על ידי האור הרי זה כעין תנור, וקיימא לן כר' יוחנן מדלא מני הא מהני תלת דמני בריש פרק החולץ²¹ דהלכת' בהו כריש לקיש לגבי ר' יוחנן וכן פסק הרב אלפסי ורבי אחא משבחא ז"ל²² וכן בתוספות²³.

ו. הלש עיסתו לעשותה סופגנין בחמה ונמלך ואפה בתנור או שעשאה לאפותה ונמלך ועשאה סופגנין חייבת בחלה דתנן²⁴ עיסה

20. חלה פ"א הל' ג'.

21. יבמות לז א'.

22. שאלתות פ' צו סי' ע"ז.

23. פסחים לז ע"ב ד"ה דכו"ע.

24. פ"א מ"ה.

25. ברכות ל"ז ב' - ל"ח א'.

26. פ"א דחלה מ"ה.

וגרסינן בירושלמי²⁹ חדא איתת
שאלה לר' מנא כגון
דאנא בעי מעבד איסתי אטרי מהו
דינסבנה ותהא פטורה מן החלה
אמר לה ולמה לא. אתא שאל
לאבויי אמר ליה אסיר שמא תימלך
לעשותה עיסה, ופירו' איסתי כמו
עיסתי ושאלה לר' מונא [בגין]
שעשאה לאיטרי שהוא כעין
אסקריטין מהו ליקח ממנה מעט
לאפותה בתנו' בלא חלה כל שלא
נטלה כדי חיוב חלה ואמר לה ולמה
לא כלומר מותר, וכשבא אצל אביו
ושאל אמר לו אסור שמא תמלך
ותעשה כל העיסה בתנור ונמצאת
חייבת למפרע וכדתנן תחלתה
סופגנין וסופה עיסת / עיסה / חייבת.
ז. ירושלמי³⁰ אמר ר' יוחנן כל
שהאור מהלך תחתיו חייב
בחלה ואומרין עליו המוציא לחם
מן הארץ ואדם יוצא ידי חובתו
בפסח ר' שמעון בן לקיש אמר כל
שהאור מהלך תחתיו אינו חייב
בחלה ואין אומרים עליו המוציא

דאיכ' למגזר דילמא מימלך אכולה
עיסה, מה שאין כן בשעשאה
לימודים שאין דרכו לימלך, והיינו
דאמרין מעשיה מוכיחין עליה
ולעולם כל שעשאה כולה לכותח
אפי' כעבין פטורה, ויש אומרים
אפילו לא ניטל ממנה לחררה כלום
אלא כל שעשאה כעבין פעמים
שהוא נמלך ועושה אותה לאכילתו
והענין זה אמרו בירוש' גבי עיסת
הכלבים²⁷ דגרסינן התם אי זו עיסת
הכלבים ר' שמעון בן לקיש אמר כל
שערב בה מורסן מתניתא אמרה כן
בזמן שהרועים אוכלין ממנה ר'
יוחנן אמר כל שעשאה כעבין ותני
כל שעשאה כעבין חייבת לימודים
פטורה כלומר אם עשאה כעבין
הרועים אוכלין ממנה קרינן לה לפי
שכל העשויה כן פעמים שהרועים
נמלכ' ועושין אותה לעצמן לאכול
ממנה ותניא בתוספתא²⁸ עיסת
הכלבים מעצמה ניכרת עשאה כעבין
חייבת לימודין פטורה.

27. פ"א הל' ה'.

28. חלה פ"א סי' ה'.

29. פ"א הל' ד'.

30. שם הל' ג'.

יוחנן וריש לקיש לית להו דר' יהודה דאמר אין לחם אלא האפוי בתנור אחד כדאיתא התם בפרק כל שעה³¹ ואנן נמי לא קיימא לן כותיה וכמו שכתב הרב אלפסי ז"ל בהלכות והביא ראיה מיהא דגרסינן ביבמות פ' החולץ³² מהאי חלוט ואשישה דקאמרינן מזה הוא למאי הלכתא אמר רבינא לומר שאדם יוצא בה ידי חובתו בפסח אלמא אף על גב דחלטה מעיקרה כיון דהדר אפייה בתנור או באילפס לחם איקרי ואדם יוצא ידי חובתו בפסח.

ומכל מקום לפי זה אותן אסקריטין שאנו קורין קרפיי"ש ורשאול"ש שגמר אפייתן באילפס על ידי שמן אין חייבין בחלה ואין מברכין עליהן המוציא, ואין נראה כן מדתניא ומייתי לה בפרק כיצד מברכי'³³ וכן במנחות³⁴ היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר שהחיינו נטלן לאוכלן אומר עליהם המוציא לחם מן הארץ, וקא פסיק ותני לא שנא מנחת סולת ולא שנא

ואין אדם יוצא ידי חובתו בפסח אמר ליה ר' יוחנן ובלבד על ידי משקה מתניתא פליגי על ר' יוחנן הסופגנין והדובשין והאסקריטי' וחלת המסרת והמדומע פטורין מן החלה פתר לה בסופגנין העשויין בחמה ותני כן [יוצאין בסופגנין שנעשו באור ואין יוצאין בסופגנין שנעשו בחמה] יוצאין בסופגנין שנעשו באור, לית הדא פליגא על ר' שמעון בן לקיש פתר לה כשהיה האור מהלך מן הצד, ונראה מכאן דמודה ר' יוחנן לר' שמעון בן לקיש במה שנעשה על ידי משקין שאינו קרוי לחם ומיהו ודאי אפילו לדעת בני מערבא לא אמרו אלא במה שגמ' אפייתו או בישולו על ידי משקין כסופגנין והדובשנין שמטוגנין באילפס בשמן ודבש אבל בשאין גמר מלאכתן במשקה לחם הוא לכל דבר ותדע לך דחלוט ואשישה לולי שהיא מזה עשירה יוצאין בה בפסח ואף על גב דנעשה על ידי שני תנורין לחם הוא דר'

31. בבלי פסחים ל"ז א' - ב'.

32. מ' א'.

33. ברכות ל"ז ב'.

34. ע"ה ב'.

כן ופטורין, וכן דעת רבינו שמשון ז"ל³⁶ וכן נראה עיקר אעפ"י שרבינו יעקב ז"ל חולק בדבר לומר שכל שבלילתו קשה משעת גלגול מתחייבת בחלה. וכבר כתבנו למעלה ראיות מכריעות לפטור מלחם העשוי לכותח ומסופגני ועיקר.

ח. גרסינן בפרק כיצד מברכין³⁷ כי אתא רבין אמר ר' יוחנן טרוקנין חייבת בחלה, מאי טרוקנין כובא דארעא מר זוטרא קבע סעודתיה עליה ומברך עליה המוציא ושלש ברכות, אמר מר בר רב אשי ואדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח מאי טעמא לחם עוני קרי בהו, - פירוש כובא דארעא לחם שאופין אותו על גבי קרקע.

ט. העושה עיסה להאכילה לחיה ולעופו פטורה מן החלה דגרסי בספרי זוטא ראשית עריסותיכם³⁸ שלכם חייבת בחלה ושל חיה אינה חייבת, ותנן³⁹ עיסת הכלבי בזמן שהרועין אוכלין ממנה

מנחת מאפה לא שנא מנחת מרחשת ולא שנא מנחת מחבת על אל פי שמטוגנת בשמן [ועל פי זה כתב] רבינו יעקב ז"ל³⁵ דלא נחלקו ר' יוחנן וריש לקיש אלא בדבר שבלילתו רכה דר' יוחנן סבר דאפייתו באלפס עושהו לחם וחייב בחלה ומברכין עליו המוציא ובלבד שלא על ידי משקין וריש לקיש סבר תנור עושהו לחם ולא אלפס אבל דבר שבלילתו קשה מודו כולי עלמא שחייב בחלה ומברכין עליו המוציא ואפילו נעשה על ידי משקין. ולפיכך רשאו"ש ופרטול"ש וקרפיי"ש כולן חייבין בחלה ומברכין עליהן המוציא דתוריתא דנהמא אית בהו, אבל ורמיואל"ש אין מברכין עליהן המוציא דלית להו תוריתא דנהמא, ולפי מה שכתבנו למעלה אף הן פטורין מן החלה ואעפ"י שבלילתן קשה הואיל וגלגל עיסתן מתחלה לעשותם כן והרי אלו כסופגנין ודובשנין שמתחילתן נעשו על דעת

35. שם תוד"ה לחם ובס' הישר סי' רצז.

36. פ"א מ"ה.

37. ברכות ל"ז ב'.

38. במדבר ט"ו כ"א.

39. חלה פ"א מ"ח.

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף מ עמוד א

חלוט מצה היא דקאמרינן, למאי הלכתא? לומר, שאדם יוצא בה ידי חובתו בפסח, אף על פי דחלטיה מעיקרא, כיון דהדר אפייה בתנור - לחם עוני קרינא ביה, ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף לו עמוד ב

תנו רבנן: לחם עני - פרט לחלוט ולאשישה.

תוספות מסכת יבמות דף מ עמוד א

כיון דהדר אפייה בתנור - או באילפס לחם איקרי ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח והא דאמר בפ' כל שעה (פסחים דף לו:): לחם עוני פרט לחלוט ואשישה אר"ת דהתם בלא דהדר אפייה בתנור ועוד אר"ת דהתם בחלוט גדול דומיא דאשישה ולא חשיב לחם עוני לפי שהוא גדול ולא משום דחלוט א"נ התם בבלילתו קשה והכא בבלילתו רכה כגון סופגנין או חלת המשרת דמפרש התם דהיינו חלוט של בעלי בתים דלא מחייב בחלה ולא חשיב לחם אלא על ידי אפיה ולהכי חשיב שפיר לחם עוני אף על גב דחלטיה אבל בלילתו עבה מיפסל לעשות דחשיב לחם עשירות אפי' לא דהדר אפייה ובפ' כל שעה (שם ד"ה פרט) הארכת.

תוספות מסכת פסחים דף לו עמוד ב

פרט לחלוט - משמע דחלוט הוי לחם אלא דלא הוי לחם עוני והא דאמרינן בסמוך מאי חלות המסרת חלוט של בעלי בתים משמע דלא הוי לחם מדפטר מן החלה לקמן מיירי בבלילתו רכה כמו שאפרש לפנינו אי נמי הכא בדהדר אפייה בתנור אך קשה דאמרי' בהחולץ (יבמות מ.) אף על גב דחלטיה מעיקרא כיון דהדר ואפייה בתנור או באילפס לחם קרי' ביה ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ואומר רבינו תם דהתם נמי מיירי בבלילתו רכה דקודם אפייה לאו לחם הוא כלל ואחר אפייתו הוא דחשיב לחם וחשיב נמי לחם עוני כיון שבלילתו רכה.

הר"ן על הרי"ף מסכת פסחים דף יא עמוד א

מאי חלת המשרת אמר ריב"ל זה חלוט של בעלי בתים שהיו חולטים אותו ברותחים ולא מיקרי לחם וא"ת דהכא משמע דחלוט לאו לחם הוא כלל ואילו לעיל אמרינן לחם עוני פרט לחלוט ואשישה כלומר לחם הוא אלא שנתמעט משום מצה עשירה ותו נמי קשיא דאילו בפ' החולץ (דף מ א) אמרי' והאי חלוט דאמרת מצה היא למאי הלכתא ואמר רבינא לומר שאדם יוצא בה ידי חובתו בפסח והביאה הרב אלפסי ז"ל בסמוך וקשיא הנך תלתא אהדי ותיירץ רבינו אפרים ז"ל דכי אמרי' הכא דלאו לחם הוא היינו בשלא חזר ואפאן אלא שחלטו ברותחין אבל חזר ואפאן לחם קרינן ביה אלא שאם חלטו בשאר משקין יין ושמן ודבש מיפסיל משום מצה עשירה והיינו ההיא דלעיל וההיא דפרק החולץ מיירי שחלטו במים והר"ז הלוי ז"ל תירץ דהני תרתי דהכא מיירי שחלטו במים רותחין ולא חזר ואפאן ולעיל דאמרי' לחם עוני פרט לחלוט ואשישה חלוט מלחם אימעט ליה וה"ל לחם פרט לחלוט עוני פרט לאשישה וההיא דהחולץ כשחזר ואפאן והרמב"ן ז"ל הקשה עליו מדקתני א"כ מה ת"ל לחם עוני פרט לחלוט ואשישה ש"מ דמעוני ממעטי ליה דאי לא הוה ליה למימר עוני פרט לאשישה ולמה ליה למיתני חלוט אלא ודאי חלוט מעוני אימעט וכי תימא א"כ למה לי לאדכורי לחם לאו קושיא היא דקרא כדכתיב קאמר כדתניא א"כ מה ת"ל [לחם] עוני פרט לעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש ובספרי נמי תניא א"כ מה ת"ל (לחם) עוני פרט לחלוט ואשישה אלמא דבהדר אפייה עסקינן ולא ממעיט אלא מעוני והוא ז"ל תירץ דההוא דפרק החולץ ל"ק דתרי גוויי חלוט איכא שיש שחולטין הקמח ברותחין כדי ללבנו ואח"כ לשין אותו ועושין ממנו פת והנהו הוא דאמעט משום מצה עשירה אבל ההיא דפרק החולץ מיירי שהרתיח הפת כדי שיאפה בתנור באפייה מועטת ואח"כ אפה אותו והעניי עושין אותו כן והיינו דגרסינן קצת נוסחי עליה דההוא דיבמות לומר שיוצאין בה ידי חובתו בפסח מ"ט לחם עוני כתיב ביה:

מלחמת ה' מסכת פסחים דף יא עמוד א

ותקון הענין הזה בכללו דחלוט של בעלי בתים היינו חלה שנותנין אותה במשרת לתוך המים ומתבשלת שם כל צרכה ואי נמי חולטין אותה במים עד שאין חוטין נמשכין ממנה ואפי' אופין אותה שוב אין לה חיוב כלל שהרי נאכל מתוך בשולה ולפיכך נקראת חלת המשרת וכך אמרו בירושלמי חלוט דמיין וחלוט סתם דיבמות אינו של בעלי בתים אלא של עניים חלה שחולטין אותה מעט ונותנין אותה בתנור וקורמו פניה בתנור וגריעותא היא זאת כדאמרת עלה לחם עוני כתיב' אבל חלוט השנוי למעלה בברייתא שהוא לחם וחשוב הוא החליטה השנויה במשנתנו קמח ע"ג מוגלשין וה"ה למים רותחין שהאור מהלך תחתיו ואעפ"כ כיון שחוזרין ועושין אותו בצק ואופין אותו בתנור לחם הוא וחייב בחלה אלא שהוא חשיבות שהסלת מתלבן ברותחין כשלג ועושין ממנו פת נאה וחשובה וזה החשיבות בעצמו של פת הוא דומיא דאשישה ולא מחמת יין ושמן ודבש מדלא קתני עיסה שנילושה בהם ומשום עוני ממעטינן ליה מדקתני לחם עוני פרט לאשישה וחלוט

חידושי רבינו דוד [תלמיד הרמב"ן]

ותקון דברים הללו כך הוא שחלוט אם נגמר בשולו בחליטה שלא אפאוהו לא בתנור ולא באילפס ודאי שאין בו תורת לחם ועל זה אמרו שחלוט של בעלי בתים פטור מן החלה שנגמר בשולו בחליטה ולפיכך קראו אותה חלת המסרת שהיא מתבשלת במסרת או אע"פ שחוזרין ואופין אותו בתנור הואיל ונתבשל בחליטה אין האפייה שבתנור עושה אותו לחם שבשלו ואחר כך אפאו דין בשול יש בו שאין אופין על האפוי ואין מבשלין על המבושל וכשאמרו לפנינו זה וזה לחיוב זהו בהמעיסה ולעיטה שחולטין את הקמח ואחר כך עושין ממנו עיסה ואופין אותה בתנור או באילפס ועל זה אמרו לחם עוני פרט לחלוט ואשישה שהחליטה הזו היא דרך עשירים שעל ידי חליטת הקמח מתלבן הפת כשלג ואין דרך עניים בכך אבל כשמחליפין את העיסה הוא דרך עניים שעושין כן כדי שתקבל קצת בשול ברותחין ולא תצטרך לעצים הרבה בתנור וכשמקבלת בשול ברותחין שתהא ראויה להאכל בו הוא חלוט של בעלי בתים שאין בו דין לחם, וכשאינה מקבלת בשול שתאכל בו ורוב בשולה הוא בתנור זהו חלוט דקאמרי' מצה הוא לומר שיוצאין בו ידי מצה והינו דאמרי' מאי טעמ' לחם עוני כתי' ביה שגריעת הוא בלחם ודרך עניים כמו שאמרנו כך הוא סדר הענין, מפי הרב מורי נ"ר.

סימן ל

חוב חלה בקוג"ל ובכלל פת הבא בכיסנין הוא גם לענין קביעות

סעודה

לכאורה היה נראה לדון דקוג"ל בכלל פת הבא בכיסנין הוא - אם השמן ששמים הוא רק מעט כדי שלא ישרף - וכדקיימא לן דאפאו באילפס ושמו מעט משקה שמושחין בו האילפס שלא ישרף העיסה דינו כלחם (אורח-חיים סימן קס"ח). ולא יאכל כשיעור קביעות סעודה שיצטרך לברך ברכת המזון.

אך הראו לי מה שכתב אחד בספר להוכיח מהרמב"ן במלחמות פרק ב' דפסחים דדבר מבושל שהוא ראוי לאכילה אף שאופין אחר כך אין אפיה אחר הבישול ואין לו דין לחם, וזה לשונו "חלה שנותנין אותה במשרת לתוך המים ומתבשלת שם כל צרכה ואי נמי חולטין אותה במים עד שאין חוטין נמשכין ממנה ואפילו אופין אותה שוב אין לה חיוב כלל שהרי נאכל מתוך בשולה". ואם כך, אין בקוגל משום קביעות סעודה מאחר שלפני אפיית הקוגל מבשלים את האטריות והם ראויים לאוכלן, לא חלה עליה דין לחם גם אחרי האפיה, עכ"ד.

ברם, אי משום הא לא אריא חדא בטור ובשולחן ערוך לא נזכר האי חידושא דאפיה אחרי הבישול לאו כלום הוא, ובפשוטו נקטינן כדעת התוס' והרא"ש בפסחים מה שכתבו ביישוב הסוגיות דהא דממעטינן חלוט מלחם עוני (פסחים ל"ו) מיירי בבלייתו עבה ואחרי החלטה הדר אפיה בתנור, וזה הוה בכלל מצה עשירה.

והסוגיא דיבמות מ' מיירי בבלייתו רכה וחלטיה כרותחין, ואחרי אפייתו הוה לחם עוני ויוצאין בו ידי חובת מצה. והא דחלת המשרת דאמרינן דלא לחם הוא מיירי בדלא אפיה בתנור - לדעת רבינו תם בבלייתו רכה, לדעת הר"ש וסייעתו גם בבלייתו עבה.

וזה לשון הטור בסימן תנ"ד עיסה שבלייתה רכה וחלוטה ברותחין לא איקרי לחם לברך עליה

המוציא, ואי אפייה בתר הכי בתנור מיקרי לחם לענין המוציא וחלה ויוצאין בה ידי מצה, ואם בלילתו עבה וחלוטה ואפויה הוי לחם לענין חלה והמוציא אבל אין יוצאין בו בפסח.

והיינו כמו שכתבו התוס' והרא"ש (וכן הוא ברבינו ירוחם ספר אדם נתיב חמישי חלק ג').

ועיין מאירי פסחים ל"ו "כל שנתבשל אם חזר ואפאו חזר לחיובו". - "אלא כל שבאילפס או מבושל שחזר ואפאו חייב בחלה ומברכים עליו המוציא ויוצא ידי חובתו בפסח".

* * *

גם הרמב"ן ז"ל בהלכות חלה דיליה לא הזכיר כלל ^{מה} שכתב במלחמות שאפיה אחרי הבישול לא-מהני לחייבו בחלה ולהחשיבו ללחם. [לדעת הרמב"ן שהכריע כהר"ש דאפיה משוי ללחם].

וזה לשונו "היכא דשדא מוגלשין על גבי קמח או קמח על גבי מוגלשין אף על פי שהאור מהלך תחתיו וקא מרתח להו טובא אי עבדינהו עיסה וקא הדר אפי להו בתנור או באילפס חייבין בחלה".

[ועיין] במהרי"ט אלגאזי שם, דהרמב"ן מפרש כהמאן דאמר בירושלמי הא דהמעיסה והחליטה מיירי שהאור מהלך תחתיו והוי ליה בישול גמור, והאפיה שלאחר כך משויה ללחם גמור.

ואחרי כן הוא (הרמב"ן) מביא הגמרא בהחולץ "האי חלוט דקאמרינן מצה הוא למאי הילכתא א"ר כיון דהדר אפייה בתנור או באילפס לחם איקרי ויוצא ידי חובתו בפסח וחייב בחלה". וזה דלא כמו שכתב במלחמות דמוקמי לה להאי דיבמות דלא בישלו אלא מעט כעניים החולטין את העיסה מעט ונותנין אותה בתנור וקרמו פניה בתנור עיי"ש.

והיראים להר"א ממיץ סימן רע"ד (ק"ב) כתב להוכיח דיש צלי אחר בישול מהא דיבמות

כיון שכבר נגמר בשולו שוב אינו נקרא לחם, וחלוט דפרק החולץ בשלא נגמר בשולו בחליטה וחזר ואפאו בתנור, עכ"ל.

מבואר דמפרש הא דחלת המשרת, דכל כוונתו הוא לחסוך עצים, ועל ידי הבישול נגמר מלאכתו, ומוכן לאכילה. ולכן אף אם נמלך וחזר ואפאו לא נתוסף על ידי זה תורת לחם, הואיל וכבר השלים את מעשהו.

מה שאין כן במקרה דנן שכל עיקר הכוונה בהבישול הוא רק הכנה לאפייתו אחרי כן. ובכך היא גוונא לכולי עלמא דינו כלחם.

שוב ראיתי מה שכתב החזון-איש אורח-חיים הלכות בציעת הפת סימן כ"ו אות ט', וזה לשונו, עיסה שנתבשלה או נטגנה ואפילו בלילתה עבה - חזר ואפאה הוה לחם גמור, והילכך הלחמים העגולים שקורין ביי"גל המצויות בינינו הנחלטים או מתבשלין קודם אפייתן לחם גמור הוא עכ"ל.

ולפי זה הלש עיסה בשביל אטריות כדי לבשלם ואחרי כן נמלך לעשות מהם קוג"ל חייב להפריש אחר האפיה חלה מן הדין. וההפרשה שהפריש קודם אינה פוטרת לדעת רוב הפוסקים ההולכים בשיטת הר"ש ז"ל.

יוסף שלו' אלישיב

הנ"ל דאף על גב דחלטיה כיון דהדר אפייה בתנור לחם איקרי ואדם יוצא ידי חובתו בפסח". והשתא אי מפרש להגמרא ביבמות כמו שכתב הרמב"ן במלחמות דמיירי בשלא נגמר בשולו בחליטה וחזר ואפאו, הלא אין התחלה להראיה מיבמות.

[אמנם] מה שתמה הקרבן נתנאל על דברי הרא"ש בפסחים ולא מצא מקום ליישב לשיטת הר"ש אלא באופן שלש על מנת לאפות ואחרי כן נמלך, וכמו שחייב בכי האי גוונא בחלה - גם להר"ש הוא הדין דמברכין עליה המוציא, ודלא כהמגן-אברהם בסימן קס"ח, צריך עיון, דלכאורה מילתא דפשיטא היא ואין שום קושיא להר"ש דאם לש על מנת לחלטיה ואחרי כן לאפותו הוי ליה לחם לכולי עלמא.

* * *

ונראה פשוט דגם להרמב"ן במלחמות, בנידון דידן תורת לחם עליו, וזה לשון מוהר"ם חלווא בפסחים "והרמב"ן ז"ל פירש דהא דחלוט דממעטינן משום מצה עשירה הוא מוגלשין על גבי קמח שנותן את הקמח על גבי האש לקלות ומזלפין עליו מים כדי שיתלבן ואחרי כן לשין אותה ואופין בתנור והוא דרך חשיבות ומתמעט משום מצה עשירה, וחלוט של בעלי בתים הוא שמבשלין אותו בחליטה לגמרי עד שאין חוטין נמשכין ממנה וכן דרך בעלי בתים העניים שאין להם במה להסיק את התנור, ואפילו חזר ואפאו בתנור

סימן לא

כשיש דעות חלוקות בהלכה אי צריך להודיע לחבירו

אלו ע"ג אלו ומטעם שהיו מודיעים להם משמע דחייבים להודיע. מה תאמר אדרבה משם ראיה להיפך מדתניא התם למדך שחבה ורעות נוהגים זה בזה לקיים מה שנאמר האמת והשלום אהבו, ואם מן הדין היו חייבים להודיעם והאוסרים יכולים לסמוך על הודעתם מאי שבחייהו דקאמר ללמדך וכו', לא היא בשבחייהו דקאמר הכא ללמדך הוא שאפילו בדבר שהיה עושה האוסר מעצמו היה מודיע לו המתיר הוא מעצמו וכדתניא התם במסקנא נמנעו הם מן הודאי ולא מן הסתם, אמנם כשהאוסר נסמך בפירוש על המתיר

ז"ל הרלב"ח סי' קכ"א "באיזה אופן יוכל לאכול האוסר בבית המתיר, אומר שאם המתיר הוא אדם מוחזק בכשרות וחכם בדינים ונודע אליו שזה האכסנאי הוא מאותם הנוהגים איסור באותו השומן באומרו שהוא חלב הרי זה מותר להתאכסן בביתו ולאכול כל מה שנותן לו לאכול - ראיה ממאי דאתמר במסקנא בפ"ק דיבמות דב"ש עשו כסברתם בכל אותם הדברים שנחלקו עם ב"ה בצרת הבת והתר נשים וטומאה וטהרה ועם כל זה לא נמנעו ב"ש לישא נשים מב"ה ולא ב"ה מב"ש, ולא נמנעו מלעשות טהרות

שכת א אין חיוב חלה אלא בלחם וכו'. משנה נפרק קמא דמלה ומצאו נפרק כל שעה (דף ל"ו). ולשם פירוש רש"י הסופגנין עשויין כספוג אצל הרא"ש נהלכות חלה (פ"ג ט) כתב הסופגנין לחם העשוי כספוג ועשוי רקיקין דקין עכ"ל ומדברי רבינו נראה דגרים נלשון הרא"ש רקיקין רבים והוא פירוש לספוג דלפי שהן רבים כספוג קרי להו סופגנין: ור"ש והדובשנים והאסקריטין והן ממוגנים בדבש. הלא והן מטוגנים דבש אחרויהו קאי והן שני מיני טיגון דבש וכן פירש הרא"ש (ס"ט): ור"ש ועיסה שבלייתה רכה וכו'. היינו דתנן נפרק קמא דמלה עיסה שמתלמה סופגנין וסופה סופגנין פטורה מן החלה דפירוש מתלמה נלילה רכה כסופגנין ואחר כך מנשלין אותה במים או מטוגנין אותה בשמן דהיינו סופגנין פטורה ונתבאר בסמ"ק (ס"י רמז):

ב ור"ש אב"א אם אפאה בתנור וכו'. שם נפרק כל שעה אסקינא דכולי עלמא דין רבי יוחנן דין ריש לקיש הרמיה ולבסוף הדבין פירוש הרמיה האילפס ואחר כך הדבין נה הלחם הוא ליה כעין מעשה תנור וחיבת חלה כי פליגי בהדיק ולבסוף הרמיה ריש לקיש פוטר ורבי יוחנן מחייב: ור"ש ובבב"א ש"א ע"י ידי משקין. פירוש כשנלילה רכה ומנשלה במים נמחצת או טיגנה בשמן מודה רבי יוחנן דפטורה והיא איתא בירושלמי וכן כתבו כל הפוסקים והיינו מ"ש מתלה ועיסה שנלילה רכה ונשלה במים או טיגנה בשמן פטורה וחזר וכתבנו כלן כדי לפרש שאם נשלה במים פטורה אפילו הרמיה מתלה ואחר כך נשלה במים: **ג** ור"ש ועיסה שבלייתה עבה וכו'. כן כתבו המוספות והמפרשים בשם ר"ת נפרק כל שעה והיא מתן נפרק קמא [דמלה] מתלמה עיסה וסופה סופגנין חייבת חלה דפירושו דמתלה נלילה עבה וסופה מטוגן אותה בשמן חייבת ור"ש מפרש הך משנה דוקא דכשנלילה עבה היה דעמו לאפומה נחנור ואחר כך נמלך וטיגנה בשמן דנחנור דעמו

מזכרין עליהם המוציא כדמוכח בירושלמי דמלה פ"א (ס"ט) אמר רבי יוחנן כל שהאור מהלך תחתיו אינו חייב בחלה ואינו מברך עליו המוציא [עד כאן] אמר רבי יוחנן ובלבד על ידי משקין כלומר זהא מודינא לך ז' וכן כתבו שם הרא"ש (פסחים פ"ג ס"י טו) והר"ן (י"א ד"ה הלך) וכן כתב הר"י יונה נפרק כ"ד מזכרין (נדרים כו: ד"ה לחם) (א):

ג ור"ש ועיסה שבלייתה עבה וכו'. כן כתבו המוספות והמפרשים בשם ר"ת נפרק כל שעה והיא מתן נפרק קמא [דמלה] מתלמה עיסה וסופה סופגנין חייבת חלה דפירושו דמתלה נלילה עבה וסופה מטוגן אותה בשמן חייבת ור"ש מפרש הך משנה דוקא דכשנלילה עבה היה דעמו לאפומה נחנור ואחר כך נמלך וטיגנה בשמן דנחנור דעמו

ג ור"ש ועיסה שבלייתה עבה וכו'. כן כתבו המוספות והמפרשים בשם ר"ת נפרק כל שעה והיא מתן נפרק קמא [דמלה] מתלמה עיסה וסופה סופגנין חייבת חלה דפירושו דמתלה נלילה עבה וסופה מטוגן אותה בשמן חייבת ור"ש מפרש הך משנה דוקא דכשנלילה עבה היה דעמו לאפומה נחנור ואחר כך נמלך וטיגנה בשמן דנחנור דעמו

דרכי משה

שכת (א) ובמדרש שם (דף רנ"ו ע"ד) (פסחים ס"י תקצב) פסק דהואיל ואיכא פלוגתא דרבוותא המיקל לא הפסיד והמחמיר תע"ב ומיהו אם הדבין בפנים והרתיה ג"כ מבפנים לכ"ע חייב:

פרישה

שכת (א) לפיכך הסופגנין. לשון אשכ"ז (ה"י מלה ס"י ג) רקיקין מצות (ויקרא ד' ז) מתרגמין סופגנין: (ג) העשויין כספוגין רקיקין דקין. כל"ל: (ג) והדובשנים ממוגנין בדבש והאסקריטין. עשויין כלפימה שלשין עיסה רכה מאוד. רש"י. ומלשון הטור משמע איפכא דובשנין מילושין דבש והאסקריטין מטוגן אס לא שנאמר דהאסקריטין הוא מילוש דבש וגם מטוגן הדובשנין מילוש ואינו מטוגן ד: **חדושי הגהות**

שכת (ב) העשויין כספוג רקיקין דקים כל"ל וכן הוא בהרא"ש (פרישה) ועיין ד"ס:

הגהות והערות

שכת א מחודש זה אינו בדפוס ונכתב כאן עפ"י הדפוסים המצויים: **ב** בכת"י פריז ולונדון הגירסא כאן "רקיקין דקין" וכפי שהגיה בח"ה: **ג** עיין בפירוש המשנה להרמב"ם מה שפירש על משנה זו. והנה על דובשנין כתב הפ"ח (בס"ג) שאיירי שבלייתה רכה אבל הערוך השלחן (בסעי' ו) כתב שדובשנין והאסקריטין פטורים אף שבלייתה עבה עי"ש טעמו וע"כ בערוך השלחן סעי' ז שכתב מדוע הרמב"ם בהלכותיו לא כתב למשנה זו: **ד** ועיין

שכת פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[י] אין לשון העיסה במי בצים לברם כלי חצרות אחד מו' משקין: [ז] קמח קלי שעשאו בצק חייב בחלה א: **א** אין חיוב חלה אלא בלחם דכתיב (במדבר מו' י"ט) באכלכם מלחם הארץ לפיכך הסופגנין

א אין חיוב חלה אלא בלחם דכתיב באכלכם מלחם הארץ (ב) לפיכך הסופגנין (ג) העשויין כספוג רכיכים רכים (ג) והדובשנין והאסקריטין והן מטוגנין בדבש פטורים מן החלה: **ב** ועיסה שבלייתה רכה ובשלה במים או טיגנה בשמן פטורה אבל אם אפאה בתנור או אפאה במחבת בלא שמן והרתיה תחלה ואחר כך הדבין בו העיסה לכולי עלמא חייבת אבל אם הדבין ולבסוף הרתיה בזה פליגי ריש לקיש פוטר ורבי יוחנן מחייב ור"ת פוסק כריש לקיש ורב אלפס כרבי יוחנן וכן היא מסקנת אדוני אבי הרא"ש ז"ל ובלבד שלא על ידי משקין: **ג** ועיסה שבלייתה עבה שבשלה במים או טיגנה

ב ועיסה שבלייתה רכה ובשלה במים או טיגנה בשמן פטורה. יתבאר ממה שכתבנו בסמוך: ור"ש אב"א אם אפאה בתנור או אפאה במחבת בלא שמן וכו' לכולי עלמא חייבת אבל אם הדבין ולבסוף הרתיה פליגי וכו'.

נפרק כל שעה (ס"ט) גרסינן תנן הסם הדובשנין והסופגנין והאסקריטין וחלה המסרת והמדומע ה' פטורים מן החלה אמר ריש לקיש הללו מעשה אילפס הן ורבי יוחנן אמר מעשה אילפס חייבין והללו שעשאו נחמה ומסיק הסם דנהרמיה ולבסוף הדבין מודה ריש לקיש דחייב חלה דנהמא הוא וכתב הרא"ש (ה"י מלה ס"י ג) שר"ת פסק כריש לקיש אצל הוא ז"ל נראה לו דהלכה כרבי יוחנן וכן פסק בשאלות פרשת לו ס"ט ע"ז ו' וכן פסקו המוספות (ס"ט ד"ה דט"ע) וכן פסק הרמב"ם נפ"ו מהלכות חלה (ה"ג) ח"ל אס אפאה דין נחנור דין נקרקע דין על המחבת והמרחשת דין שהדבין את הנצק נמחצת ונמרחשת ואחר כך הרמיתו בלש מלמטה עד שנאפית הפת דין שהרמיתו ואחר כך הדבין הנצק כל אלו חייבין חלה עכ"ל ור"ש ואחר כך הרמיתו בלש מלמטה לרבותא נקטה דאילו לא היה האור מהלך אלא מן הצד מודה ריש לקיש דהוי לחם כדאיתא בירושלמי (מלה פ"א ה"ג) וטעמא משום דזהו דרך אפיית פת צפורני והר"ף כתב שתי הסברות נפרק כל שעה (י"א). ואף על פי שלא הכריע נראה שדעמו נטה לפסוק כרבי יוחנן וכתבו המוספות (ס"ט) בשם ר"י דעל ידי משקה מודה רבי יוחנן דמעשה אילפס פטורין ואין

נפרק כל שעה (ס"ט) גרסינן תנן הסם הדובשנין והסופגנין והאסקריטין וחלה המסרת והמדומע ה' פטורים מן החלה אמר ריש לקיש הללו מעשה אילפס הן ורבי יוחנן אמר מעשה אילפס חייבין והללו שעשאו נחמה ומסיק הסם דנהרמיה ולבסוף הדבין מודה ריש לקיש דחייב חלה דנהמא הוא וכתב הרא"ש (ה"י מלה ס"י ג) שר"ת פסק כריש לקיש אצל הוא ז"ל נראה לו דהלכה כרבי יוחנן וכן פסק בשאלות פרשת לו ס"ט ע"ז ו' וכן פסקו המוספות (ס"ט ד"ה דט"ע) וכן פסק הרמב"ם נפ"ו מהלכות חלה (ה"ג) ח"ל אס אפאה דין נחנור דין נקרקע דין על המחבת והמרחשת דין שהדבין את הנצק נמחצת ונמרחשת ואחר כך הרמיתו בלש מלמטה עד שנאפית הפת דין שהרמיתו ואחר כך הדבין הנצק כל אלו חייבין חלה עכ"ל ור"ש ואחר כך הרמיתו בלש מלמטה לרבותא נקטה דאילו לא היה האור מהלך אלא מן הצד מודה ריש לקיש דהוי לחם כדאיתא בירושלמי (מלה פ"א ה"ג) וטעמא משום דזהו דרך אפיית פת צפורני והר"ף כתב שתי הסברות נפרק כל שעה (י"א). ואף על פי שלא הכריע נראה שדעמו נטה לפסוק כרבי יוחנן וכתבו המוספות (ס"ט) בשם ר"י דעל ידי משקה מודה רבי יוחנן דמעשה אילפס פטורין ואין

ג ור"ש ועיסה שבלייתה עבה וכו'. כן כתבו המוספות והמפרשים בשם ר"ת נפרק כל שעה והיא מתן נפרק קמא [דמלה] מתלמה עיסה וסופה סופגנין חייבת חלה דפירושו דמתלה נלילה עבה וסופה מטוגן אותה בשמן חייבת ור"ש מפרש הך משנה דוקא דכשנלילה עבה היה דעמו לאפומה נחנור ואחר כך נמלך וטיגנה בשמן דנחנור דעמו

דרכי משה

שכת (א) ובמדרש שם (דף רנ"ו ע"ד) (פסחים ס"י תקצב) פסק דהואיל ואיכא פלוגתא דרבוותא המיקל לא הפסיד והמחמיר תע"ב ומיהו אם הדבין בפנים והרתיה ג"כ מבפנים לכ"ע חייב:

פרישה

שכת (א) לפיכך הסופגנין. לשון אשכ"ז (ה"י מלה ס"י ג) רקיקין מצות (ויקרא ד' ז) מתרגמין סופגנין: (ג) העשויין כספוגין רקיקין דקין. כל"ל: (ג) והדובשנים ממוגנין בדבש והאסקריטין. עשויין כלפימה שלשין עיסה רכה מאוד. רש"י. ומלשון הטור משמע איפכא דובשנין מילושין דבש והאסקריטין מטוגן אס לא שנאמר דהאסקריטין הוא מילוש דבש וגם מטוגן הדובשנין מילוש ואינו מטוגן ד: **חדושי הגהות**

שכת (ב) העשויין כספוג רקיקין דקים כל"ל וכן הוא בהרא"ש (פרישה) ועיין ד"ס:

הגהות והערות

שכת א מחודש זה אינו בדפוס ונכתב כאן עפ"י הדפוסים המצויים: **ב** בכת"י פריז ולונדון הגירסא כאן "רקיקין דקין" וכפי שהגיה בח"ה: **ג** עיין בפירוש המשנה להרמב"ם מה שפירש על משנה זו. והנה על דובשנין כתב הפ"ח (בס"ג) שאיירי שבלייתה רכה אבל הערוך השלחן (בסעי' ו) כתב שדובשנין והאסקריטין פטורים אף שבלייתה עבה עי"ש טעמו וע"כ בערוך השלחן סעי' ז שכתב מדוע הרמב"ם בהלכותיו לא כתב למשנה זו: **ד** ועיין

דמיקרא חזקין אצל אס מחללה כשנללה ענה היתה דעתו לבשלה או לטוגה בשמן פטורה וכן כתב הרמב"ם בפרק ו' ופ"ש ביצד העושה עיסה וכו'. היא מתחמין בפרק קמא עיסה שחללה סופגין וכו' והזכריה נאמן דמפרשה הרמב"ם נאמן כדפירש רבינו שמשון:

ד ופ"ש וביהו כתב ר"ש וכו'. פירוש אס דעתו בשעת נלילה לבשלה ולאפות ממנה מעט נתחייבה כל העיסה דחיישין שמה תמלך על כולה או על כד שיעור חלה והכי איתא בירושלמי בעובדא דאחא לקמיה לרבי מונא ואף על גב דר"ש כתב ח"ל אס לקח ממנה מעט לאפותה נתחייבה כל העיסה וכו' סבירא ליה לרבינו דאין פירושו שאפה אותו מעט קודם שהפירש חלה דאס כן הו' אותו מעט שאפה טבל ואסור לו ללכלו אלא צעל כרחק דמפירש חלה תחלה ואחר כך לוקח ממנה מעט לאפותו ואס כן תחלה

מפירש חלה על דעת לאפות ממנה מעט אחר הפרשת החלה וכן כתב הרא"ש בפרק כל שעה ובהלכות חלה ח"ל ור"מ היה נוהג כשלישן עיסה צדיחו כדי לבשלו במים או לטוגו בשמן היה מזהה לאפות ממנה מעט ועל ידי כך נתחייבה העיסה כולה בחלה קודם שיקח יב' ממנה מעט דחיישין שמה תמלך עכ"ל אלמא דאפילו קודם שלקחה ממנה אותו מעט נתחייבה כולה בחלה ועוד נראה מלשון דאדרבה דוקא קודם שלקחה המעט נתחייבה כולה בחלה דכיון דדעתה ליקח ממנה מעט לאפותו דילמא תמלך לאפותו כולו אצל כשכבר לקחה מעט לאפותו שז' לא חיישין שמה תמלך דכיון שלא לקחה אלא מעט ואפואו מסתמא לא תקח יותר לאפיה ואף שיהיה מכל מקום מוצא דסבירא ליה להרא"ש דעל ידי שדעתו לאפות ממנו מעט נתחייבה כולה בחלה קודם שיקח אותו המעט וכדברי רבינו ושרי ליה מריה לבית יוסף שנדחק לפרש מה שכתב רבינו אס דעתו לאפות ממנה מעט דהיינו דוקא כשאפה אותו מעט וכו' וליתא אלא אדרבה לכתחלה צריך שפירש חלה תחלה ואחר כך יאפה אותו מעט כדפרישית מיהו במדרי פרק כל שעה ד"ה ועל אודות החררה הקטנה וכו' (סי' תקנז) מוצא במ"ש שם ר"מ שנהגים הנשים ליקח מעיסה שמבשלין במים מעט עיסה ואופין אותו ומשימין אותו אצל העיסה ומפרישין חלה מעט ממנה ומן העיסה צידד דנוטלין

בשמן כתב רבינו הם שחייבת דכבר נתחייב משעת גלגול ורבי שמשון כתב דאפילו העושה עיסה גמורה (ד) אם דעתו לבשלה או לטוגה פטורה אבל אם כששלש לא ט היה בדעתו לבשלה אלא סתם ואחר כך נמלך לבשלה חייבת וכן כתב הרמב"ם י שהכל הולך אחר דעת האדם כיצד העושה עיסה ותחלתו וסופו על דעת סופגין פטורה. גלגלה על דעת עיסה ונמלך לעשותה סופגין חייבת שכבר נתחייבה משעת גלגול גלגלה על דעת סופגין ונמלך שלא לעשותה סופגין אלא עיסה סתם חייבת וכן מסקנת אדוני אבי הרא"ש ז"ל: ד ומיהו כתב הרבינו שמשון אפילו כשעושה אותה על דעת לבשלה

חלה (סי' ג) וכן כתב ה"ר יונה בפרק כ"ד מצרכין (סס) וכן כתב הגהות מיימוניות בפרק ג' מהלכות צרכות (אות ג) בשם סמ"ג (עשין קמא רג.) וסמ"ק (סי' רסו) וטעמו משום דמשעת גלגול אחי חיוצ חלה כדמוכח במה דוכחין ומן נמי בפרק קמא דחלה (מ"ה) עיסה שחללה סופגין וסופה סופגין פטורה מחללה עיסה וסופה סופגין מחללה סופגין וסופה עיסה חייבת פירוש מחללה וסופה סופגין עיסה שזלילה רכה ואחר כך מבשלין אותה או מטגנין אותה בשמן מחללה עיסה וסופה סופגין שזלילה ענה ואחר כך מטגנין או מבשלין אותה חן מחללה סופגין וסופה עיסה שזלילה רכה ואחר כך אופין אותה בתנור אלמא כמר גלגול חזקין וכו' שזלילה ענה מיד נתחייבה בחלה ואף על פי שסופה לבשלה במים: ור"ש כתב דאפילו העושה עיסה אס דעתו לבשלה או לטוגה פטור אבל אס

בש"ה וכו' חייבת. בפרק קמא דחלה (סס) כתב כדברי ר"מ דכל דבר שזלילתו קשה אפילו בשלו במשקין היינו מחלמו עיסה וסופו סופגין וחיזי וכן מחלמו רכה וסופו על ידי האור בלא משקה עד שחא שזלילתו רכה וסופו באור על ידי משקה ואחר כך כתב ומיהו נראה דעיסה גמורה נמי פטורה כדמוכח בפרק כ"ד מצרכין (לז:) גבי לחם העשוי לכוזח דאף על גב דמשעת גלגול קא אחי חיוצ חלה כיון דגלגל אדעתא לאפות במה מיפטר דסופו ליטבל מתורת לחם ומתחמין דחללה עיסה וסופה סופגין היינו נמלך אצל מחללה עיסה לעשותה סופגין פטורה וכן כתב הר"ן בפרק כל שעה (יא. ד"ה אצל) בשם הרמב"ן ו"ל (הל' מצוות כו:) וכן נראה מדברי הרמב"ם בפרק ו' מהלכות חלה (ה"ג) וכן הכריע הרשב"א בפסקי חלה שלו (שער א) ולזה נראה שמסכים סמ"ג (סס) (ב): ופ"ש וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל. אף על פי שהרא"ש בפרק כל שעה (סס) ובהלכות חלה (סס) הביא סברת ר"מ וסברת ר"ש ולא הכריע כתב רבינו שמסקנתו כר"ש מפני שהביא דבריו אחר דברי ר"מ והאריך בהם:

ד ומיהו כתב הרא"ש אפילו כשעושה אותה על דעת לבשלה אס דעתו לאפות בפניה מעט וכו'. בפרק קמא דחלה (מ"ה) כתב בירושלמי (חלה פ"א ה"ד) משמע דעיסה שעשאה על דעת סופגין אס לקח ממנה מעט לאפותה נתחייבה כל העיסה דחיישין אס דעתו לבשלה (סס) ובהלכות חלה (סס) ורבינו שכתב בשמו דאפילו אס דעתו לאפות ממנה מעט אס לא אפוא משום דהיה דעתו לאפותו ט שיעור חלה (ג): בכתב הרמב"ם בפרק ו' (ה"ג) העושה עיסה ליבשה במה בלד או לבשלה בקדרה הרי היא פטורה ולשון בלד דנקט אפטר דאחא לאפוקי היכא דנטל ממנה קצת לאפותה דעל ידי כך נתחייבה כל העיסה וכדברי בירושלמי הזה ואפשר דלא אחא לאפוקי אלא היכא דהתחיל ליבשה במה וגמר לאפותה כתיקונה או איכא דהא דלא לחם איקרי וכמו שכתב הוא ז"ל שם בסמוך (ה"ג):

דרכי משה

(ב) וכתב המרדכי פרק כל שעה (דף רנ"ו ע"ד) (סס) דלדברי ר"ת עיסה שעושין ללוקשין ולקרעפליין ופשוטיר"א חייב בחלה ולדברי החולקים עמו פטור וכן הוא בכל בו (סי' פט נו ע"ד) אמנם בפירוש רבינו יונה פרק כיצד מברכין (ע"א דף ל') (כו. ד"ה ומה) משמע דאף לר"ת עיסת לאקשין פטור יא): (ג) ועיין בזה בתשובת מיימוני סוף ספר זרעים (דפוס קושטא סי' כב):

פרישה

(ד) אם דעתו לבשלה או לטוגה פטורה. וכל זה מירי כשאין זה תואר לחם אצל אס מבשל במים עיסה גמורה שיש זה תואר לחם חייב כמו שכתב באורח חיים סימן קס"ח (קמט.). מורי ורבי (בבאורי לטור):

הגהות והערות

חן בדפוס דיהרנפורט, קניגסברג ווילנא הגירסא כאן "מבשלין אותה בשמן". ובדפוס לא גרס בשמן אלא "ומבשלין אותה" וכו'. ונראה כדפוס דכתב הבי' לעיל בסמוך שטגן הוא בשמן ולא בשול: ט"א "אם כששלש לא" כ"ה בטור שבדפוס ב"ח ובדומה לזה בבכ"י פריז ולונדון "עם כששלש לא". ובדפוס שלוניקי הגירסא "אם בשלשה לא". בשאר הדפוסים הגירסא "אם בשלה ולא" ונראה דט"ס הוא: י' בבכ"י הגירסא כאן "הרמב"ן": יא' ובפסחי תשובה (סק"א) כתב בשם הפנים מאירות (ח"א ס"י שח) דלא משמע משם מידי: יב' וברא"ש הגירסא "קודם שיאפו ממנו מעט".

ומ"ש רבינו שכן היה מנהג הר"ם מרוסנבורק וכו'. כן כתב הרא"ש בפרק כל שעה ובהלכות חלה (סג) שזה היה מנהגו של הר"ם ונראה שטעם מנהג זה היה משום דמסקתא ליה בעיסקה שזלילה עצה ועשה על דעת לבשלה במשקין אם היא חייבת בחלה כדעת ר"ם או אם היא פטורה כדברי ר"ש

ולכן היה מביאה ליד חיוז חלה על ידי אותו מעט שאופין ממנה כדברי הירושלמי ואף על פי כן לא היה מצד עליה המוציא משום דהא דמחייב הירושלמי על ידי אותו המעט שאופין ממנה אינו אלא משום גזירה ולא משום דנעשים

כולה לחם על ידי כך ולדעת ר"ש אין לצדק עליה המוציא דלאו לחם הוא ולדעת ר"ם כיון שזלילה עצה היא לחם לענין חלה והוא הדין לענין המוציא ולאפוקי נפשיה מפלוגתא לא היה מצדק עליה המוציא וגם לא היה אוכל אותה בלא המוציא דע שלא היה הר"ם צריך לנהוג כן בצליטריא"ה שהרי כתב הרא"ש (סי' טו) והמסקנות (ל: ד"ה ד"ע) בפרק כל שעה ובהלכות חלה (סי' ט) דאפילו לר"ם דנחמיה עסקה בחלה אין מצדקין עליהם המוציא משום דלית עליהו חורימא דנהמא (ד). ובפרק כ"ד מצדקין (ל: ד"ה לחם) כתב המוספות שרבינו יחיאל היה מסופק אם וירמשי"ש חייבים בחלה משום עושה עיסתו בלא כדי לחלקה פטורה מן החלה דלית בהו שיעורא הכי נמי גבי וירמשי"ש נמי פעמים מחלקן שאין משימין שיעור חלה בקדירה אחת אך היה מצדק ליקח חלה בלא צרכה בשביל הספק עכ"ל:

גמ' וצ"ענין הלכה כיון שהרמב"ם והרא"ש ואיך רצוהו מסכימין לדעת ר"ש הכי נקטינן וכן פשט המנהג:

אם דעתו לאפות ממנה מעט (ה) אפילו אין באותו המעט שיעור חלה כולה מתחייבת על ידו וכן היה מנהג הר"ם מרוסנבורק בביתו כשהיו עושין עיסה כדי לבשלה במים [ב] (ו) או לטגנה בשמן [ט] לאפות מעט ממנה (ו) [א] ועל ידי כך נתחייבה כולה בחלה ומכל מקום לא היה מברך

חלה מכל העיסה אלא שיניח אותו המעט האפוי אצל העיסה ויפריש ממנו ומן העיסה כמו שכתב במדכ"י ודלא כמו שכתב בשלחן ערוך (פ"ד) דנמשך לדעתו שכתב כאן דאין להפריש חלה מהעיסה כולה אלא אם כן כבר אפה אותו מעט בחלה דליתא: בתב צמח"ל בהלכות פסח דין חלה (יב) דבהפריש חלה זו צריך לצדק ואף על פי שהפריש זו אינה אלא משום חששא דשמא תמלך מכל מקום כיון דהכי אימא צירושלמי דמטעם חששא זו דשמא תמלך הצריך רבי מונא להפריש חלה מכולה עיסה אם כן תקנתא דאמוראים היא ולכן צריך לצדק וכו' דאי אימא דאין לצדק אלא מפריש חלה מספק בלא צרכה למה הצריך מהר"ם לאפות מעט עוגה קטנה בלאו הכי נמי כשפריש חלה בלא צרכה יוצא ידי חובתו בספק זה דשמא הוא כפירוש רבינו חס דמחייב בחלה בחלתה עצה וקופה סופגין אפילו הימה דעתו בחלה לבשלו במים או שמא כפירוש ר"ש דאינו חייב אלא בנמלך אלא בעל כרחך דלא רצה מהר"ם להפריש בלא צרכה ולכן עשה תיקון זה לאפות עוגה קטנה ושירי ליה מריה למהר"ש לוריא (במאורו לעור) שכתב שאין לצדק דמהר"ם לא עשה כן אלא רבא דאמר וכתשונת הרשב"א (ח"א) ציינן מקרי"ה כתב נמי על הא דאמר רבא עיסת ארנונה חייבת בחלה משום דלית ליה קלא ואיכא למיחש משום הרוצין דאף על פי כן חייב לצדק דכל שהצריכו חכמים להפריש או לשמוט מאיזה טעם שאלו מזה של דבריהם היא ועל מזה של דבריהם מצדקין עכ"ל והכי נמי דכוחא חייב לצדק דתקנת חכמי התלמוד היא ולא דמי למ"ש הרשב"א בתשובה (ח"א) סימן שצ"ט בקטן שטול מהול דאין לצדק על המילה דשאי הכס דכיון דהגדולים חולקין מקלמין (רש"י שם כג. ד"ה רבא) מחייבין לצדק על ספק דרצנן ומקלמין (ר"י שם נד.) פוטרינן מלצדק בספק דרצנן הילכך צלוגתא דרבותא ספק צרכות להקל אצל הכא גבי חלה ודאי דרצנן היא דתקנת חכמים היא להפריש חלה אף על גב דלא תקנו אלא מטעם חששא בעלמא מכל מקום מזה דדבריהם היא וחייב לצדק ודאי נקטינן:

ה ומו"ש וכן היה מנהג הר"ם וכו'. כן כתב הרא"ש והמרדכי (פסחים סי' קנ"ג) משמו ובסמך כתבתי שחלוקים הם במנהגו זה: ומו"ש ובכ"ז מקום לא היה מברך עליה ברכת המוציא וכו'. טעמו דאף על גב דעל ידי אותו מעט שלקח מהעיסה ואפאה מתחייב כל העיסה בהפריש חלה שמא תמלך מכל מקום איכא ספק אם הוא כפירוש רבינו חס דזלילה עצה וקופה סופגין חייבת בחלה מדינא אפילו כשהימה דעתו בשעת זלילה לבשלה ולטגנה כולה ולא יאפה ממנה כל עיקר ואם כן לחם גמור הוא וחייב נמי לצדק המוציא כשתחלה זלילה עצה או שמא כפירוש ר"ש דלאו לחם הוא לא לענין חלה ולא לענין צרכה המוציא והא דתנן חייבת

דרכי משה

(ד) וכן כתב המרדכי פרק כ"ד מברכין (סי' קכ"א):

פרישה

(ה) אפילו אין באותו המעט שיעור חלה וכו'. פירוש שלא לאלול בלא חלה דחיישין יג' שמא ימלך על כולו כדאימא באשר"י להדיא ולפי זה אין לצדק עליה כלל וק"ל והנשים שלנו עשושות מן חצי העיסה וירמולין אין לצדק עליה אלא כשהיה בחלק הנשאר בעיסה ללחם משנה שיעור חלה ודו"ק (ועין במדכ"י פרק כל שעה (ד' ר"י ע"א) ובפירוש רבינו יונה בפרק כ"ד מצדקין (דף ל' ע"א). עד כאן המנהג). מורי ורבי (סג) [ד]: (ו) או צ"עגנה בשמן היה פצודה לאפות מעט ממנה. כן צריך לומר והטעם משום דהיה מסופק אי הלכא

דרישה

שכתב [א] (ועל ידי כן נתחייבה כולה בחלה. עיין פרישה ח"ל רש"ל באשר"י שלנו הלשון משמע שהיה מורה לברך עליה משום חלה דאי לא כן למה מצוה לאפות מעט בלא אפיה יקח חלה בלא ברכה או יעשה בלא חלה אם סבירא ליה דלא כרבינו חס ואם כן תימה והלא הוא גופיה כתב דלא נתחייב בחלה אלא דחיישין שמא ימלך וכו' ואם כן בעל כרחך לא מברכין וצריך לומר דכונת מהר"ם לא היתה אלא כדי שיפריש חלה וסבירא ליה דאסור להפריש

חדושי הגהות

[ב] או לטגנה בשמן היה מזה לאפות ממנה לז"ל (פרישה):

הגהות והערות

יג' ובמהרש"ל הגירסא "דגורנין": [ד] הא דכתב מ"ו נראה דקאי אדברי הפרישה ולא על ההגה דכ"ה במהרש"ל שם: טו' בכתי"י פרי ולתונך הגירסא כאן "היה מצוה לאפות מעט" וכמו שהגיה בח"ה כאן:

בחלה אינו אלא כשלא היטה דעתו ממחלה לבטלו ולטנוגו אלא דנמלך
אחר כך לעשותה סופגנין ולאפוקי נפשיה מפלוגתא לא היה אוכלה
אלא מוך הסעודה ועיין באורח חיים סימן קס"ח (קמח):
פריטא וכו'. צפרק כילד מצרכין (דף ל"ו:) וע"ל [באורח חיים] טז
בסימן קס"ח (קמח):

ו חל"פ עיסה ברותחין וכו'.
משנה פרק קמא דחלה המעיסה
או החליטה פליגי בה דתם שמאי
ודתם הלל ומפרש צפרק כל שעה (דף
ל"ו:) מעיסה קמח על גבי רותחין
[חליטה רותחין] על גבי קמח ואסיק
המס דתירווייהו חייבין בחלה כי
הדר אפייה בתנור אבל צאלפס
פטורין וכבר נתבאר דצאלפס נמי
אינה פטורה אלא צנמצלה זו נמים
או שאר משקים אבל בלא מים וכל
משקים דינו כאלו אפייה בתנור
וחייבת וכן הס דברי רבינו:

ו עיסה שנילושה במי ביצים
או ביין וכו'. משנה ריש פרק
שני דחלה עיסה שנילושה נמי פירות
חייבת בחלה ונאכלת ידיים מקואות
ופירוש מי פירות כל שאינו משבחה
משקים דהיינו יין דבש דבורים שמן
חלב טל דם מים אלא כגון מי ביצים מי תומים מי רימונים וכל
שיש לו שם לוי הוה ליה מי פירות ואחא לאשמועינן דאף על פי
דמי פירות אינם מחזרין עיסה יפה חיבור הוא לחלה ולפי שמי
פירות אינם מכשירין דאינו מביא לידי הכשר אלא אחד מו' משקים
וכדמנן צפרק בתרא דמסכת מכשירין (מ"ד) לפיכך נאכל ידיים
מקואות והרמב"ם צפרק ו' כתב ח"ל עיסה שנילושה ביין או שמן
או דבש או מים רותחין וכו' כל אלו חייבין בחלה עכ"ל וז"ע דנראה
מדבריו הפך מה שכתב רבינו בשמו דנילושה נמי ביצים חייבת בחלה
שהרי הרמב"ם לא הזכיר אלא יין או שמן או דבש שהן מו' משקין
וצירושלמי פרק ד' דחלה אחא דפליגי בה רבי יוחנן קאמר דאפילו
רבי עקיבא צמכת טבול יום פרק ג' דקאמר דמי פירות נעיסה
אינם חיבור לטומאה מודה הוא דמי פירות מחזרים לחלה ורבי יהושע
פן לוי פליגי ואמר דאין לך מחצר מכולם אלא ו' משקים בלבד והשמה
אי אחא דסבירא ליה להרמב"ם דאפילו מי פירות הו חיבור לחלה
אמאי נקט יין ושמן ודבש שהם מו' משקים הו ליה לאשמועינן
סממא כרבי אלעזר בר יהודה איש צרמחא ופליגי עליה רבי עקיבא

חל"פ עיסה שנילושה במי ביצים או ביין או דבש וכו' כתב
הרמב"ם שחייבת בחלה. צפרק ו' מהלכות צבורים (סז)
כתב עיסה שנילושה ביין או שמן או דבש אם אפאה וכו' חייבת
בחלה והיא סמא משנה צפרק ד' דחלה (מ"צ) עיסה שנילושה נמי
פירות חייבת בחלה. והרמב"ם כתב מהלכות חלה (סז) דאחמר
ירושלמי (פ"ג ה"א) אמר רבי יוסי בר חנינא רבי אלעזר איש צרמחא
הוא דמנין חמין (טבול יום פ"ג מ"ד) עיסה שהוכשרה במשקה ונילושה
נמי פירות ונגע בה טבול יום רבי אלעזר בר יהודה איש צרמחא
אומר משום רבי יהושע פסל את כולה רבי עקיבא אומר משמו לא
פסל אלא מקום מגעו רבי חייא בשם רבי יוחנן אמר דברי הכל
הוא אף על גב דאמר רבי עקיבא חמין אין מי פירות מחזרין לטומאה
מודה הוא הכא שמי פירות מחזרים לחלה רבי חייא בר אבא בשם
רבי יהושע פן לוי אומר אין לך מחצר (מכילת) כא אלא ו' משקין
בלבד רבי יוסי צעי מה את אמרת לחלה או לטומאה וכו' נראה
אף על גב דסתם לן רבי הכא דעיסה שנילושה נמי פירות חייבת
בחלה כיון דאמוראי סברי דמי פירות אין מחזרים לחלה ומוקמי הך
חל"פ עיסה שנילושה במי ביצים או ביין או דבש וכו' כתב
הרמב"ם שחייבת בחלה. צפרק ו' מהלכות צבורים (סז)
כתב עיסה שנילושה ביין או שמן או דבש אם אפאה וכו' חייבת
בחלה והיא סמא משנה צפרק ד' דחלה (מ"צ) עיסה שנילושה נמי
פירות חייבת בחלה. והרמב"ם כתב מהלכות חלה (סז) דאחמר
ירושלמי (פ"ג ה"א) אמר רבי יוסי בר חנינא רבי אלעזר איש צרמחא
הוא דמנין חמין (טבול יום פ"ג מ"ד) עיסה שהוכשרה במשקה ונילושה
נמי פירות ונגע בה טבול יום רבי אלעזר בר יהודה איש צרמחא
אומר משום רבי יהושע פסל את כולה רבי עקיבא אומר משמו לא
פסל אלא מקום מגעו רבי חייא בשם רבי יוחנן אמר דברי הכל
הוא אף על גב דאמר רבי עקיבא חמין אין מי פירות מחזרין לטומאה
מודה הוא הכא שמי פירות מחזרים לחלה רבי חייא בר אבא בשם
רבי יהושע פן לוי אומר אין לך מחצר (מכילת) כא אלא ו' משקין
בלבד רבי יוסי צעי מה את אמרת לחלה או לטומאה וכו' נראה
אף על גב דסתם לן רבי הכא דעיסה שנילושה נמי פירות חייבת
בחלה כיון דאמוראי סברי דמי פירות אין מחזרים לחלה ומוקמי הך

פרישה

הן ולא פליגי אלא נמי ביצים לחוד דאחא מהלכות קטנות של חלה. מורי
ורבי (סז). ודע יוסף כתב דאף על גב דאינו נטמא הרמב"ם שדינו מכל
מקום סבירא ליה הכי ע"ש: (יב) או ביין או דבש וכו'. אף על
גב דעיסה שנילושה מדבש נקרא לחם הנה צמקין ואין מצרכין עליו המוציא
וקיימא לן כל שאין מצרכין עליו המוציא אינו חייב מכל מקום הא גם זה
מצרכין עליו המוציא כשקבע סעודתו עליו ועיין מ"ש באורח חיים סימן ק"ט כן
דומה לזה:

דרישה

חלה בכדי דעובר בבל תשחית לדין שכולה נשרפת משום הכי היה מצוה בו כדי למצוא שיתחייב בחלה ומה שלא היה מצוה לעשות בלא חלה אפשר משום כבודו
של ר"ת שפסק שחייב בחלה עכ"ל. עד כאן המגיה:

הגהות והערות

ועיין שם בדרישה (אות א) דכתב ח"ל "כבר נתבאר שרבינו ס"ל שדין
המוציא תלוי בדיון חלה וכיון שהגמרא קאמר שמחייב טרוקנין בחלה מחייב
נמי בהמוציא אפילו לא קבע עליה". וצ"ע דכאן כתב אחרת: כא בדפוס
והיהנפורט וילנא הגירסא "מחזר מכולם" ובדפוס קניגסברג הגירסא "מחזר
(מכולם)" וכו' ברא"ש: כב בבב"י פריז ולונדון הגירסא כאן "או ביין
שמן ודבש" וכו'.

טז הגהה זו היא עפ"י דפוס קניגסברג ובדפוס וילנא הגירסא "עייין בא"ח
סימן קסח" (ואין זה בסוגריים מרובעות): יז במור שבדפוסר ב"י
הגירסא "לחם העשוי כעכין פירוש שעירבו" וכו': יח בדפוסר ובדפוס
דיהנפורט הגירסא "חמין" ובח"ה שם (אות ה) הגיה חמין ובדפוסים המצויים
שולבה הגהתו ללשון הב"י: יט לא מצאנו דבר זה ברמב"ן ובכל
הדפוסים ובכ"י הגירסא הרמב"ם: כ גראה דט"ס הוא ור"ל סימן קסח,

כסמס משנה זו אף על גב דרבי יוחנן סבר דרבי עקיבא מודה דמי פירות מחציתם לחלה הא פליגי עליה רבי יוסי בר רבי חנינא ורבי יהושע בן לוי ורבי יונה וצריחא דרשב"י מסייעתו וגם ר"מ פסק דהלכה כרבי יהושע בן לוי לגבי רבי יוחנן [וכו'] לכן יש ליזהר שלא ללוש עיסה צמי ציצים לצדו בלא מערובת מים כדי ללכת מן הספק על חיוב חלה עכ"ל: ורבינו כתב בשם הרמב"ם דשילוש צמי ציצים חייבת בחלה ואין זה מוצא בדבריו בנוסחאות שלנו שלא הזכיר אלא אין ושמן ודבש ואפשר שצנחמת הרמב"ם שצד רבינו היה כתוב מי ציצים צהדיא ודאי מכל מקום אף לנוסחא דידן משמע דצריחא ליה דהוא הדין למי ציצים דאם לא כן הוה ליה לפרש ודע שהרא"ש ז"ל כתב בתשובתו (כלל ד' סי' יד) כגן ששאל דבר זה מהרש"א אי דמינן סמס מתניתין מקמי הירושלמי הזה ובתשובת הרשב"א (ח"א סי' סד) כתוב שהשיב לו מסתברא לי דסתמא דמתניתין עדיפא מצריחא דרשב"י ועוד דצריחא לא תני צהדיא כרבי יונה וכו' והאריך בדבר וסוף דבריו הילכך לא דמינן מתניתין דעיסה שילוש צמי פירות מהלכתא מדעמיה דרבי יונה. ולענין הלכה כיון שהרמב"ם והרשב"א מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן: **כתב סמ"ק** צמינן (ר"מ) [ר"ט] רבינו נתנאל היה מקפיד צמי ציצים כשהיו לשים העולם שיעור חיוב חלה מפני שהיא טהורה שמי פירות אין מכשירין ומה יעשה מחללה (עכ"ל) דאף על גב דעכשיו שאין לנו מי מטאם אין אדם טהור מטומאת מת מכל מקום כיון שילוש ציצים שלא הוכשרה בשום משקה אינה מקבלת טומאה ואם כן מה יעשה מחללה לשרפה אינו יכול כיון שהיא טהורה וגם לאכלה אינו יכול כיון שאין רובן טהורים ומיהו היה יכול ליתנה לכהן קטן כדאיתא בצבורות (כו). עכ"ל. ונכון לערב עם הציצים מים או יין או שמן וזה או דבש דטורים כדי שתהא מוכשרת על ידיהם והיא חלה טומאה ונשרפת:

(ג) **ירושלמי** (חלה פ"א ה"ד) קמה קלי שעשאו צנך חייב רבי יוסי בשם רבי יוחנן והוא שאפיין וכתבו הרשב"א בפסקי חלה שלו (שער א) ופסקו הרמב"ם בפרק ו' (ה"ב):

ש"י פרטי רמזי דינים המחזירים בזה הסימן

[א] נכרי שהפריש חלה אפילו בארץ ישראל אינה חלה: **א** **עיסת נכרי פטורה אפילו לשה** לו ישראל. משנה (ה)

סימן ש"י

פרטי רמזי דינים המחזירים בזה הסימן

[א] עיסת נכרי שלשה ישראל או של ישראל שלשה נכרי: נתן הנכרי לישראל עיסה במתנה: [ב] עיסת השותפין חייבת: [ג] ישראל שהוא שותף עם הנכרי: [ד] נכרי שהיה לו עיסה ונתגיר: [ה] שני גרים שעשו שני קבין בשותפות וחלקום ונתגירו והוסיף כל אחד על שלו: [ו] אם היתה העיסה של ישראל וגוי והוסיף כל אחד על שלו: [ז] הפקיר עיסתו וחזר וזכה בה: [ח-ט] העושה עיסה לבהמה וחיה פטורה ודין עיסת הכלבים: הלוקח מהנחתום או מבעל הבית והמתארז אצלו:

א (ה) [א] **עיסת נכרי פטורה אפילו לשה** לו

קאי אמי ציצים בלמוד שהזכיר בחלתו דבריו ועוד שכתב וא"ל ז"ל היה מסתפק בדבר ודבריו הרא"ש מפורש דלא היה מסתפק אלא צמי ציצים שאין מו' משקים וכדמסיק לכן טוב ליזהר שלא ללוש עיסה צמי ציצים וכו' ואי לא מסתפינא הייתי אומר דנתחלף לו לרבינו הני מי פירות דתנן גבי חלה צמי פירות דמלא (פסחים לה): דהתם כל מיני משקין ה"ל בכלל מי פירות דאין מחמיצין כשאין בהם מערובת מים כמו שכתב רבינו באורח חיים סימן תס"ב (ח): ושם שם גבי חלה כל משקין היו בכלל מי פירות וליתא דהני מי פירות דחלה אין אלא שאר מי פירות שאין מו' משקין וכדתנן ונאכלת בידים מסואצת ואי איתא דמיירי נמי ב' משקין הלא אינהו דוקא מכשירין ולא שאר משקין: **ו** **רעננין** הלכה כיון דהרא"ש מסתפק אף על גב דהרשב"א בתשובה שהשיב להרא"ש כתב שדעתו נוטה להורות כסמס משנה דעיסה שילוש צמי פירות חייבת בחלה הלא הרא"ש גם לאחר שראה תשובת הרשב"א הסכים בפסקיו שלא ילוש צמי ציצים בלא מערובת מים והרמב"ם לפי הנראה לע"ד מדבריו הוא גם כן מסתפק הכי נקטינן ולפיכך לכתחלה לא ילוש צמי ציצים או שאר מי פירות בלא מערובת מים ואם לש יפריש חלה בלא צרכה ואם יש לו עיסה כשיעור שלא הורמה יניח עיסה זו שילוש צמי פירות אלא עיסה שלא הורמה חלתה ויפריש חלה מעיסה שלא הורמה חלתה גם על זו שילוש צמי פירות וכל זה שאלו כיון דאין העיסה מוכשרת לקבל טומאה אם כן חלתה טהורה ואסור לשרוף אותה ואין צורך לכתוב דאין ללוש צמי ציצים או שאר מי פירות בלא מערובת מים או יין ושמן ודבש ואף על גב דאם לתת את החיטים קודם שנטחנו נכשרו ונעמאה העיסה אפילו הכי איכא ספק דילמא לא לתת את החיטים ולא הוכשרו מעולם על כן אין לשרוף חלתה אלא יתנו אותה לכהן קטן אם ילוש צמי פירות בלא מערובת מים אי נמי ירפף אותה אל עיסה אחרת ויפריש מעיסה אחרת גם על זו וכדפרישית לעיל בצמון:

ש"י **א** **עיסת נכרי פטורה אפילו לשה** לו ישראל. משנה (ה)

פרישה

(ג) **וא"א הרא"ש ז"ל** היה מסתפק בדבר. ר"ל צמי ציצים משום דאיכא פלוגתא אי מכשיר לענין טומאה ותלה ועין צמי יוסף: (יד) **בדי לצאת מידי ספיקא**. ואם לש צמי ציצים דאין מכשירין לקבל טומאה או אין לשרוף חלתה דחלה טהורה אינה בשרפה וגם אסור לכהן גדול לאכלה אפילו טעל דיוקן בחזקת טמא ממים ועכשיו אין לנו טהרה מטומאת מת אלא יכול ליתנה לכהן קטן שלא נטמא עדיין בקרי. סמ"ק צמי יוסף:

ש"י (ה) **עיסת עכורים פטורה**. דכתיב (נמצא טו כ) ראשית ערסותיכם [א]:

פרישה

ש"י [א] **עיסת עכורים פטורה אפילו לשה** לו ישראל. ומקומות שהולכין הנשים וקונין בצק מאופה עכורים ולוקחין ממנה חלה נראה דאיסור

הגהות והערות

[ג] **בדפדפ"ר** ודפוס דיהרנפורט לא נכתב מראה מקום זה ובח"ה שבדפוס דיהרנפורט (אות ו) כתב כלל ב סי' ד' ובדפוסים המצויים שולבה הגהתו ללשון הב"י. ואנו חקינן כלל ב סי' יד דכ"ה ברא"ש ולכן כתבנוהו באותיות שונות מדברי הב"י כי אין זה גם כן שבדפוסים המצויים:

ש"י [א] ודרשה זו היא במנחות סז ע"א:

ט. שם [טור] וכן כתבו ספר התרומה [נמשפחות סימן פג] וסמ"ק [סימן רמ"ו]:
שכח א. לשון הטור [ריש הסימן] דכתיב [נמדבר טו, יט] והיה כאלכס מלחם הארץ: ב. משנה ד' פרק קמא דחלה:
ג. רש"י פסחים לו, א ד"ה סופגנין:
ד. פירש רש"י צלילתן רכה מאד, פסחים דף ל"ז ע"א [ד"ה האסקריטין]:
ה. טור [שם] בשם הר"ף [שם יא, ג] ואזני הראש [ה"ק, חלה סימן ג] וכן כתב הרמב"ם בפרק ו' מהלכות ביכורים [הלכה יב; שאלות פרשת זו סוף שאלות עז; מוספות שם ע"ב ד"ה דטולין כרבי יוחנן בפסחים שם]:

א. טור [שם] ותוספות [שם] בשם ר"י, וכדמכא בירושלמי חלה פ"א הלכה ג' ופוסקים [ראש השנה, ונפסקים פ"ב סימן טו; ר"ן שם יא, ג ד"ה הלך; רמב"ם ד"ה כרבי יוחנן ד"ה לחם ענין ב"י [שם ד"ה] ור"מ אצל]:
ד. שם [טור עמוד ז] בשם הר"ש [שם משנה ה' ד"ה ירושלמי, וכדמכא בברכות לו, ג] ורמב"ם בפרק ו' [שם הלכה יג] ובשם אביו הראש"ש [ה"ק שם; פסחים שם סימן טז] וכן כתב הר"ן [שם בפסחים] [שם ע"א ד"ה אצל] בשם הרמב"ם [הלכות חלה ט, ג] וכן הכריע הרשב"א בפסקי חלה שלו [שער א עמוד ז] וכן נראה מהסמ"ג [פסין קמא ג, א]:

ציונים לרמ"א

עם ציונים מהש"ך
ד. ב"י [סוף הסימן] בשם הרמב"ם פרק ד' דהרומות [הלכה ט]:
ה. (טור) ב"י [שם] בשם סמ"ג [סוף ענין קמא]:

הגהות והערות

יב. נמצא בשו"ת חתם סופר ס"ג אה"ע סימן יא:
שכח א. כ"כ שם הר"ף "ונעל הלכות אחר משמיה דהק"ל דק שפק כרבי שמעון בן לקיש", אולם צ"ע"ג שלפנינו [סימן א עמוד סה] פסק כרבי יוחנן, ועיין נחל אשכול על ספר האשכול [ס"א סימן ח עמוד 40 אות ד] מה שרצה להניח צ"ע:
ב. סוטה לתקן דמנהגות אמי"ד תע"א ועד מהדורות ויין תקס"ח הוסף "רכה":

ו אב"א אחר צריך בו'. כלומר, אם אחר מפרש להשותפים צריך לטול רשות מכל בעלי העיסה: ז אף על פי שעדיין לא נתחייב. משום דמכל מקום יש צידו להציא עיסה * ולומר עיסה זו תהא חלה על קמח לכשיהיה נילוש, מוספות [נזיר יב, א ד"ה מ"ט]:

שכח א אלא ב"חם בו'.

כלומר בעיסה שראויה לצא לידי לחם, דכתיב [נמדבר טו, יט-כ] ראשית עריסותיכם וגו' והיה כאלכס מלחם הארץ וגו'. וסמ"ס לחם אינו אלא העשוי מקמח ומים וכחצי גוונא: ב שב"ליתא רבה בו'. דאילו צלילתה עצה בלאו הכי חייבת בחלה, אלא אם כן גלגלה על דעת לצלה כדנשקף שאלה זה: ג ובבב"ד ש"א ע"א ירי משקה. כלומר שאפאה שלא על ידי משקה, דאילו טוגנה נמשקה פטורה:

יכולה לטול חלה בלא רשותו כיון שרגילות הוא לפעמים שבעלת הבית נותנת לה רשות [ט"ז] שני שותפין אין צריכין לטול רשות זה מזה ו' * אצל אחר צריך לטול רשות משניהם: * [ט"ז] ומיהו אם נתן רשות לאחר להפריש אפילו בעודו קמח מועיל ז אף על פי [ט"ז] שעדיין לא נתחייב. [ט"ז] והאורח יאמר לבעלת הבית להפריש לו חלה מכל עיסות שתעשה לו בעוד שיהיה בביתה כרי שלא תצטרך ליטול רשות בכל פעם:

סימן שכח

איזה פת חייב בחלה. ובו י' סעיפים:

א [א] אין חיוב חלה א אלא [א] בלחם לפיכך * הסופגנין דהיינו רכים * העשויים בספוג והדובשנין * והאיסקריטין * והם ממוגנים ברבש פטורים מן החלה:
ב [ב] עיסה ב שב"ליתא רבה ואפאה בתנור או במחבת בין שהרתיה ואחר כך הדביק * בין שהדביק ואחר כך הרתיה חייבת בחלה * (א) ג ובבב"ד שלא על ידי [ב] משקה:
ג ד [ג] ד [א] עיסה שב"ליתא עצה * וגי'לגלה (ב) על דעת [ד] לבשלה או לטוגנה או למשום פלוגתא זו היה מנהג מהר"ם [מרוטנבורג] ללוות לבני ביתו למשום מעיסה כזאת דהיינו שהיה דעתו לצלה, כדי שעל ידי דמשום פלוגתא זו היה מנהג מהר"ם [מרוטנבורג] ללוות לבני ביתו למשום מעיסה כזאת דהיינו שהיה דעתו לצלה, כדי שעל ידי זה יתחייב כל העיסה בחלה כמו שכתב בסמוך כדנשקף שאלה זה:

ערך לחם למהרי"ק

בסוף העושים עיסה בשותפות אינם צריכים לטול רשות זה מזה, ואם אחר מפרש להם צריך לטול רשות מכל בעלי העיסה:

הגהות רע"א

ג (ש"ך פ"ק ו) ולומר עיסה זו. לא ידעתי למאי הוצרכו מוספות לאריכות הזה דצידה להציא עיסה מגולגלת, ולא נפשונו דצידה לקרות מיד שם חלה על הקמח שהיה חלה לכשילוש דאיתא לעיל (ריש סימן שכ"ז), שוב ראיתי בדרישה נפרשה אות ט' שכתב כן הטעם בפשיטות דצידה לקרות שם על הקמח לכשילוש, ולשנא דמוספות ז"ע. (אחר כך ראיתי בלורם מישור [נזיר שם ד"ה וטו] שעמד בזה. ועיין במדושי חמני הגאון מו"ה משה נ"י אב"ד דק"ק פרעסבורג שדפס זה מקרוב עם מדושי מהר"י מייגש על שבעות [כ"ב]. וכן קשה בלחם אהא דדייק לישנא בסוגיא [קדושין סג, ג] פירות ערוגה מלושים וכו' פירות ערוגה זו מחוברת וכו', אמאי נקט דוקא בכהאי גוונא שאלה מהן מלושים, ולא נקט בפשטות בלומר על ערוגה מחוברת פירות שזכר זה יהיו (מלושים) [מרומה] על איך כשימשלו כולם:

ג (ש"ך פ"ק ו) ולומר עיסה זו. לא ידעתי למאי הוצרכו מוספות לאריכות הזה דצידה להציא עיסה מגולגלת, ולא נפשונו דצידה לקרות מיד שם חלה על הקמח שהיה חלה לכשילוש דאיתא לעיל (ריש סימן שכ"ז), שוב ראיתי בדרישה נפרשה אות ט' שכתב כן הטעם בפשיטות דצידה לקרות שם על הקמח לכשילוש, ולשנא דמוספות ז"ע. (אחר כך ראיתי בלורם מישור [נזיר שם ד"ה וטו] שעמד בזה. ועיין במדושי חמני הגאון מו"ה משה נ"י אב"ד דק"ק פרעסבורג שדפס זה מקרוב עם מדושי מהר"י מייגש על שבעות [כ"ב]. וכן קשה בלחם אהא דדייק לישנא בסוגיא [קדושין סג, ג] פירות ערוגה מלושים וכו' פירות ערוגה זו מחוברת וכו', אמאי נקט דוקא בכהאי גוונא שאלה מהן מלושים, ולא נקט בפשטות בלומר על ערוגה מחוברת פירות שזכר זה יהיו (מלושים) [מרומה] על איך כשימשלו כולם:

באר היטב

חלה, כיון שרגילה לתת להם להפריש דאיה מקדמת על זה, עכ"ל:
(ד) שעדיין. משום דמכל מקום יש צידו להציא עיסה ולומר עיסה זו תהא חלה על קמח לכשיהיה נילוש, כן כתבו המוספות, [ש"ך פ"ק ו]:

גליון מהר"א

שכח [א] [ש"ך פ"ק ו] עיסה שב"ליתא עצה, כ"ל [א]:

אוצר מפרשים

מהנהגות תלת דתניא כוותיה, דההוא לאו דהוה צריך למחשבה אלא משום דעלה קאי וכו', ע"ש. ובאמת דלפום ריהטא היא קושיא חזקה. ואחר זמן האיר וזרח ספר יד מלאכי [ח"א] ובאות תקס"ח רמזה לזו והפליא עצה הגדיל תושיה. ועיין מה שכתב הרשב"ץ חלק ב' סימן רצ"א [הפך הכן] וחלק ג' סימן ל"ז דף י"א ע"ג ד"ה עוד כתבת שזה אצלך:
ג (שם פ"ק ו) עיסה שב"ליתא עצה, כ"ל [א]:
ד (שם) וג"ע"ג ע"א דעת רב"ש [ש"ך פ"ק ו]. כן כתב הרמב"ם בהלכות חלה בהלכותיו לכתובות פרק עד כמה [טו, ב] כת"י, והאריך בזה. וכן כתבו שאר פוסקים כמבואר בב"י [עמוד זו ד"ה ור"ש], ועיין מה שכתב הרב ש"ך [פ"ק ד]. ועיין מה שכתב הרב בית דוד יו"ד סימן קנ"ד. וכן הכריע רבינו ישעיה הראשון וחלק על ר"ת [תוספות פסחים לו, ב ד"ה דטולין, בספר המכריע כתי"י סימן ס"ג:
(ברכי יוסף אות ב)

שכח א (ש"ך פ"ק ו) והם ממוגנים ברבש. והעושים עיסה גדולה עם דבש דבורים למכור בשוק, יש לחוש ויפרש בלא ברכה, בית הלל: (בית דם יהודה, א)
ב (שם פ"ק ו) בין שהדביק ואחר כך הרתיה וכו'. זה דעת הרמב"ם [בכורים ו, יב] והרא"ש [ה"ק, חלה סימן ב] דפסקו כרבי יוחנן [פסחים לו, א]. וכתב הר"ן סוף פרק כל שעה [שם יא, ב] בדור ראשון דבעל הלכות * פסק כרבי לקיש, משום דסוגיין [שם ע"ב] כריש ריהטא ומיתבינן על רבי יוחנן, ולא אצטרכו לממנא להא פרק החולץ [יבמות לו, א] כיון דאתחבת רבי יוחנן. וליתא, דבהנהגה דמני התם נמי תניא כוותיה דריש לקיש ומתפילו הכי מני להו, אלמא דבכלהו אחריני נקטינן כרבי יוחנן, עכ"ל. ושמעתי מקשים ממה שכתב הר"ן עצמו ריש עבודה זרה [א, ב ד"ה ולטולין] גבי נשא ונתן ביד, שכתב דאין ראיה מהא דמני התם פרק החולץ חדא

שבת א' וט"ו ס"ק ה' ויאתי
אומר ב"ן. חולק על
הצ"ח, ואין דבריו מוכרחים.
גם מה שמצא דלכאורה יש
לתמוה על הרא"ש והמור
כו' והר"ש כתב בהדיא
בריש הל' כו'. י"ל דהוא
הדין אם דעמו לאפסו דינא
הכי להר"ש, וע"ש:

ג) בדפ"ר לא זיין פנים
הש"י, וצ"ע א"ח
הגר"א, פסקה ד' המדרות קינצבור
הענין ציבורי כלל, אולם
המדרות ויולגה מ"מ
ציבורי על ציבור "לא ליבשה"
לקמן, ונאחזת דברי הגר"א
שייכים לשני המקומות:
ד) ראה חזון איש ויעש
לקנטריס סימן ה' ס"ק ג'
הענין: עולי:
ה) חוקן ע"פ לשון הגר"ש
ס"ק ד':
ו) חוקן ע"פ אמרי בינה, וכן
הוא בר"ש שם, וכן העמיק
הע"ז להלן ס"ק ד' ר"ה אלה,
ובענין זה הגיה מדרי דברי
ועיין פשילי דוד שמחז
בדמקוס "היהא" דפי"ד
מברכין" ז"ל:
ז) "היהא"
דירוששלם:
ח) לפינוי במדרכי הוגה "ס"א"
לזיין נטעין, וכן היה שם
בגדי ים (אוח קדן) שמלא
סע במדרכי ים:

ד"ה ומיהו וז"ל, נראה היינו דוקא כשאפה אותו מעט. אבל אם אפה אותו, משום שהיה דעתו לאפותו לא נחייבה, דאפילו בשאפא לא מחייב אלא משום גזירה, והבין דלא לזקוף עליה לחייבו משום שהיה דעתו לאפות דבר מועט שאין בו שיעור חלה, עכ"ל. ועל כן כתב כאן ואפא כו'. וכן כתוב במרדכי פרק כל שעה [פסחים רמז תתקצ"ו] וז"ל, ושוב חזר הר"ם [הג"ל] ואמר כיון שדעתו לעשות סופגנין ולבשלה במים פטור אלא אם כן עשתה ממנו חררה קטנה ואפאה אחרתה לאפוקי נפשי מפלוגתא לעשות חררה קטנה ולאפותה וליטול ומן העיסה על האפיו, עכ"ל. אלא דבאשרי פרק כל שעה [שם פ"ב] נביתו כדי לבשלה במים היה מצוה לאפות ממנה מעט, ועל ידי כך עכ"ל, שמע מינה שההפרשת חלה בזה היתה קודם שיקח ממנה או על הצ"י שכתב כאן לדעת הטור דדוקא בעינן שאפא ולא סגי בדטעם המרדכי. ^א ואני אומר, לפי הנחתו של מו"ם וז"ל ודאי יש לתמוה בכתב זה דאף מיהו אם דעתו לאפות ממנה חררה קטנה נחייבה בלתי לתמוה על הרא"ש והטור בזה שאמרו דסגי בדעתו לאפות, והלא הוצרכו חלה [משנה ה' ד"ה ירמיה'] כמה פעמים דמייירי בכבר אפה להם נחמיון בשעת גבול העיסה לבשלה במים ולאפות קצת ממנה נחמיון לאפות מעט כשלו העיסה, ועל כרחק נחייבה חתך, וצדק זה ה' חתך ליקח ממנה כשיעור חלה. והמרדכי איירי שבשעת לישה וגם לאפות, לא סגי בזה עד שיהיה אפיה ממש. אף על גב דבנמלך ג' שהוא לשון המשנה [חלה סס], היינו בזמלכה לעשותה מכולה לחם, ועיקר החיוב בעיסה כולה משום גזירה שמה חתך, לא סגי בזה שדאך העיסה תבשיל, אלא בעינן שאפאה אותה המעט, ומזה מייירי שהרי כתב דבריו על דברי הטור, והטור [עמוד ז'] כתב בלשון זה, לאפות ממנה מעט ועל ידי כן נחייבה בחלה כולה, עכ"ל, לשון זה שהרי לא כתב שהיה מצוה לאפות, דאלו היה כותב כן היה ה'

[ה] או יִיבֶשֶׁה כִּי, כמו שנתוב בברכות שם ובפסחים שם [ע"א] ובירושלמי שם וזלה פ"א הלכה ג, וכמו שכתוב בסעיף ו' וסעיף ד'; [ג] ובגין דן אפ"ן ע"ש:

וע"ש שהאר"ק, עכ"ל הש"ך [ס"ק ה]. ונצ"ו [ס"ק ד] האר"ק להשיג על הצי"ח וכו' כולה תכף, אבל אם כונתו היתה תחלה לבשל כולה ואחר כך נמלך לא
בבחינה תכף, היינו בממלכה לעשות מכולה לחם, מה שאין כן כאן שכוונתו
לאפות תחלה. (וננקודות הספק ד

ה (שם) פוסקים. מהו הרבה פוסקים חולקים דהיא רבילתה עבה אפילו גלגלה על דעת לבשלה חייבת בחלה, לכן יש להתמיר להפריש חלה בלא ברכה, או לאפות ממנה מעט (ע"י שכו) ושעל ידי כן⁷ יתחייב כולו בחלה. פוסקים:

(פית להם יהודה: 2)

ו. ברכות דף ל"ז ע"ב:
ז. לשון הרמב"ם שם
בפרק ו' דין י"ב למדוה
בזה רבי יוחנן שם
בפסחים דף ל"ז ע"א:
ח. שם נרשנ"ל בפסקי חלה
שם עמוד י"א מהירושלמי
ט. ברכות דף נ"ג ב' ל"ח
ע"א:
ט*. טור עמוד נ"א:

ציונים לרמ"א
עם ציונים מהש"ך
שכט א' טור [עמוד נ"א]:

הגהות והערות

[ח] אמנם ברא"ש פסחים שם
משמע כן, ועיין קרבן נתנאל
שם אות ר' (וכן משמע
במספות הרא"ש שם לו, ב
ד"ה ורבי, ובה"ק חלה סימן
ב), אך ברא"ש (לפי הגירסא
שלפנינו) כתב בחמילת דבריו
להלן בין לימודין לבעיין,
ואח"כ כתב "ובענין נמי לא
מחייב חלה היכא דסקיל
מינה חררה קטנה ואפאה
וכו.", ואח"כ לדעתו בלימודין
אין חייב אפילו שקיל ממנו
חררה ואפאה, וכ"כ ברא"ש
בפירושו למשנה [חלה כאן
ד"ה קונבאמא], אך להלן
בר"ש משמע דבענין חייב
אפילו לא חלה ממנה קצת.
ועיין באור מפרשי התלמוד
[חלה עמוד קנ"א] דיש גורסין
בר"ש "ואף בלימודין חל לקח
ממנו מעט חייב" במקום
"ובענין נמי וכו'", ובהו חירי
הירושלמי וכמו שכתב הג"ח
כאן, וע"ש הערה 117:
ט טקף ממהדורת פראג
מ"ד:

י' עיין שביל דוד דכותמו
לעיסת ארונה, בכתב הבי"ד
שם [עמוד ק' ד"ה גרסינן]
בשם הירושלמי [חלה פ"ג
הלכה ד'] דהטעם דחייבת
בחלה משום שמה יתכן הגוי
שלא ליתלה, וכן משמע
מדברי הבי"ד להלן:
יא' תוקן ממהדורת פראג
מ"ד:

יב' כן הגיה מעדני יוס טוב
ברכות שם אות ל' אולם
הגר"א בנהגותיו לש"ס שם
מחק חצות "ערוקין חייבין
בחלה וכו'" והגיה "כו",
ובאמת כן היא גירסת הרא"ש
בהלכות חלה דלקמן:
יג' תוקן ממהדורת קראקא
ש"מ (רמ"א דפ"ר). ויש
לציין דגם בדפ"ר טור ע"ס
הצ"ח הטעם "שערב"ר:

ו בול"ה מתחייבת בו'. לחכמים גזרו בדבר שמה יתכן ויאלפה
ממנו שיעור חלה. וכתב הבי"ד [עמוד לו ד"ה כתב] דבהפרכתו חלה
זו נר"ך לזכר, דאף על גב שאינו חלה חששא דרענן מכל
מקום מזכרים על ספק דדבריהם, ועיין שם שהאריך. ודלא
כמהרש"ל [בציאורו לטור] ומציאו
דבריהם ונפרשה אות ה', ע"ש:
ז בחמה בלבד בו'. מסיק הבי"ד
[עמוד לו ד"ה כתב] דלישנא דנלנד
אחי לאורוי לאפוקי היכא דהתחיל
ליבשה בחמה וגמר לאפות כתקנה,
או איפכא, דהוא ודאי לחם איקרי:

ו [ט] העושה עיסה ליבשה ז בחמה (ט) בלבד פטורה פ' וכן קלי שלשין אותו
במים או ברבש ואובלין אותו בלא אפייה פטור וקלי שלשו ברי לאפותו
חייב:

ז פ' (ו) לחם העשוי לבותח מעשיה מוכיחים עליה. עשאה בעבין פ' דהיינו
(שערבו) [שערבו] וועשאו בצורת לחם (ו) חייב ואם לאו פטור:

חלה (ה) ו בול"ה מתחייבת על ידו:
ה י מריחא דהיינו עיסה שבליילתה רבה ושופכין
אותה על הכירה ומתפשט עליה ונאפית
פטורה (ו) אבל אם יש בכירה גומא ושופכין אותה
לתוכה חשוב לחם וחייב: הגה (ח) ב' צ"ק שאופין אותו
בשפוד ומושחים אותו בצנים או בשמן או במי פירות פטור:
ו בחמה ז בחמה (ט) בלבד פטורה פ' וכן קלי שלשין אותו
במים או ברבש ואובלין אותו בלא אפייה פטור וקלי שלשו ברי לאפותו
חייב:

ז פ' (ו) לחם העשוי לבותח מעשיה מוכיחים עליה. עשאה בעבין פ' דהיינו
(שערבו) [שערבו] וועשאו בצורת לחם (ו) חייב ואם לאו פטור:

עדיין, אלא כתב שהר"ם נהג לאפות כו' דמשמע שצאמת אפאה
תחלה, והיינו דרך שכתבתי דתרי מילי היו צמח"ס, דכשהיה מצוה
לאפות סגי בכך ונתחייבה חקף וכדברי הרא"ש, אבל אם לא היה
מצוה ממילא צענת גלגול היה צמחשבה לצשל כולה במים, ואחר
כך הפריש מעט, צוה היה אופה
צאמת. וכן הוא פסק השו"ע כאן
וכן הוא נכון לפענ"ד בחילוק זה.
א"א דקשה לי למה ליה למח"ס
למיקון באפיית מקצת, הא בלאו
הכי נתחייב בחלה, דהא כתבו הרב
רבינו שמשון בריש חלה [שם]
והרא"ש בפרק כל שעה [שם] דיש
רמיה מפרק כיצד מזכרין [ברכות
לו, ב] דאם נתכוין לצשל העיסה
במים פטור, מדאמרין שם לחם
העשוי לבותח פטור מחלה, והתניא
חייב, ומשני התם כדמני טעמא
מעשיה מוכיחים עליה, עשאה
בעבין חייב, כלימודין פטור. ופירש

ז פ' (ו) לחם העשוי לבותח מעשיה מוכיחים עליה. עשאה בעבין פ' דהיינו
(שערבו) [שערבו] וועשאו בצורת לחם (ו) חייב ואם לאו פטור:

רש"י [ד"ה] לחם העשוי לבותח, אין אופין אותו בתנור אלא מייבשין אותו בחמה. אלא אף על גב דמשעת גלגול אחי חיוצ חלה, כיון
דגלגלו אדעתא לאפותו בחמה מפטור משום דסופו לבטלו מתורת לחם. והא דמפליג בין עבין ללימודין, משום דבעבין מיתלפא בשאר
עיסה שאינה עושה לבותח, אבל לימודין מעשיה מוכיחים עליה ולא אחי לחלופי מחמת שניכר שעשויה לבותח. וצירושלמי [חלה פ"א
הלכה ד'] גרסינן עיסת כותח חייב בחלה שמה תמלך ותעשה חררה לבנה. וכדי שלא יקשה ההיא דירושלמי לגמרא דילן, י"ל ההיא דירושלמי
בגון שנטלה מהעיסה מעט לאפותה באור דחיישין שמה תמלך ותעשה חררה לבנה, והיינו נמי דמפליג בגמרא דידן בין בעבין ללימודין,
דבעבין אחי למימלך, אבל לימודין לאו אורחיה למימלך, עכ"ל. ולכאורה קשה למה מוקי לההיא דירושלמי דעיסת כותח חייב דוקא בנטלה
מהעיסה קצת כו', ובגמרא דידן יש חיוצ זה אפילו בלא נטל ממנה כשהוא בעבין משום דאחי לחלופי, ומשמעות דברי הרא"ש דשני
הגמרות שוין הם, אלא פשוט דגמרת ירושלמי מיירי אפילו עשאה כלימודין דחייב משום שמה תמלך, אף על גב דלאו אורחיה מכל
מקום חיישין, והיינו כשדעתה לאפות קצת ממנה (ו), מה שאין כן גמרא שלנו דלא מיירי במפריש קצת מהעיסה משום הכי אין חשש
שמה תמלך אלא בעבין שאז דרכה להימלך. ואם כן קשה בעיסה דמהר"ם שעשאו ציצתו כדי לצשל במים או לטגן בשמן, ודאי היו עושים
עיסה כדרך כל הארץ, ואם כן יש חשש שמה תמלך לאפותה והיו כההיא דעיסת כותח לבעבין דחייבת בחלה אפילו בלא אופה מקצת
ממנה. ונראה לי דכשעשו עיסה לצשל במים מסתמא עשו זה תכלין או מי ציצת שלא כדרך עיסה לאפות אלא בענין אחר, משום הכי
אין חשש אלא בנטל קצת ממנה לאפות, והיו כההיא דירושלמי, כן נראה לי צוה: (ה) בול"ה מתחייבת על ידו. דבריהם הביא בשם
רש"ל [בציאורו לטור] שכתב על דברי הרא"ש [הג"ח] הלשון משמע שהיה מצריך עליה משום חלה, דאם לא כן למה היה מצוה לאפות מעט,
בלא אפייה יקח חלה בלא ברכה, או יעשה בלא חלה אם לא סקצירא ליה כר"ת [מספות פסחים לו, ב ד"ה דכילין]. ואם כן תימא והלא הוא
גופיה כתב דלא נתחייב בחלה אלא דחיישין שמה יתכן כו', ואם כן צעל כרחק דלא מזכרין. ונריך לומר דכוונת הר"ם [מרוטנבורג, הוצא
ברא"ש שם] לא היה אלא כדי שיפריש חלה, וסקצירא ליה דאסור להפריש חלה בכדי, דעובר [על] כל תשחית לדידן שכולה נשרפת [סימן
שכט סקף ה בהגה], משום הכי היה מצווה צו כדי למצוא שיתחייב בחלה. ומה שלא היה מצווה לעשות בלא חלה, אפשר משום כבודו של
ר"ת שפסק שחייב בחלה, עכ"ל. ואני תמהתי על זה, דהא בלחם העשוי לבותח אמרינן בגמרא [ברכות ריש לו, א] בהדיא דחייב כשהוא
בעבין וכמו שכתוב בסעיף ז', וסתם חייב הוא כדינו להפריש בברכה, והא התם גם כן הטעם משום גזירה שמה תמלך וכמו שכתבתי
בסמון [ס"ק ד'] בשם הר"ם והרא"ש. ומה, דהלא תלמוד ערוך הוא בפרק צמה מדליקין [שבת דף ק"ג ע"א] דרצא סקצירא ליה אפילו
ספק דבריהם צמי ברכה, והיינו יוס טוב שמי שהוא גם כן משום מנהג וגזירה דלאיתא פרק קמא דבינה [ה, ב], רק דמאי אין נריך
ברכה כיון שרוב עמי הארץ מעשרין הן, ואם כן הכא נמי כן הוא. ועוד רמיה מעיסה של ישראל ושל גוי בסמון ש"ל דחייבת מטעם
גזירה כמ"ס י, ופשוט שחייב בברכה, וכן (בצ"מ) [בכל מקום] (א) שאמרו חכמים חייב סתם בגמרא ולא זכרו חילוק חייב בברכה, משום
הכי לא כתב הטור [עמוד לו-ט] (שרבינו שמשון) [שהר"ם מרוטנבורק] לא היה מצריך על חלה כזה מספק, אלא דוקא לענין המוציא
שזה היה ספק של (הר"ם) [הר"ם] צפירוש דברי הגמרא [ברכות שם; ירושלמי חלה פ"א הלכה ד']. וכן כתב מהר"ל בהלכות פסח [הלכות חלה
עמוד פה] בהדיא בשתי עיסות שהיו נילושים לעשות מהן טיגון בלא הפרשת חלה כו', שצויה להפריש מהם מעט לאפות ולהפריש אחר
כך חלה בברכה. וכן מסיק מו"ח ז"ל [ב"ח עמוד לו ד"ה כתב] דודאי צעין ברכה, והציא רמיה לדבר מתשובת הרשב"א [ח"א סימן תקכ"ה]:
(ו) לחם העשוי לבותח. כבר נתבאר בסמון [ס"ק ג'ד] הטעם דכל שהוא בעבין יש צו חשש שמה יתכן לאפות ממנו כשיעור חלה.
והאי חיוצ פשוט הוא דחייב לזכר עליה ככל סתם חיוצ בגמרא, וכמו שכתבתי בסמון [ס"ק ה']:

ערך לחם למהריק"ש

שכט ב' ב' ה' בצק שאופין אותו בשפוד ומושחים אותו בצנים או בשמן או במי פירות פטור:

ביאור הגר"א

אבל לר"ש ורמב"ם [בכורים ו, יב] אפילו בעיסה גמורה כנזכר לעיל [ס"ק ג],
וזהו שכתב העושה כו': [ז] וכן ק"ל בו' וק"ל בו' ירושלמי [חלה] פרק א'
[חלה ה] קמח קלי שעשאו בצק חייב בחלה, רבי יוסי בשם רבי יוחנן אמר
והוא שאפאן:

[ז] [פסחים ה' אב"א אב' בו'. שם [בכרות לו, ב] טרוקנין כו' וכן [ז] כי אתא רבין
כו' חייבין בחלה כצ"ל, וכן הוא בירושלמי [חלה פ"א הלכה ג] כו', הרא"ש
שם [בכרות פ"י סימן יא] ובהלכות חלה סימן ג': [ח] [נהגה] בצק בו'. גמרא
שם: [ט] [פסחים ז' העושה בו'. שם בפסחים, ולר"ת דוקא בבלייתו רכה,

באר היטב

כתב הט"ז [ס"ק ו] והאי חיוצ פשוט הוא דחייב לזכר עליה ככל סתם חיוצ
בש"ס:

(ה) בלבד. מסיק הבי"ד לאפוקי היכא דהתחיל ליבשה בחמה וגמר לאפותה
כתקנה, או איפכא, דהוא ודאי לחם איקרי, [ש"ך ס"ק ז']: (ו) חייב.

עם ציונים מהש"ך

י. משנה ו' פרק קמא דחלה וזכית הלל, וזכר יהודה אחר שמואל וכו' פסמים דף ל"ז ע"ב דית הלל מחייב בתרומהו [נמצא"ס שם; רש"י שם; סימן ג, ודאמרינן ציטמות מ. טז].
י. משנה ז' פרק ז' דחלה וכן כתב הרמב"ם בפרק ו' [שם; שו"ת; רש"י דף ט"ז סימן תסד]; י. טור [עמוד טז] בשם אביו הראש"ש [ה"ק שם] משום דמסקא ליה מאחר דאמוראי שם בירושלמי [הלכה א, יב, א-ב] לא סברי הכי ומוקי להך מתניתין כרבי אלעזר בר יהודה איש ברתומא ופליגי עליו רבי עקיבא ואין קיימא לן [ערוך מ. טז] כרבי עקיבא [ד"ס] [בשם רבינו נתנאל]; (*) פירוש כיון שהיא טהורה:

ח שנילושה במים רותחין כו'. דלף על גז דחלטיה מעיקרא, כיון דהדר אפיה בתנור זלא משקין לחם קרינן ציה: ז חייבת כו'. והרא"ש [ה"ק, חלה סימן ג; שו"ת כלל ז סימן יד] פוטור, וכן הברטנורה [חלה פ"ז משנה ז ד"ה עיסה] מסתפק בדבר, לכן יש להפריש זלא צרכה. או אם יש לו עיסה שלא הורמה, יניח עיסה זו שנילושה במי פירות אלל עיסה שלא הורמה חלתה, ויפריש חלה מעיסה שלא הורמה חלתה גם על זו שנילושה במי פירות: י יש ליזהר מלל'ויש במי פירות. או מי צליים, כל שאינו משצעה משקין כו'. דלף על גז דפסק המחבר בסמוך [סעיף טז] דחייבת בחלה מכל מקום לא ידענו מה יעשה בחלתה, דלף על גז דכלנו עכשיו טמאי מת מכל מקום חלה זו טהורה, דלא הוכשרה לקבל טומאה כיון שנילושה במי פירות, ואם כן חלה זו טהורה היא ואסור לשרוף חלה טהורה, ולאכלה גם כן אי אפשר כיון שהיא טהורה ואנו רוצים טמאים וטמא אסור לאכול תרומה טהורה, ויטעך לימנה לכהן קטן. הלכך לכתחלה אסור ללוש, רק כשיערב בהן אחד משצעה משקין כדי שיוכל לשרפה. וכן הוא מצאנו בסמ"ק [סימן רי"ט] וצ"י [עמוד טז ד"ה כתב]. ועיין ברמב"ם בהלכות טומאות אוכלין [פ"א] מה הן הדברים שאין מכשירין לקבל טומאה, שנלמד שבהן אסור ללוש: יא אלא אם כן יערב. ונראה לי שדוקא יערב בשעת לישה קודם שחל חיוב חלה, אבל אחר שלש משקין: יב מה הם השבעה משקין. והם יין דבש שמן חלב טל דם מים, וסימנך י"ד שח"ט ד"ס [וא"מ שם סעיף ד]:

(ז) במי פירות שאינם משבעה משקים. פירוש כגון מי צלים, שהם אינם מכשירים את המאכל לקבל טומאה, ואם ילוש שיעור חלה מה יעשה מחלתה, לשרפה אינו יכול כיון שהיא טהורה ואין שורפין קדשים טהורים, לאכלה אינו יכול דרוצן בחזקת טמאי ממים. ומיהו יכול לימנה לכהן קטן שלא ראה קרי כדאיתא בצבורות [כו, א], כן כתב סמ"ק [סימן רי"ט]. על כן יערב עמהם אחד משצעה משקים, סימנך י"ד שח"ט ד"ס [וא"מ סימן קנח סעיף ד], ואז יהיה מוכשר לקבל טומאה:

ח עיסה ח שנילושה במים רותחין בין שנתן רותחין על גבי קמח בין שנתן קמח ברותחין חייבת בין שנאפה בתנור או באלפס [כ"ז] בלא משקין: ז עיסה שנילושה במי פירות אפילו בלא שום מים [ט] (ז) חייבת בחלה: י י"י [יד] (ג) יש ליזהר מללוש (ז) במי פירות שאינם משבעה משקים יא אלא אם כן יערב עמהם אחד משבעה משקים: הגה ועיין באורח חיים סימן קנ"ח (ג) בארמ"י מה הם השצעה משקין ו' ואם עבר ולש זלא שצעה משקין לא ישרוף (ז) החלה אלא יתן אותה לכהן קטן כמו שנתבאר לעיל סימן שכ"ז (ד):

מקום חלה זו טהורה, דלא הוכשרה לקבל טומאה כיון שנילושה במי פירות, ואם כן חלה זו טהורה היא ואסור לשרוף חלה טהורה, ולאכלה גם כן אי אפשר כיון שהיא טהורה ואנו רוצים טמאים וטמא אסור לאכול תרומה טהורה, ויטעך לימנה לכהן קטן. הלכך לכתחלה אסור ללוש, רק כשיערב בהן אחד משצעה משקין כדי שיוכל לשרפה. וכן הוא מצאנו בסמ"ק [סימן רי"ט] וצ"י [עמוד טז ד"ה כתב]. ועיין ברמב"ם בהלכות טומאות אוכלין [פ"א] מה הן הדברים שאין מכשירין לקבל טומאה, שנלמד שבהן אסור ללוש: יא אלא אם כן יערב. ונראה לי שדוקא יערב בשעת לישה קודם שחל חיוב חלה, אבל אחר שלש משקים: יב מה הם השבעה משקים. והם יין דבש שמן חלב טל דם מים, וסימנך י"ד שח"ט ד"ס [וא"מ שם סעיף ד]:

ערך להם למהריק"ש

סוף סעיף י' [אחד משבעה משקין]. עיין טור אורח חיים סימן קנ"ח: עבר ולש זלא אחד משצעה משקין נזמן החלה לכהן קטן. ונראה לי דהיינו במקום שאין לוממין חטטים במים:

הגהות רעק"א

שכתב (א) [שו"ע סעיף י] אלא אם כן יערב עמהם. עיין בשער המלך (פרק ו' הלכה ד') [א] מהלכות נדרות עמוד מה ד"ה ועיין] דלס מערב מים בצפה אחת סג, אבל אם מערב בצמחיות משצעה משקין צעין שיהיה הרוצ מהם, ע"ש:

ביאור הגר"א

[יא] [סעיף ח עיסה כו'. דאף על גב דאמרינן שם [נפסחים לו, ב] וזכמים אומרים כו', הא אוקמוה [נפס] דלא כרבי יוחנן, וקיימא לן כרבי יוחנן כנוצר לעיל סעיף ב' [נפס"ח ב]. ועוד הביא הרא"ש [נ"ק, חלה שם] רביה ממה שכתוב בביבמות מ' א' אלא חלות כו', וגירסת תוספות ורא"ש כיון דהדר אפיה בתנור או באלפס, ועיין תוספות שם ד"ה כיון כו' ובפסחים ל"ו ב' ד"ה פרט כו'. והנה רביה [יב] בלא משקין. כנוצר לעיל סעיף ב': [יג] [סעיף טז עיסה כו'. מתניתין [חלה] פרק ב' [משנה ב]. ואף שדאיה הרא"ש בפירושו [למשנה שם ד"ה חייבת] ובפסקיו [ה"ק, חלה שם] מהלכה מפני הירושלמי [נפס חלה א יב, א-ב] הביאו הר"ש שם [ד"ה עיסה], רבי יוסי בר חנינא אמר דרבי אלעזר בן יהודה איש ברתומא היא כו', וקיימא לן [עירובין מו, ב] כרבי עקיבא מחביר, וכן סבירא ליה לרבי יהושע בן לוי וקיימא לן [תוספות עבודה זרה לה, א ד"ה חלה] חלה כרבי יהושע בן לוי, וכן כתב [הרא"ש] בתשובותיו [כלל ב סימן יד] להרשב"א, אבל הרשב"א [שו"ת ח"א סימן תסד] השיב לו שאין לדחות סתם מתניתין, וכמה אמוראי סבירא להו שם [בירושלמי] כמתניתין, ע"ש: [יד] [סעיף יז יש ליזהר כו'. ושם שלא יוכל לשרופן אם לא הוכשר הקמח, וזהו שכתב [בהגה] ואם עבר כו'. ועיין סימן של"א סעיף י"ט בהג"ה:

פתחי תשובה

(ב) חייבת בחלה. עיין באר היטב [ס"ק ז] [בשם ש"ך]. ומה שכתב או אם יש לו עיסה שלא הורמה כו', עיין בספר לבושי שדר [חרושי דינים ליו"ד ס"ק וסד] שכתב דבריו הש"ך בזה צ"ע, דמשמע שר"ל עיסה שיש בה שיעור חלה ויפריש חלה בברכה לפטור שניהם, וזה אינו, דשמא אינה חייבת בחלה והוה ליה מהחייב על הפטור. ולכן מסק [סימן קנא] דאסור להפריש עליו מעיסה אחת, אלא אם יש לו עיסה שאין בה שיעור חלה יכול לצרפה עם עיסה זו ומפריש חלה בלא ברכה מאיזה מהם שירצה, ע"ש. ובגליון יו"ד של אדוני אבי זקני הרב הגאון מה"ר נפתלי הירץ זצ"ל כתב דהא דפוטור הרא"ש [ה"ק, חלה סימן ג: שו"ת כלל ב סימן יד] היינו במי פירות שהם חוץ משבעה משקים, אבל בשבעה משקין ודאי חייב כדמשמע בירושלמי [חלה פ"ב הלכה א יב, ב] וברא"ש [שם] ובתשובת הרשב"א [נח"א סימן תס"ד]. ובספר בית הייל לא דק, עכ"ל. וגם בספר לבושי שדר נמשך אחר דברי בית הייל אלו. ולכאורה גם מלשון הטור [עמוד צחצ"ט] משמע כן, אך באמת זה אינו, כמבואר למעין בלשון הב"י [עמוד צח ד"ה עיסה] ובירושלמי שם, ועל כרחך מה שכתב הטור [עמוד צט] ואדוני אבי זקני [עמוד צט] ודו"ק. וכן כתב אדוני אבי זקני בתשובת פנים מאירות חלק א' [וישן סימן ס"ח דעיסה הנלושה בדבש חייבת בחלה אליבא דכולי עמא כיון שהוא משבעה משקים, והא דאמרו [חלה פ"א משנה ד] [לעיל סעיף א'] הדובשנין פטורים מהחלה ופירש הברטנורה [נפס ד"ה הדובשנין] עיסה הנלושה בדבש, התם מירר שמחלה היתה עיסתו רכה, אבל אם מתחלה היתה עיסתה עבה חייבת בחלה. והיכא שנעשית העיסה על ידי צוקר, בזה יפריש בלא ברכה, ע"ש, וכן כתוב בתשובת בית אפרים חלק א"ח סימן י"א, ושלם כדן נהגו העולם שנוטלים חלה מן לעקין בלא ברכה, ע"ש: (ג) יש ליזהר. ופשוט דמיירי בקמח שלא נלתת, ל"ח [דברי חמודות ה"ק, חלה אות כג]. ומיירי נמי שלא נתן מלח שלנו הבא ממים לתוך העיסה, וכמו שכתוב בפרי מגדים באו"ח סימן קנ"ח באשל אברהם ס"ק ח' לענין דבר שטיבולו באחד משבעה משקים, ע"ש: (ד) יערב עמהם. עיין בשער המלך סוף פרק ו' מהלכות ברכות [עמוד מה ד"ה ועיין] שהביא דברי הרמב"ם פרק ט"ז מהלכות טומאות אוכלין דין ד' שכתב וכן מי פירות שנתערבו בשבעה משקין הולכין אחר הרוב, נתערבו במים כל שהן הכל משקה ומטמא טומאת משקין ומכשיר, והראב"ד שם השיג עליו וכתב דאפילו בתערובת מים בעיני רובא, יע"ש. ולכן תמה על המחבר כאן שכתב אלא אם כן יערב עמהם אחד משבעה משקים, ולא ביאר דבשאר משקין חוץ מהמים צריך שיערב בהם רוב כדי שיוכשרו, ע"ש. מהו י"ל דיש חילוק, דאם מערב המשקין זה בזה או אוליגין בתר רובא, מה שאין כן אם מתחלה לש במי פירות ואחר כך הוסיף עוד אחת משבעה משקין לא שייך ביטול, ומכשיר אפילו בכל שהוא. ואף דכתב הש"ך [ס"ק יא] דכאן ר"ל דוקא שיערב קודם שחל חיוב חלה, מכל מקום י"ל דמיירי אחר ששפך המי פירות ועדיין לא נתערב הקמח יפה, עיין לעיל סימן שכ"ז סעיף ב':

אוצר מפרשים

ו [נהגה סעיף י] כ"ח קטן וכו'. וכן עיקר בחלת חוצה לארץ, כמו שכתב שאלית יעב"ץ חלק א' סימן קל"ג: (התם פוסק מהר"ם)

שלחן ערוך השלם >מהדורת פריעדמאן< - יח יו"ד ט (ער - שלג) / קארו, יוסף בן אפרים (עמוד 244) 34170

הודפס מאוצר החכמה

מח. עיסה שביליתה עבה ונילושה על מנת לאפות ממנה לחם, וחזר בו ורוצה לטגנה או לבשלה, חייבת בהפרשת חלה בברכה, כיון שכוונתו בשעה הלישה היא שחייבה בחלה. (שו"ע יו"ד סימן שכט ס"ג. אוצר

דינים לאשה ולבת עמוד תרצד)

עיסה המיועדת לבישול

עיסה המיועדת לטיגון

מט. עיסה שביליתה עבה ונילושה על מנת לבשלה או לטגנה, ולבסוף החליט לאפותה, הרי היא חייבת בהפרשת חלה בברכה. (שו"ע יו"ד סימן שכט ס"ג)

עיסה החייבת בהפרשה - בלילה רכה - לחוח - קרפ - בלינצ'ס

נ. עיסה שביליתה רכה, דלילה ונוזלית, כגון עיסה המיועדת לאפיית הבלינצ'ס והלחוח, וכאשר שופכים את העיסה לתוך המחבת, היא מתפשטת ונאפית, יש אומרים שחובת הפרשת החלה תלויה בעובי המתקבל לאחר האפייה, אם המאפה שנאפה דק מאוד, כגון הבלינצ'ס, וכן הבצק של הוופל, והלחוח, פטורה מהפרשת חלה. ואם המאפה הוא עבה כ- 8 מ"מ, כמו במינים מסויימים של הלחוח או הוופל בלגי, חייבת בהפרשת חלה. וההפרשה תיעשה רק לאחר האפייה, ויקח את כל הלחוח או הוופל בלגי יחד (כשיש בכולם יחד שיעור של 1.560 קילו קמח), וישימם בסל אחד או שיכסם במפה ויפריש חלה בברכה. ויש אומרים שהדבר תלוי אם העיסה בלילה רכה והיא נוזלית כמים, ושופכים אותה על מחבת חם, ומיד היא מתפשטת ונאפית, פטורה מהפרשת חלה, וכגון הבלינצ'ס שזמן אפייתו על המחבת הוא כ- 30 שניות. אבל אם לוקחים עיסה דלילה זו, ואופים אותה בתנור או על המחבת, ומאפה זה זקוק לזמן אפייה, ואינו נאפה מיד, חייב בהפרשת חלה, וכגון עוגת טורט או הלחוח המצוי כיום ואת החלה יפריש לאחר האפייה. ואם הלחוח דק שמיד עם התפשטותו על המחבת הוא נאפה, דינו כדין הבלינצ'ס שפטור מהפרשת חלה. (שו"ע יו"ד סימן שכט

ס"ב וס"ה. אוצר דינים לאשה ולבת עמוד תרצד - תרצו)

לחוח

הכנת ה"קרפ" בכירה ללא שוליים

עיסה שביליתה נוזלית

לאחר אפיית הוופל בלגי יפריש חלה בברכה

מכשיר להכנת וופל בלגי

ז

הפרשת
חלה

נא. וצריך שימת לב שבכדי להתחייב בהפרשת חלה בברכה צריך 1.560 ק"ג של קמח לבד (ומ 1.200 ק"ג יפריש בלא ברכה), ובבליה רכה ישנה כמות מים (או חלב) יותר מחצי מהעיסה כולה, ולכן בכדי להתחייב בברכה יוצא שכמות העיסה כולה צריכה להיות לפחות מעל 3 ק"ג.

עיסה החייבת בהפרשה- **כובאנה, ג'חנון**

נב. עיסת הכובאנה (והוא הדין לעיסת הג'חנון) בלילתה עבה ואופים אותה בכלי סגור עם שמן, ונאפית ע"י האדים, נחלקו הפוסקים האם יפריש חלה בברכה, ולהלכה יפריש חלה בלא ברכה. (אוצר דינים לאשה

ולבת עמוד תרצו. מעיין אומר ח"ה עמוד קלב)

ג'חנון

כובאנה

עיסה החייבת בהפרשה- **מופלתה**

נג. עיסת המופלתה בלילתה עבה שמרדדים אותה עם שמן לרקיקים דקים, ואופים אותה על מחבת רותח העומד על האש, חייבת בהפרשת חלה.

מופלתה חייבת בהפרשת חלה

עיסה החייבת בהפרשה- **קוגל ופשטידה**

נד. קוגל ופשטידות העשויים מאטריות שמטגנים או שמבשלים אותן תחילה וע"י כך האטריות ראויות לאכילה, ואחר כך מניחים אותן בתנור בכדי שיתקשו, פטורים מן החלה, והרוצה להפריש, רשאי בלא ברכה. (שו"ע יו"ד סימן שכט ס"ג. מעיין אומר ח"ה עמוד קל)

קוגל אטריות

עיסה החייבת בהפרשה- **קמחים שונים**

נה. חמשת מיני דגן, שערבם בעודם קמח (כגון שעירב קילו קמח חיטה עם קילו קמח שעורים) ובכל מין לבדו אין שיעור החייב בחלה, וע"י צירופם יחד נעשה שיעור החייב בחלה, הרי הם מצטרפים וחייב בהפרשה. אולם אם לש כל עיסה לבדה (כגון הלש קילו עיסה של חיטה בנפרד וקילו עיסה של שעורים בנפרד), ואין בכל עיסה לבדה שיעור החייב בהפרשה, ומדבק עיסה ממין אחד לעיסה ממין אחר (או מצרף העיסות ככל דיני "צירוף עיסות"), אינן מצטרפות בכדי להתחייב בהפרשת חלה אלא רק בזה הסדר: כוסמין מצטרף עם כולם, שעורה מצטרף עם כולם חוץ מחיטה, שיבולת שועל מצטרף עם שעורה וכוסמין, שיפון מצטרף עם שעורה וכוסמין, וחיטה מצטרף רק עם כוסמין. ופשוט שקמח מלא וקמח לבן נקרא מין אחד. (שו"ע יו"ד סימן שכד ס"ב)